

T.C
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

KÜLTÜREL DİPLOMASİ ARACI OLARAK
ULUSLARARASI EĞİTİM: TÜRKİYE-KAZAKİSTAN
İLİŞKİLERİ ÖRNEĞİ

Farida ELEUKEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2021

©2021-Farida ELEUKEN

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

KÜLTÜREL DİPLOMASİ ARACI OLARAK
ULUSLARARASI EĞİTİM: TÜRKİYE-KAZAKİSTAN
İLİŞKİLERİ ÖRNEĞİ

INTERNATIONAL EDUCATION AS A TOOL OF
CULTURAL DIPLOMACY: THE CASE OF TURKEY-
KAZAKHSTAN RELATIONS

Hazırlayan

Farida ELEUKEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Erman AKILLI

KIRŞEHİR-2021

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Farida ELEUKEN tarafından hazırlanan “Kültürel Diplomasi Aracı Olarak Uluslararası Eğitim: Türkiye-Kazakistan İlişkileri Örneği” adlı tez çalışması tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği/oyçokluğu ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman(İmza)

Doç. Dr. Erman Akıllı

Üye.....(İmza)

Prof. Dr. Ahmet Gökbel

Üye.....(İmza)

Dr. Öğr. Üyesi Levent Yiğittepe

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

19/02/2021

Prof. Dr. Hüseyin Şimşek

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

19/02/2021

Farida Eleuken

ÖZET

KÜLTÜREL DİPLOMASI ARACI OLARAK ULUSLARARASI EĞİTİM: TÜRKİYE-KAZAKİSTAN İLİŞKİLERİ ÖRNEĞİ

YUKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Farida ELEUKEN

Danışman: Doç. Dr. Erman AKILLI

2021 – (XI+96)

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL

Dr. Öğr. Üyesi Levent YİĞİTTEPE

Doç. Dr. Erman AKILLI

Tez, bu günlerde önemli bir kavram olarak bilinmekte olan yumuşak gücü ve bu bağlamda ilişkin Türkiye Cumhuriyeti'nin Kazakistan'a uygulanmakta olduğu uluslararası eğitim çalışmaları tarihi gelişmeler, iki taraflı bağlantılar, kültürel ve dış politika değerleri açısından meydana gelen incelemeleri içermektedir. Tezin içeriğinde yumuşak güç ve kültürel diplomasi kavramı kapsamlı bir şekilde tanımlanmakla birlikte, Türkiye'nin özellikle son yıllarda Kazakistan'a yönelik artmakta olan eğitim projeleri, kültürel diplomasi bağlamında değerlendirilmiştir. Aynı zamanda Türkiye'deki kamu kurum ve kuruluşlarının uluslararası eğitim faaliyetleri biçiminde bir dış politika ürününü incelemektedir. Türkiye'de uluslararası eğitim ve kültür faaliyetleri yürüten kamu kurumları; Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, Türk Akademisi, Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi, Yunus Emre Enstitüsü, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, TÜRKSOY kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve faaliyetleri açıklanmış ve kültürel diplomasisi kavramı uluslararası eğitim faaliyetlerinin birbiriyle ilişkili olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca, eğitim ve kültür alanında devam eden işbirliği, iki ülke arasındaki ilişkilerin bir diğer önemli yönü, Orta Türkistan'da kurulan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi son derece önemli bir işleve sahiptir.

Anahtar Kelimeler: Yumuşak Güç, Kültürel Diplomasi, Türkiye, Kazakistan, Eğitim İlişkileri.

ABSTRACT

INTERNATIONAL EDUCATION AS A TOOL OF CULTURAL DIPLOMACY: THE CASE OF TURKEY-KAZAKHSTAN RELATIONS

M.Sc.Thesis

Preparer: Farida ELEUKEN

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Erman AKILLI

2021 – (XI+96)

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School Of Social Sciences

International Relations Department

Jury

Prof. Dr. Ahmet GÖKBEL

Assistant Prof. Levent YİĞİTTEPE

Assoc. Prof. Dr. Erman AKILLI

This thesis, investigates soft power and the Republic of Turkey regarding this context it is being administered to Kazakhstan international education studies historical developments, which are known as an important concept in these days, bilateral links, include the examination occurring in terms of cultural and foreign policy values. The concept of soft power and cultural diplomacy, but the content of the thesis defined together in a comprehensive manner, particularly increasing Turkey's educational projects for Kazakhstan in recent years, it has been evaluated in the context of cultural diplomacy. It also examines the product in the form of a foreign policy international educational activities of public institutions and organizations in Turkey. Public institutions that carry out international educational and cultural activities in Turkey; Turkey Cooperation and Coordination Agency, the Turkish Speaking Countries Cooperation Council, Turkish Academy of Turkish Speaking Countries Parliamentary Assembly, Yunus Emre Institute, Foreign Turks and Related Communities Presidency, TURKSOY examined in a comprehensive manner and activities described and cultural diplomacy concept of international education. It has been suggested that their activities are interrelated. In addition, ongoing cooperation in education and culture is another important aspect of relations between the two countries. Hoca Ahmet Yesevi International Turkish-Kazakh University established in Central Turkistan has an extremely important function.

Keywords: : Soft Power, Cultural Diplomacy, Turkey, Kazakhstan, Education Relations.

ÖN SÖZ

“Kültürel Diplomasi Aracı Olarak Uluslararası Eğitim: Türkiye-Kazakistan İlişkileri Örneği” adlı bu tez çalışması günümüzde önemli bir kavram olarak meydana gelen yumuşak gücün alt dallarından olan kültürel diplomasi ve bu bağlamda Türkiye-Kazakistan ilişkileri arasındaki uluslararası eğitim faaliyetlerini tarihsel gelişmeler, eğitim-kültürel ilişkileri ele almakta ve ilişkilerdeki potansiyelleri açıklamaya çalışmaktadır.

Bu Tez çalışmasını Bağımsızlığının 30. yılını kutlamakta olan Kazakistan’a armağan ediyorum.

Bu tez çalışması, literatüre katkı sağlamak adına oldukça geniş kapsamda ve uzun uğraşlar sonucunda hazırlanmıştır. Bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde değerli bilgilerini benimle paylaşan, kıymetli zamanını ayırıp sabırla dinleyip, en iyi şekilde yönlendiren saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Erman AKILLI’ya müteşekkirim. Tez araştırmam sürecinde gerekli literatüre ulaşmamda yardımını esirgemeyen Prof. Dr. Nur ÇETİN’e teşekkürümü sunuyorum. Tüm eğitim hayatım süresince beni maddi ve manevi bakımdan destekleyen, daima yanımda bulunan sevgili babam Bolat ELEUKEN’e ve annem Aktolkın ZHAPSARBAYEVA’ya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışma süresince tüm zorlukları benimle göğüsleyen ve hayatımın her evresinde bana eşlik eden değerli kardeşlerim Aida ELEUKEN’e ve Murager ELEUKEN’E ve araştırma yapımında yardımını esirgemeyen kıymetli dostum Tilek MAKHAMBETZHAN’a çok teşekkür ederim.

Kırşehir-2021

Farida ELEUKEN

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
GRAFİKLER.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
BÖLÜM I	1
1.GİRİŞ.....	1
BÖLÜM II.....	5
2. KAVRAM OLARAK YUMUŞAK GÜÇ VE KÜLTÜREL DİPLOMASİ.....	5
2.1 YUMUŞAK GÜÇ NEDİR?.....	5
2.2. KÜLTÜREL DİPLOMASİ NEDİR?.....	8
2.3. TÜRKİYE’NİN TÜRK DÜNYASINA YÖNELİK YUMUŞAK GÜÇ ARAÇLARI	11
.....	
2.3.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA).....	12
2.3.2. TİKA’nın Kazakistan’da Yer Aldığı Projeleri.....	14
2.3.3. Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Keneşi/Konseyi).....	18
2.3.4. Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TürkPA)	23
2.3.5. Türk Akademisi Uluslararası Teşkilatı (Türk Akademisi).....	25
2.3.6. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)	27
2.3.7. Yunus Emre Enstitüsü (YEE).....	29
2.3.8. Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY).....	32
BÖLÜM III	35
3. ULUSLARARASI EĞİTİM TARİHİ VE KAVRAMI.....	35
3.1. ULUSLARARASI ÖĞRENCİ TANIMI.....	37
3.1.1. Dünyada Uluslararası Öğrenciler	39
3.1.2. Türkiye’de Uluslararası Öğrenciler.....	41
3.1.3. Kazakistan’da Uluslararası Öğrenciler.....	44

3.2. KÜLTÜREL DİPLOMASİ VE ULUSLARARASI EĞİTİM ARASINDAKİ BAĞ	51
BÖLÜM IV	54
4. TÜRKİYE-KAZAKİSTAN EĞİTİM VE KÜLTÜREL İLİŞKİLERİ	54
4.1. HOCA AHMET YESEVİ ULUSLARARASI TÜRK-KAZAK ÜNİVERSİTESİ	57
4.2. TÜRKİYE-KAZAKİSTAN ARASINDAKİ ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER	61
4.3. TÜRKİYE-KAZAKİSTAN ARASINDAKİ ÖĞRENCİ DEĞİŞİM PROGRAMLARI	65
4.3.1. Büyük Öğrenci Projesi	65
4.3.2. Türkiye Bursları	67
4.3.3. Erasmus Programı	69
4.3.4. Mevlana Değişim Programı	72
4.3.5. Orhun Değişim Programı.....	74
BÖLÜM V	77
5. SONUÇ	77
KAYNAKÇA	80
EKLER	91
EK 1. Kazakistan'ın Türkiye Büyükelçisi Sayın Abzal Saparbekulı İle Gerçekleştirilen Mülakat	91
ÖZGEÇMİŞ	96

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Güç.....	7
Tablo 3.1. En 10 Ülkenin Uluslararası Öğrenci Sayıları ve En Çok Öğrenci Gönderen Ülkeler (2018-2019).....	40
Tablo 3.2. Kazakistan'lı Öğrencilerin Kabulünde Önde Gelen Avrupa Ülkeleri, Öğrenci Sayıları (2018-2019)	45
Tablo 3.3. Kazakistan'lı Öğrencilerin Kabulünde Önde Gelen BDT Ülkeleri, Öğrenci Sayıları (2018-2019)	45
Tablo 3.4. BDT Ülkelerinden Kazakistan'a Gelen Öğrenci Sayıları (2018-2019)	46
Tablo 3.5. Güney Doğu Ülkelerinden Kazakistan'a Gelen Öğrenci Sayıları (2018-2019).....	46
Tablo 3.6. Avrupa Ülkelerinden Kazakistan'a Gelen Öğrenci Sayıları (2018-2019).....	46
Tablo 4.1. Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nde Eğitim Gören Öğrenci Sayıları (2013-2020)	59
Tablo 4.2. Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nde Eğitim Gören Türk Öğrencilerin Mezun Sayıları (1994-2020)	59
Tablo 4.3. Türkiye Genelindeki Üniversitelerde Eğitim Gören Kazak Öğrenci Sayıları Raporu (2019-2020)	61
Tablo 4.4. Türkiye Bursları Burs Miktarları (TL)	67
Tablo 4.5. Türkiye Bursları'nın Bölge Bazında Burslandırma Sayıları (2019)	69
Tablo 4.6. Erasmus Değişim Programına Türkiye'den Giden ve Türkiye'ye Gelen Öğrenci Sayıları (2013-2020)	71
Tablo 4.7. Erasmus Değişim Programına Kazakistan'dan Giden ve Kazakistan'a Gelen Öğrenci Sayıları (2015-2019)	72
Tablo 4.8. Orhun Değişim Programına Üye Üniversiteler	75

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 3.1. Kazakistan'a Gelen Uluslararası Öğrencilerin Ülkelerine Göre Dağılımı45

GRAFİKLER

Grafik 3.1. Türkiye Geneline Uluslararası Öğrenci Sayıları (1992-2020)	43
Grafik 3.2. Kazakistan Geneline Uluslararası Öğrenci Sayıları (2016-2020)	47
Grafik 3.3. Kazakistan'daki Uluslararası Öğrencilerin Eğitim Düzeyine Göre Sayılar	48
Grafik 3.4. Kazakistan'daki Uluslararası Öğrencilerin Bölgelere Göre Sayıları	48

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar	Açıklamalar
BÖP	Büyük Öğrenci Projesi
BDT	Bağımsız Devletler Topluluğu
İLESAM	Türkiye İlim Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği
İLEM	İlmi Etüdler Derneği
ISESCO	Türkiye'nin, İslami Eğitim, Bilim ve Kültürel Organizasyonu
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development/ Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
STK	Sivil Toplum Kuruluşları
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TİKA	Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı
TÜRKSÖY	Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı
TÜRKPA	Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi
TÜRKÜNİB	Türk Üniversiteler Birliği
TÜRTEP	Türkiye Türkçesiyle Uzaktan Eğitim Programları
TÜRK KONSEYİ	Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi
TÖMER	Türkçe Öğretim Merkezi
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizations/Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
YTB	Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı

BÖLÜM I

1.GİRİŞ

Güney Kafkasya'daki ve Orta Asya'daki Türk Cumhuriyetleri, 1991 yılına kadar Sovyetler Birliğine bağlı kalmışlardı. 1991 yılında Sovyet yönetim sisteminin zayıflamasının ardından Sovyet hakimiyeti sona ermiş, 16 Aralık 1991 tarihinde Kazakistan'ın bağımsızlığı ilan edilmiştir. Kazakistan'ın egemenliğini ilk tanıyan ülke Türkiye Cumhuriyeti olmuştur (Tokayev, 1996:4).

Türkiye'nin kardeş ülkeye olan bu desteği Kazakistan'da büyük bir sevinçle kabul edilmiştir. Bununla birlikte, Türk Cumhuriyetleri arasında egemenliğini ilk kazanan, kültür, eğitim, gelenek ve göreneklerini koruyabilen, milli egemenliğin kazanılması yolunda büyük bir tecrübe ve birikime sahip olan ülkenin de Türkiye Cumhuriyeti olduğunu öncelikle belirtmemiz gerekir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin eski Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün Türk Cumhuriyetlerine hitaben "Biz bir millet, altı devletiz" ifadesi, ayrı kalan altı devletin aslında ortak bir tarihe, kültüre, geleneklere, düşünüşe ve inançlara sahip olduğu göstermektedir.

Bağımsızlığının ardından Kazakistan'ın o dönemki Cumhurbaşkanı, Elbası Nursultan Nazarbayev, 25 Eylül 1991 tarihinde Türkiye'ye resmi ziyarette bulunmuştur. Nazarbayev'in ziyareti, iki devlet arasındaki ilişkilerin her alanda sağlamlaştırılmasını hedefleyen birçok önerileri de beraberinde getirmiştir. Öneriler, İstanbul-Almatı arasındaki uçak seferlerinin başlamasından ve tüketim malları üretimi için ortak yatırımların kurulmasına kadarki tüm ikili ilişkileri kapsamaktaydı. Nursultan Nazarbayev, Almatı'dan ayrılmadan önce, yazılı bir açıklama yaparak, piyasa ekonomisine geçmeye çalıştıkları bu süreçte, Türkiye'nin kalkınma, yurtdışı yatırımları çekme ve yeni nesil kadrolar yetiştirme tecrübesinden faydalanmak istediklerini dile getirmiştir (Kara, 2012:145).

Kazakistan'ın bağımsızlık ilanından sonra Türkiye'nin o dönemdeki Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin Kazakistan'a resmi bir ziyaret gerçekleştirmiş ve 2 Mart 1992 tarihinde Almatı'da Diplomatik İlişkiler Kurma Protokolü ve Vize Muafiyeti Anlaşması imzalanmıştır. Ardından Türkiye'nin eski Başbakanlarından Süleyman Demirel de Kazakistan'a resmi bir ziyarette bulunmuş, ziyaret esnasında Türkiye ve Kazakistan arasında gelişen ilişkilerden memnuniyet duyduğunu ve bu ivmelenmenin devam etmesinin önemli olduğunu vurgulamıştır (TİKA, 1994:210). Bu ziyarette eğitim, bilim,

kültür ve spor alanında işbirliği, yatırımlarının teşviki ve korunması, karayolu taşımacılığı, havacılık, küçük ve orta ölçekli sanayi geliştirme çalışmalarında ve bankacılık sektöründe işbirliği konularında anlaşmalar imzalanmıştır (TİKA, 1994:216-217).

Ziyaretin hemen sonrasında, 16 Mayıs 1992 tarihinde Almatı Türkiye Büyükelçiliği ve 29 Ekim 1992 tarihinde de Ankara Kazakistan Büyükelçiliği açılmıştır (Bostancı ve Lüleci, 2019:719). Böylelikle Türkiye-Kazakistan arasındaki diplomatik ilişkiler kısa süre içerisinde tesis edilmiştir.

Kazakistan'ın eski Türkiye Büyükelçisi Tüymebayev'in şu sözü iki ülke arasındaki ilişkileri kısa ve net bir şekilde ifade etmektedir: “Kazakistan ve Türkiye eskiden mirası bir, kökü aynı kardeş ülkelerdir. Dilimiz ve dinimizin, tarihi kaynaklarımızın ortaklığı bizi daha da yakınlaştırmaktadır” (Tüymebayev, 2012:6).

Kazakistan bağımsızlığının ilk yıllarında, bütün dünya tedirginlikle eski Sovyetler Birliği ülkelerinin ayakta kalma çabaları ve mücadelesini uzaktan izlerken, diğer birçok farklı alanda olduğu gibi eğitim alanında da Kazaklara dost elini uzatan ülke Türkiye olmuştur. İkili ilişkilerin en önemli ve öncelikli alanlarından biri haline gelen eğitim, son yıllarda iki ülke işbirliğini geliştiren öğelerden birisi haline gelmiştir. Bugün Türkiye, Kazakistan'da uzmanların yetiştirilerek mesleki seviyelerinin güçlendirilmesi ve nitelikli gençlerin yetiştirilmesinde büyük katkılar sağlamaktadır. Bu alanda özellikle öğrencilerin karşılıklı olarak iki ülkenin üniversitelerine kabulü, öğretim elemanı ve araştırmacıların mesleki eğitimleri, bilimsel ve metodolojik tavsiyeler, uluslararası konferans ve sempozyumlar düzenlenmesi gibi çalışmalara özel önem verilmektedir.

Türk Dünyası ülkeleri arasındaki sanat, eğitim, bilimsel ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesinde önemli katkılar sağlayan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Türkiye-Kazakistan ilişkilerini ivmelendirmenin yanında tüm Türk dünyasına katkı sağlayan çalışmalarına devam etmektedir. Hoca Ahmet Yesevi adını taşıyan Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, iki ülkeyi temsilen idarecilerin yer aldığı müşterek bir yapı olarak, kuruluşundan bu yana Türkiye ile Türk dünyası halkları arasında ortak kültürün, değerlerin, tarihin ve insanların birbirlerini yakından tanınması ve anlaması, ülkeler arasında kalıcı dostluk köprülerinin inşa edilmesi açısından önemli bir görev yapmaktadır.

Araştırmanın konusu: Bu çalışma günlerde önemli bir kavram olarak bilinmekte olan yumuşak gücü ve bu bağlamda ilişkin Türkiye Cumhuriyeti'nin Kazakistan'a uygulanmakta olduğu uluslararası eğitim çalışmaları tarihi gelişmeler, iki taraflı

bağlantılar, kültürel ve dış politika değerleri açısından meydana gelen incelemeleri içermektedir. Tezin içeriğinde yumuşak güç ve kültürel diplomasi kavramı kapsamlı bir şekilde tanımlanmakla birlikte, Türkiye'nin özellikle son yıllarda Kazakistan'a yönelik artmakta olan eğitim projeleri, kültürel diplomasi bağlamında değerlendirilmiştir. Aynı zamanda Türkiye'deki kamu kurum ve kuruluşlarının uluslararası eğitim faaliyetleri biçiminde bir dış politika ürününü incelemektedir. Türkiye'de uluslararası eğitim ve kültür faaliyetleri yürüten kamu kurumları; Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, Türk Akademisi, Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi, Yunus Emre Enstitüsü, Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, TÜRKSOY kapsamlı bir şekilde incelenmiş ve faaliyetleri açıklanmış ve kültürel diplomasi kavramı uluslararası eğitim faaliyetlerinin birbiriyle ilişkili olduğu ileri sürülmüştür. Ayrıca, eğitim ve kültür alanında devam eden işbirliği, iki ülke arasındaki ilişkilerin bir diğer önemli yönü, Orta Türkistan'da kurulan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi son derece önemli bir işleve sahiptir.

Araştırmanın amacı: Bu tez çalışması günümüzde önemli bir kavram olarak meydana gelen yumuşak gücün alt dallarından olan kültürel diplomasi ve bu bağlamda Türkiye-Kazakistan ilişkileri arasındaki uluslararası eğitim faaliyetlerini tarihsel gelişmeler, eğitim-kültürel ilişkileri ele almakta ve ilişkilerdeki potansiyelleri açıklamaya çalışmaktadır.

Araştırmanın yöntemi: Çalışma sürecinde elimizde bulunan istatistiksel verilerden, tablo ve grafiklerden yararlanılmış ve günümüzdeki son verilerle karşılaştırılarak bir sonuca varılmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu çalışmada konu ile ilgili raporlar ve arşivler çalışma kapsamına alınmıştır.

Literatür taraması: “Kültürel Diplomasi Aracı Olarak Uluslararası Eğitim: Türkiye-Kazakistan İlişkileri Örneği” adlı bu tez çalışması kapsamında hedefimize ulaşmak için Kazakça, Rusça, İngilizce ve Türkçe kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu kaynaklara ulaşabilmek için Kazakistan ve Türkiye'deki kütüphaneler taranmaya çalışılmıştır. Mümkün olduğu kadar önce birincil kaynaklara, ulaşılamamış ise ikinci el kaynaklara müracaat edilmiştir. Bunların yanı sıra ilgili ülkelerde yapılan tezler, çeşitli dergiler ve gazeteler ile internet kaynaklarına ulaşılmaya gayret edilmiştir.

Araştırma sorusu: Bu çalışmada esas olarak “Uluslararası Eğitimin Türkiye-Kazakistan ilişkilerine olumlu bir etkisi var mı?” ve “Kültürel Diplomasi ve Uluslararası Eğitim arasında bağ var mıdır?” sorularına cevap aranacaktır.

Bu tez çalışması dört ana bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde bir kavramsal çerçeve kazandırmak amacıyla “yumuşak güç” ve “kültürel diplomasi” kavramlarının bağlantısı ele alınmıştır. Türkiye ve Kazakistan’ın ikili ve çok taraflı ilişkilerini geliştirdiği kurumlar Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı genelinde ve TİKA’nın Kazakistan’da yer aldığı projeleri özelindeki çalışmalara, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi, Türk Akademisi, Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi, Nur-Sultan Yunus Emre Enstitüsü özelinde ve Yunus Emre Enstitüsü genelindeki çalışmalara, TÜRKSOY’un faaliyetlerine yer verilmiştir. İkinci bölümde uluslararası eğitim kavramı, uluslararası öğrenci tanımı, Türkiye ve Kazakistan’daki uluslararası öğrenci hareketliliği incelenmektedir. Üçüncü bölümde Türkiye-Kazakistan arasındaki eğitim ve kültürel ilişkileri, iki kardeş ülke arasındaki uluslararası öğrenciler; Türkiye ve Kazakistan’ın kurduğu ilk ortak üniversite Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi; Büyük Öğrenci Projesi ve Türkiye Bursları gibi kamu kaynaklı burslara, Kazakistan ve Türkiye üniversiteleri arasındaki Mevlana ve Orhun değişim programı hareketliliğine; Erasmus+ Programına ve çalışmanın sonunda ek olarak Kazakistan’ın Türkiye’deki Büyükelçisi Sayın Abzal Saparbekuli ile yapılan mülakata yer verilmiştir.

BÖLÜM II

2. KAVRAM OLARAK YUMUŞAK GÜÇ VE KÜLTÜREL DİPLOMASI

2.1 YUMUŞAK GÜÇ NEDİR?

Devletlerin dış politikadaki davranışlarını analiz ederken kullanılan en temel kavramlardan birisi de “güç” kavramıdır. Güç kavramı Uluslararası İlişkiler alanında yaygın olarak müracaat edilen ve üzerine çok yazılıp sıklıkla kullanılan bir kavram olsa da gücün ortak bir tanımını vermek mümkün değildir. Uluslararası İlişkiler disiplininin öncü isimlerinden Hans J. Morgenthau, güç teriminin tanımını “bir kişinin diğerlerinin zihinleri ve hareketleri üzerindeki kontrolü” olarak tanımlamıştır (Morgenthau ve Thompson, 1993:11). İtalyan düşünürü Niccolo Machiavelli’ye göre ise güç; “devletin zeminini oluştururken, yalnızca kanunlarla değil silahla da desteklenmelidir” (Nye, 2017:19). İngiliz tarihçi David Baldwin gücün; “devletlerin hem yerel hem de uluslararası düzeyde sahip olduğu güç ve politika seçenekleriyle yakından bağlantılı olduğunu” savunur (Baldwin, 1971:145). Antonio Gramsci güç tanımını ülke aygıtının toplum ile ilişkileri üzerinden tanımlamıştır (Kazkondur ve Aydilek, 2015:10). İngiliz tarihçi Edward Hallet Carr güç terimini üç başlık altında inceleyerek askeri güç, iktisadi güç ve görüşlerin üstündeki güç olarak tarif etmiştir (Carr, 1964:108). Başka bir ifadeyle Carr gücü devletler için vazgeçilmez araç olduğunu vurgulamıştır (Carr, 2001:45). Neorealizmin kurucusu Kenneth Neal Waltz ise güç kavramını “*Güç bir araçtır ve kullanılmasının sonucu zorunlu olarak belirsizdir.*” (Waltz, 2010:240) diyerek tanımlamıştır.

Ayrıca, kavramın bu kadar farklı tanımlarla açıklanmış olması gücün anlamını daha da çeşitlendirmiştir. Zamanla Uluslararası İlişkiler literatüründe güç kavramının yerine eş değer birtakım ifadeler kullanılmaya başlamıştır. Öyle ki, şiddet, baskı, otorite gibi kavramlar gücün yerine kullanılan kavramlardan bazılarıdır (Tanrısever, 2010:53). Genel olarak, bir sistemdeki çeşitli öğelerin birbirleriyle dikey olarak devam ettirdikleri ilişkinin etki potansiyeli barındıran şekline güç olarak ifade edilebilir. Güç, istediğimiz çıktıları elde edebilmek için diğerlerini etkileme yeteneği olarak tanımlanabilir (Alkan ve Erdem, 2019:1). Benzer bir tanıma göre ise güç; bir ülkenin diğer ülkeleri ya da olayların neticesini denetleyebilme veya en azından etkileyebilme yeteneğidir (Griffiths, O’ Callaghan, Roach, 2013:123).

Yukarıdaki satırlardan da anlaşılacağı üzere güç kavramının kesin bir tanımlaması bulunmamaktadır. Bu haliyle kavram daha çok göreceli bir terim halindedir. Uluslararası

politika arenasında gücü bir devletin yalnızca fiziki olarak sahip olduğu unsurlar olarak ifade eden düşünceler olduğu gibi gücün fizikselliğinden daha çok kullanılabilirliğinin daha fazla önem taşıdığını düşünen ve gerçek anlamıyla gücün kullanılabilen ve sonucunda bir etki yaratabilen olgu olduğu anlamını veren görüşler de mevcuttur (Arı, 2011:132).

Gücün, birden fazla anlam verdiğini daha dillendirenler varsa da, onu sert ve yumuşak güç biçiminde iki ayrı grupta ilk kez değerlendirenler arasında Joseph Samuel Nye gelmektedir. Sert ve yumuşak güç arasındaki ilişkiyi Nye, *Soft Power* adlı kitabında açıklamıştır (Nye, 2005:266). (Bkz. Tablo 2.1.) Nye, en yalın ifadeyle, “istenileni elde etmek üzere başkalarını etkileyebilme kabiliyeti olarak” tanımı yapılan gücün, sert ve yumuşak şeklinde ikiye ayrılmasını kullanılan metotlar bağlamında değerlendirmiştir (Nye, 2008:94). Nye’a göre diğer devletlerin tutumlarını etkileyebilmek için kullanılan üç yöntem bulunmaktadır. Bunlar; güç kullanımı ile zorlamak, para ile kandırmak ve sahip olunan çekicilik ile onları cezbetmektir (Nye, 2008:94). İşte 1990’lı yıllara kadar devletlerin ağırlıklı kullandığı güce ilişkin yöntemler, zorlama ve maddi teşvik olurken, 1990’lardan itibaren üçüncü yöntem olarak yumuşak güç yaklaşımının da benimsendiği görülmektedir (Sancak, 2016:17). Soğuk Savaş dönemine ait güç anlayışı daha çok zorlama ve teşvik metotlarını öngörürken Soğuk Savaş’ın ardından oluşan dünya düzeni içerisinde, Joseph Nye, bu görüşün ötesine çıkarak üçüncü seçeneği kapsayan yumuşak güç yaklaşımını geliştirmiştir. Ayrıca bu yaklaşımı Nye şu şekilde ifade etmektedir; “*eğer istediklerimi istemeni sağlayabilirsem, istemediğim bir şeyi yapman için seni mecbur etmeme gerek kalmaz.*” (Nye, 2012:16)

Sert güç uluslararası sistemde bir aktörün iktisadi ve askeri imkanlarını kullanarak diğer bir aktör veya aktörlerin tutumları üzerinde farklılık oluşturabilme veya nüfuz temin edebilme becerisi anlamına gelmektedir. Nye, bir aktörün havuç veya sopalara başvurmadan, işbirliği yaparak veya çekicilik ögesini kullanarak arzuladıklarını yaptırabilmesini, yumuşak güç olarak tanımlayarak (Nye, 2005:35) 1990 yılında kaleme aldığı “*Bound To Lead: The Changing Nature Of American Power*” isimli kitabında yumuşak güç kavramını zikrederek Uluslararası İlişkiler literatürüne kazandırmıştır (Nye, 2005:75).

Yumuşak güç, davranış spektrumu olarak gündeme getirme, çekicilik ve yanına çekme gibi etmenleri kullanır. Anlaşılacağı üzere, kurumlar, değerler, kültür ve politikalar yumuşak gücün ana kaynakları konumundadır. (Bkz. Tablo 2.1.)

Tablo 2.1. Güç

Güç	Sert	Yumuşak
Davranış Spektrumu	<u>Emir</u> “zorlama” “ikna etme”	<u>Yanına Çekme</u> “gündemi yaratma” “çekme”
Genel Kaynaklar	Baskı Rüşvet Müeyyide Ödemeler <u>Emir</u>	Kurumlar Değerler Kültür Politikaları <u>Yanına Çekme</u>

Kaynak: Nye, J. (2005). Yumuşak Güç: Dünya Siyasetinde Başarının Yolu, (Çev.) Rayhan İnan Aydın, Ankara: Elips Kitap, 1.Baskı, s. 7.

Yukarıdaki tablodan anlaşılacağı üzere sert güç baskı ve yaptırımlar yoluyla zorlama ve ikna etmeye dayanır. Yumuşak güç ise gündemi yaratma ve cazibesini çıkararak değerler ve kültür politikalarını yanına çeker. Yumuşak güç kullanan devlet, yalnızca düşünceleri iyi yöneterek karşısındakini ikna edebilmektedir. Yumuşak güç sayesinde devletler, halkların kendisine karşı olumlu bir tavır takınmalarını sağlamaktadırlar.

“Yumuşak güç” teriminin en kısa tanımı: “The ability to attract” - Çekme yeteneğidir. Diğer bir deyişle, kültürel etki ve devletlerarası işbirliği için güvenilir tekliflere dayanan siyasi güç kullanımınıdır. Dolayısıyla, “yumuşak güç” ün kilit bir özelliği, (ekonomik) teşvikler veya (askeri) tehditler kullanılmadan siyasi aktörlerin hedeflerini etkileyerek gücün kullanılmasıdır (Inosmi.Ru, Rusya Bugün, “Yumuşak güç”). Rus Siyaset Bilimcisi A. İ. Sukharev’e göre yumuşak güç devletin dış politika stratejisinin bir şeklidir ve çekici tercihler sistemi ile karmaşık etki mekanizmasıdır (Suharev, 2011:44).

Başka bir deyişle, yumuşak güç, baskıyı değil rızayı, buyruk ve zorlamayı değil yanına çekme ve sıcakkanlılığı besleyen bir anlayış inşa etmektedir. Bir devlet veya ülke gücünü başkalarının karşısında meşruiyetini, diplomasi, iktisat, kültür ve kimlik gibi öğelerden beslenen yumuşak gücü ile kazanmaktadır. Yumuşak güçte önemli olan zorlama değil, kendi arzusunu karşısında arzusu hâline getirebilme niteliğini ortaya koyabilmektedir (Akıllı, 2016:137).

Yumuşak güç, diğer aktörlerin sempatiilerini ikna ederek ve çekerek uluslararası arenada hedeflere ulaşma yeteneğidir. Nye eğitimi yumuşak güçle ilişkili olduğunu

vurgulayarak, eğitimin yumuşak gücün kullanım kaynaklarından olduğunu belirtmektedir (Lebedeva, 2017:216).

Nye'a göre ülkenin yumuşak gücü ülkenin kültürü, siyasi değerleri ve dış politikalarına dayanmaktadır (Nye, 2008:96).

Nye'a göre kültürün birden fazla gösterme şekli bulunmaktadır: seçkin olanlara seslenen edebiyat, sanat ve eğitim gibi üst kültür ve eğlenceye dayalı popüler bir kültür başlığı altında ikiye ayrılmaktadır (Nye, 2005:20).

Herhangi bir ülkenin kültürü, ülkenin ulusal çıkarlarını, maksatlarını kavrama konusunda önemli bir öge halindedir. Kültür, ülkenin siyasi temsilcilerini iç ve dış politikalarında tesir edebilir ve diplomatlar bir ülkeyi ziyaret etmeden önce, o ülkenin kültürü ile ilgili bilgiye sahip olurlar (Nye, 2008:96). Eğer bir devletin kültür unsurları çekici özellikler taşıyorsa, diğer devletler yumuşak güç olarak kültür unsurlarını kullanan devlete karşı hayranlık duyarlar ve bu durum ilgili devletin dış politikada diğerlerince çok istekli bir biçimde sergilenmesine sebep olur (Pınar, 2017:259).

Türkiye, yumuşak gücünün kaynağı olarak sahip olduğu kültürel değerlerini yansıtabileceği türlü imkanlara sahiptir. Bunlara farklı alanlardan da örnekler vermek mümkündür. Türk televizyon dizilerinin yurt dışında vizyona girmesi ve yayınlandığı devletlerde de yüksek izlenme oranlarını yakalaması hedef ülkelerin toplumlarında Türkiye'ye karşı bir sempati oluşmasına katkı vermektedir. Ayrıca, Türkiye'deki yüksek öğrenim kurumlarına diğer devletlerden öğrencilerin kabulü, mezun olduktan sonra ülkelere dönmeleriyle birlikte Türkiye'ye karşı olumlu bir izlenim oluşmasına da yardımcı olmaktadır (Purtaş, 2012:70).

2.2. KÜLTÜREL DİPLOMASİ NEDİR?

Yumuşak güce değindikten sonra Kültürel Diplomasi kavramına gelirsek, göreceli olarak Kültürel Diplomasi kavramı yeni bir kavramdır. Fakat yeni bir kavram olarak görünse de daha önceki yıllarda da uygulama alanı bulmuştur. Kültürel Diplomasi kavramı yenilikçi bir akademik çalışma alanıdır. Yakın dönemde teknolojik, siyasi, diplomatik, toplumsal ve uluslararası politikalarda ortaya çıkan gelişmeler ile birlikte Kültürel Diplomasi'nin önemi artmıştır (Koev, 2013:60).

21. yy'ın başlarında kültürel etkileşimlerin uluslararası politikada belirleyici bir unsur olması yeni bir Diplomasi anlayışının gelişmesine neden olmuş ve Kültürel

Diplomasi ortaya çıkmıştır. Kültürel Diplomasi, Kamu Diplomasisinin bir alt dalıdır ve bu kavramın tanımlanmasında birçok yaklaşım mevcuttur (Koev, 2013:61).

Kültür ve diplomasi, olumlu çağrışımı uyandıran iki ayrı kavramdır. En yaygın anlamıyla kültür, başlangıcından bu yana insanlık tarafından yaratılan bir dizi maddi ve manevi değerler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Diplomasi ise, devletlerin ulusal çıkarlarını barışçıl bir şekilde sürdürmek için kullandıkları temel dış politika aracıdır. Kültürel Diplomasi ise bir uluslararası ilişkiler terminolojisi olarak devletler arasında beşeri iletişimi ve alışverişi yoluyla karşılıklı anlayışın geliştirilmesi stratejisidir (Purtaş, 2012:69).

Devletler bakımından, kültürel diplomasinin asıl amacı devletin prestijini ve uluslararası toplum nezdinde temsil ettiği değerleri artırmak ve olumlu bir görünüm sağlamaktır. Kültürel diplomasi sayesinde devletler ve toplumlar arasında iletişim artırılır ve güven tesis edilir. Karşılıklı güven ise, devletler arasındaki siyasi ve ekonomik işbirliğinin ön koşuludur. Bu nedenle insani ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi, bölgesel ve uluslararası istikrarın sağlanmasında önemli rol oynamaktadır. Kültürel bağlar komşular ve müttefikler arasındaki bağları güçlenmenin yanı sıra rakipler arasındaki sorunların üstesinden gelmek için bir adım atmaya yardımcı olur. Dolayısıyla kültürel diplomasi, bir yandan çok taraflı işbirliklerinin başlangıcıyken, diğer yandan da bölgesel küresel barışın anahtarıdır (Purtaş, 2012:69).

Yumuşak Güç konseptini Uluslararası İlişkiler literatürüne kazandıran Joseph Nye Kültürel Diplomasiyi: “...kültürel kaynaklarla ve kültürel dönüşümü kolaylaştırarak yönetmek ve yine kültür örneklerinin ihraç edilerek ülkenin politikalarının kolaylaştırılması” olarak tanımlamaktadır (Nye, 2002:10-11).

Bir diğer tanıma göre “Kültürel Diplomasi; ülkeler arasında daha iyi diplomatik bağlantılar yürütebilmesi için köprü görevi üstlenen, diplomasinin bir diğer yüzü” şeklinde ifade edilmektedir (Kitsou, 2003:21).

Bir başka tanıma göre Kültürel Diplomasi, “bir oyuncunun, kültürel kaynakları ve başarılarını yurt dışına aktararak uluslararası zemini yönetme girişimidir” şeklinde ifade edilmektedir (Demir, 2012:76).

Kültürel diplomasinin kavramsal çerçevesine baktığımızda birçok uzmanın onu kamu diplomasisinin bir alt dalı olarak nitelendirdiğini görmekteyiz. Örneğin, Kang kültürel diplomasiyi, sanatsal faaliyetleri içeren ve sivil toplumlar arasında kültürel

değişim programları aracılığıyla kamu diplomasisinin bir boyutu olarak görmektedir (Kang, 2013:2).

Benzer şekilde Cull kamu diplomasisi uygulama modelini kültürel diplomasi, uluslararası yayıncılık, değişim programları, dinleme ve savunma şeklinde beş sınıflandırma üzerinden temellendirmiş ve Kültürel Diplomasiyi, bir ülkenin kültür kaynaklarını ve başarılarını yurtdışında tanınır hale getirmek veya kültürel aktarım yoluyla uluslararası ortamı yönetme girişimi olarak tanımlamıştır (Cull, 2009:19).

Kültürel diplomasi uzun süreli faaliyetler yapılmasını gerektirmesine rağmen daha kalıcı ve kesin neticeler alınabilmesi sebebiyle kamu diplomasisinin en etkili yöntemlerindedir. Bir ülke açısından başka ülkelerde ve halklarda kalıcı bir etki elde etmek büyük ölçüde kültürel diplomasi faaliyetlerinin gerçekleştirilmesiyle mümkündür (Demir, 2012:78).

Bununla ilgili Erzen, Nye'in yumuşak güç araçları arasında bir kıyaslamaya giderek kamu diplomasi amacı olarak, toplumlar arası olumlu bir etki gerçekleştirmek isteyen ülkelerin, siyasi değerler ve dış politika kaynaklarına oranla kültürel kaynakları kullanımını uygun bulmaktadır. Nitekim ülkeler, yaşam standartları ve ülke değerleri ile ilgili diğer toplumlar tarafından bir hayranlık uyandırma amacı taşıyorlar ise; sanat (sinema, müzik, dans, tiyatro, yemek vb.), popüler kültür (sosyal paylaşım, internet, bilgisayar oyunları vb.) ve spor (tenis, basketbol, futbol, yüzme vb.) faaliyetleri ile hedeflerine ulaşabilmektedir. Böylece ülkeler, başarılı oldukları bir kültürel faaliyetle dünya kamuoyunda öne çıkabilmekte ve söz konusu faaliyetle ilgili diğer toplumlar üzerinde merak uyandırabilmekte ve yine onlar üzerinde olumlu algı yaratabilmektedirler. (Erzen, 2012:124)

Bu bağlamda, kültürel diplomasi kavramı ve bir devletin halkının yaşam tarzını en iyi şekilde ifade eden kültür kavramı diplomasiye dahil olmaya başlamıştır. İki devlet arasındaki ilişkilerin artık devlet yetkilileri temelinde inşa edilmemesi, kültürün diplomasinin bir unsuru haline getirilmesini kolaylaştırmıştır. Bugün, devletler sadece diplomatlara iyi davranmamalı, aynı zamanda ilişkilerin geliştiği devletin halkına da iyi bakmalı ve kendilerini iyi ifade etmelidir. Halkını ve toplumunu en iyi şekilde anlatan ve bunu yaparken de zararsız ve art niyetsiz görülebilen en önemli kavram şüphesiz kültürdür. Kültür ögesi olarak kabul edilmekte olan dil, sanat, edebiyat ve folklor, doğru ve sistemli bir şekilde kullanıldığında gerçek bir güç unsuru haline gelmektedir. Kültür öğeleri

şeklinde özetlenebilecek bu terimler, bir ülkenin içte ve dışta en önemli bir öğreti ve tanıtım vasıtaları haline gelebilmektedir (Bayraktar, 2012:181-182).

Kültürel Diplomasi ile ilgili olarak kültürel diplomasi uygulayıcısı Richard T. Arndt kültürel ilişkilerin devlet müdahalesi olmaksızın doğal ve organik olarak geliştiğini iddia ederek bu kültürel ilişkileri; ticaret, turizm, öğrenci değişimleri, iletişim, kitap sirkülasyonu, göç, medya erişimi, evlilikler ve diğer günlük kültürler arası karşılaşmalarla da gerçekleşebileceğini ifade etmiştir (Koev, 2013:61).

Kültürel diplomasi doğrudan birey ve toplumla ilişkilidir. Zira kültürü yaratan, yaşatan ve taşıyan insandır. Bu yüzden de kültürel diplomasi insana doğrudan işleyen, insandan insana verilen bir faaliyettir. Devletin bu konudaki konumu ön açma ve yönlendirme ile sınırlıdır. Devletin kültürel diplomasiye sunabileceği en büyük katkı vatandaşlarına taşımaktan onur duyabilecekleri bir kimlik ve aidiyet temin etmesine bağlıdır. Bu halde eğitim ve sağlık hizmetlerinin iyi, kültür hayatının büyük olduğu bir ülkede vatandaşların devletine olan bağlılığı ve taşıdığı kimliğe sahip çıkması aynı oranda yüksek olacaktır (Purtaş, 2013:5).

Farklı yumuşak güç öğelerini aktif şekilde kullanan bir ülkenin, etkilemek istediği ülke veya ülkeler bakımından bir cazibe yaratması ve onların dış politika çıktılarını kendisiyle uyumlu hale getirmesi söz konusu olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında, Türkiye de oluşturmuş olduğu kurumsal yapılar üzerinden iş birlikleri kurarak ve ikna kabiliyetini kullanarak Türk Cumhuriyetleri'ne yönelik kültür siyasetini uygulamaktadır. Türkiye'nin yumuşak gücünün araçları olarak Türk Konseyi bünyesindeki kurumların kültürel faaliyetleri aşağıda incelenecektir.

2.3. TÜRKİYE'NİN TÜRK DÜNYASINA YÖNELİK YUMUŞAK GÜÇ ARAÇLARI

Ülke güçlerini bazen askeri ve iktisadi biçimde göstermeyi bazı durumlarda da bu vasıtalar dışında kalan gelenek, kültür, eğitim vasıtası ile göstermeyi bir dış politika olarak sahip çıkabilirler. Küreselleşmenin etkileri ile dünya genelinde gücün çizgisi değişmektedir ve bu durum da gücün uygulanma şeklini değişikliğe uğratmaktadır. Şiddet ötesinde kalan ve bazı çekici öğeler ile diğer ülkeleri taraftar olmaya özendirilen bu uygulamalar yumuşak güç olarak belirtilebilir. Yumuşak güç uygulamalarında bazı kuruluşların etkin rol üstlendiği meydana gelmektedir.

2.3.1. Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA)

Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği'nin bölünmesi ve akabinde Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmaları Türk dış politikasında bir takım fırsatlar, bu fırsatlar da bazı ihtiyaçlar doğurmuştur. Yeni durumun en belirgin aktörü Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı olmuştur. Kurum eğitimden sağlığa, kültürden sanata, tarihten arkeolojiye bir çok alanda faaliyet göstermiş, klasik diplomatik alan da dahil olmak üzere geniş bir perspektife sahip olmuştur. Bunu Teknik Yardım Faaliyeti kapsamında gerçekleştirmiş, bir süre sonra bazı görevlerini yeni kurumlara bırakmış teknik yardım alanında yoğunlaşmıştır. İlk olarak 1992 yılında Dışişleri Bakanlığı'na bağlı bir teknik yardım kuruluşu şeklinde kurulmuş, 1999 yılında Başbakanlığa bağlanmış ve Türkiye'nin tarihi sorumluluk ve misyonuna uygun şekilde teknik yardım çalışmalarına başlamıştır ("TİKA 14. Yılında", 2015:3).

2001 yılında Resmî Gazete'de yayınlanan 4668 numaralı kanunda TİKA'nın görevleri Türk Dili Konuşulan Cumhuriyetler ve Akraba Toplulukları ile Türkiye'ye sınır ülkeler olmak üzere, kalkınma yolundaki ülkeler ve topluluklarla diğer ülkelerin ilerlemelerine yardımda bulunmak ve bu ülkelerle iktisadi, teknik, ticari, sosyal, kültürel ve eğitim alanlarındaki işbirliğini projeler ve programlar aracılığı ile güçlendirmek, yapılacak yardım ve prosedürleri yürütmek için, Başbakanlığına bağlı ve tüzel kişiliği haiz Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığının meydana gelmesi ile teşkilat ve görevlerine bağlı usul ve temelleri düzenlemek olarak tayin edilmiştir (Karadağ, 2016:214).

Hâlihazır teşkilat yapısıyla TİKA Doğu Avrupa, Balkanlar, Orta Asya, Kafkaslar, Afrika, Doğu ve Güney Asya, Orta Doğu, Latin America ve Pasifik bölgelerinde yardım ve dayanak faaliyetlerini sürdürmektedir ("Türk Cumhuriyetleri Yerel Yönetimler Toplantısı Yapıldı", 2012:3).

Merkezi Ankara'da bulunan TİKA faaliyetlerini T.C. Başbakan Yardımcısına bağlı bir başkan ve üç başkan yardımcısından oluşan teşkilat yapısı ile yürütmektedir. Kurum Başkanlığı başta, Hukuk Müşavirliği olmak üzere 7 Daire Başkanlığı ile 8 hizmet birimi olarak yapılandırılmıştır ve bunlardan biri de Orta Asya ve Kafkaslar Dairesi Başkanlığı'dır. TİKA'nın Afganistan Kabil, Mezar-ı Şerif, Herat; Kazakistan Nur-Sultan, Kırgızistan Bişkek, Moğolistan Ulan Batur, Özbekistan Taşkent, Türkmenistan Aşkabat, Tacikistan Duşanbe gibi Orta Asya ülkelerinde ofisleri bulunmaktadır (TİKA'nın

günümüzde 58 ülkede 60 Program Koordinasyon Ofisi bulunmaktadır. Bkz. <http://www.tika.gov.tr/tr/koordinatorlukler>).

TİKA, Türk Cumhuriyetlerinin kurumsallaşmasında da rol oynamıştır. 21 Ekim 1996 yılında Taşkent şehrinde yapılan 4. Türk Cumhuriyetleri olağan Zirve Toplantısı'nda alınan yerel yönetimlerde karşılıklı görüş alışverişi yapılması kararının uygulama alanına yansımısıyla 16-18 Haziran 1998 tarihinde 1. Türk Cumhuriyetleri Yerel Yönetimler Kurultayı toplanmıştır ("Türk Cumhuriyetleri Yerel Yönetimler Toplantısı Yapıldı", 2012:3). TİKA ve İçişleri Bakanlığı bu kongrede alınan kararları hayata geçirmiş ve Türk Cumhuriyetleri Yerel Yönetimler Birliği kurulmasına yönelik çalışmalar yürütülmüştür ("Türk Cumhuriyetleri Yerel Yönetimler Toplantısı Yapıldı", 2012:3).

TİKA, Türk Cumhuriyetlerine yönelik Sigortacılık sektörünün geliştirilmesine yönelik bir proje geliştirmiştir. Bu kapsamda Kazakistan, Azerbaycan, Gürcistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Türkmenistan'dan sigortacılık sektörü ile ilgili kamu yöneticileriyle işbirliği olanakları üzerinde durulmuştur ("Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Sigortacılık Sektörünün Geliştirilmesi Projesi", 2002:11).

TİKA faaliyetlerini duyurmak için *Avrasya Dosyası* adlı bir bülten yayınlamıştır. *Avrasya Dosyası*, Temmuz 2002 tarihli 156. sayısından sonra isim değiştirmiş, TİKA Türk Dünyası Bülteni olarak yayımlanmaya başlamıştır. Sayı 1 olarak başlayan yeni bülten beş sayı bu adla anılmış, Ocak 2004 tarihinde yayımlanan altıncı sayısı ile birlikte *Avrasya Bülteni* olarak yoluna devam etmiştir. Kuşkusuz bunda değişen iktidar kadar TİKA'nın kapsama alanının değişmesinin de etkisi vardır. Bu dönemde başlayan süreçle Türk Cumhuriyetleri ağırlıklı faaliyet yürüten TİKA'nın faaliyet merkezinin Afrika ve Orta Doğu'ya dönüştüğü söylenebilir. Türkiye'nin küresel etkisini artırmada mevcut ve organize bir kurumu kullanması ve TİKA'nın Orta Asya'da daha az ihtiyaç duyulur olması da bu durumun sebepleri arasında gösterilebilir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2018:156).

Büyük Timur İmparatorluğu devrinde 1389 yılında Timur aracılığıyla yaptırılan Hoca Ahmet Yesevi ve külliyesinin canlanmasını, Kazakistan'la gerçekleştirilen bir sözleşme neticesi Türkiye yüklenmiş ve 1993 yılında faaliyetlere başlanmıştır. Öner Kabasakal'ın başkanlığı devrinde TİKA uzmanlık ile restorasyon çalışmaları sürdürülen türbe, 2002 yılında UNESCO tarafından dünya mirası olarak kabul edilmiştir (Terzi, 2013:79).

2017 yılında Kültürel Diplomasinin gelişmesi amacıyla Başkanlıkça; Kolombiya-Orejon İlköğretim Okulu, Nijer-Yatılı Kız-Erkek Okulu ve Dostluk Parkı, Sudan-Türk Mesleki Eğitim Merkezi Tekstil Atölyesi, Afganistan- Kabil Kız Meslek Okulu-Kız Yetimhanesi, Gostivar Mustafa Kemal Atatürk İlköğretim Okulu gibi projeler gerçekleştirilmiştir (TİKA, 2017:56).

TİKA'nın geniş bir coğrafyada gerçekleştirdiği sosyo-kültürel faaliyetler Türkiye'nin çok boyutlu dış politikasını sağlam temellere dayandırırken öte yandan hem uluslararası alanda hem de Türk Toplulukları nezdinde Türkiye'nin imajını olumlu etkilemektedir. Dolayısıyla Kurum daha çok altyapı ve restorasyon gibi yardım işleri ile ilgilenmektedir. Ekseriyetle bu davranış Balkanlarda Osmanlı'dan kalan eserlerin restorasyonu ile gerçekleştirilmektedir. Yurtdışı Türkleri Kurumu ise, daha çok Türkiye dışında yaşayan Türklerin meseleleri ve sıkıntılılarıyla ilgilenmektedir. Kültür ve Turizm Müşavirlikleri de daha çok Türkiye'nin turistik alanda tanıtımını temin etmek amacıyla programlar yaparak çalışmalar sürdürmektedir. Bu bağlamda TİKA, Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine yönelik yumuşak güç unsurları içerisinde en önemli kuruluşlardan biri olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

2.3.2. TİKA'nın Kazakistan'da Yer Aldığı Projeleri

TİKA ile ilgili fikir sahibi olunacak kadar bilginin sunulmasının ardından TİKA'nın yürütmekte olduğu faaliyetlere ilişkin bilgilerin verilmesi gerekmektedir. TİKA'nın yer aldığı faaliyetlere yer verilmesi ile birlikte daha Türkiye'nin dış politikasının gelişiminde kurumun üstlendiği rollere dair somut veriler elde edilmesi mümkün olacaktır. Çalışmanın bu kısmında TİKA'nın Kazakistan'daki faaliyetleri incelenecektir.

TİKA'nın etkin çalışmalar sürdürdüğü ülkelerden birisi de Kazakistan'dır. TİKA birçok konuda gerçekleştirdiği proje ve faaliyetlerle Türkiye ile Kazakistan arasındaki ilişkilerin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda TİKA tarafından yapılan Türkistan'daki Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'nin restorasyonu, çevre düzenlemesi ve ışıklandırması önemli bir örnek oluşturmaktadır (TİKA, "Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Kazakistan'da Restorasyonu TİKA Tarafından Yapılan Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'ni Ziyaret Etti"). TİKA bu faaliyeti ile Türk Dünyası'nın ve Türk-Kazak halklarının ortak tarihi ve kültürel mirasının korunmasına yardımcı olmuş ve bu anlamda kültürel ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunmuştur.

Kazak öğretmene mesleki eğitim, Yabancı Diller ve Mesleki Kariyer Üniversitesine yurt binası, Çimkent şehrinde öğrenci yurduna servis aracı temini, Astana Ekonomik Forumunun düzenlenmesine katkı, Ereyemenau ilçesine 15 EKG cihazı temini, devlet personel yönetim merkezi uzmanlarına eğitim, tercüme merkezi kurulumu, Semey’li engelli vatandaşlara servis aracı temini, Perzent yetimhanesine malzeme temini, Ahıska Türkleri derneğine donanım sağlanması, kökü bir Türkler kitabının basımına yardım, Kazakistan milli bankası uzmanlarına eğitim, Nursultan Nazarbayev belgeseli yapımı, meyvecilik ve pamuk yetiştirmede işbirliği, Kumay arkeoloji kompleksinde türlü çalışmalar TİKA’nın Kazakistan’da yer aldığı projeler arasından öne çıkanları olarak görünmektedir (TİKA Faaliyet Raporu, 2013:3).

Türk Cumhuriyetlerinden Kazakistan’da TİKA’nın yer aldığı projelere ilişkin olarak değerlendirme yapılacak olduğunda sosyal ve ekonomik içerikli projelerin hayata geçirildiği görülmüştür. Kazakistan’daki sebze-meyve yetiştiriciliğine olan katkı uzun süreli bir girişim niteliği taşır. Yine devlet ve banka personeline eğitim verilmesi ile birlikte Kazakistan’ın gelişimine katkı sağlanması adına önemli bir adım atıldığı söylenebilir. Böylece Türkiye’nin TİKA aracılığıyla Kazakistan’ın gelişimine olumlu yönde etkilerinin olduğu çıkarımının yapılması mümkündür (Keskin, 2017:27).

Türkiye Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kazakistan ziyaretinde bahsettiği üzere ziyaretin kardeş iki ülke ilişkilerinin beraberinde Avrasya coğrafyasındaki gelişmeler bakımından da pek önem taşıdığını ve bir zamanlar “ağabeylik” yakıştırmaları ile izlenen Türk Dünyası ülküsü, gelinen noktada “eşitler arası bağlantılarda en zirve entegrasyon” hedefine yöneldiği şeklinde ifadede bulunmuştur (“Erdoğan’ın Ziyareti Kazakistan ile Stratejik Ortaklığı Pekiştirecek”). Bu kapsamda TİKA tarafından yapılan yardımların iki ülkenin stratejik ortaklığına ve kültürel mirasına olumlu katkısı sağlamış, siyasi ilişkilerin daha da gelişmesine pozitif katkısı olmuştur (Keskin, 2017:27).

TİKA farklı alanları içeren konularda işbirliğini arttırmak amacıyla Kazakistan’da bulunan kurumlar ile birlikte proje ve faaliyetler yürütmekte ve bu minvalde ilişkilerin gelişmesine destek olmaktadır. Bu çerçevede eğitim programları ile projeler düzenlenmekte ve ekipman desteği sağlanmaktadır. Örneğin, TİKA ve Kazakistan Kültür Bakanlığı işbirliğinde Türkiye’de Kazakistan Kültür Bakanlığı personeline müzecilik alanında tecrübe paylaşımı programı düzenlenmiştir (TİKA, 2016, “Kazakistan Kültür Bakanlığı Personeline Türkiye’nin Müzecilik Alanındaki Tecrübeleri Aktarıldı”). Yine Kazakistan’da yürütülen Kamu Yönetim Akademisi kuruluşunda Tercüme Merkezi

kurulması projesi çerçevesinde TİKA tarafından malzeme temini gerçekleştirilmiştir (TİKA, 2013, Kazakistan Kamu Yönetimi Akademisi'ne Malzeme Desteği"). Ayrıca TİKA ve Kazakistan Cumhurbaşkanlığı Televizyon ve Radyo Kompleksi işbirliği ile "Türk Dünyası'nın Büyük Şahısı Nursultan Nazarbayev" belgeseli yayını yapılmıştır (TİKA Dünyası, 2014:24). TİKA bu faaliyetlerinin yanısıra seminer ve forumların düzenlenmesi noktasında da destek vermekte ve Türk Dünyasının ortak kurumu olan Uluslararası Türk Akademisi ile de işbirliği yapmaktadır. Örnek verecek olursak 2015 yılında TİKA ile Uluslararası Türk Akademisi işbirliğinde "Altın Beşik Altay" Uluslararası Semineri düzenlenmiştir (TİKA, 2015, "Altay Dağları'ndaki Kazılar Türk Tarihine Işık Tutuyor"). TİKA, Türk Akademisi tarafından Nur-Sultan'da (Astana'da) düzenlenen Türk Yazısı Forumuna (TİKA Faaliyet Raporu, 2014:38) ve 7. Astana Ekonomik Forumuna da destek sağlamıştır (TFR, 2014:40).

2016 yılında Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı tarafından Kazakistan Cumhuriyeti Başsavcılığı "Hukuk Koruma Organları Akademisi Basım Merkezi" ne lüzumlu baskı cihazları temin edilmiştir. Baskı cihazları bölgedeki yüksek lisans eğitimlerini sürdüren öğrencilere metodolojik ders kitapları, broşür ve kitap basımı hizmeti sunmakla beraber, Kazakistan Başsavcılığı'nın eğitim kursları ve seminerlerinde yararlanılmak üzere gerekli basılı malzemenin hazırlanması konusunda da büyük önem taşımaktadır (TİKA Faaliyet Raporu, 2016:31).

Aynı zamanda 2016 yılındaki faaliyet raporuna göre Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığı 2012 yılından beri Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı ile işbirliğinde "Mesleki ve Teknik Eğitimde Eğiticilerin Eğitimi Programı" başlığı altında tecrübe paylaşım programları gerçekleştirilmiştir. 2016 Nisan ayında programın ilk aşaması İstanbul şehrindeki mesleki ve teknik liselerde 50 Kazak öğretim elemanlarına okul öncesi ve ilkokul eğitimi, bilgi işlemi ve programlama, mesleki ve teknik eğitimde yönetim usulleri, açılış ve turizm sektörleri gibi konularda bir haftalık eğitim kursları ile gerçekleştirilmiştir. Programın ikinci aşamasında ise, Türkiye'de aynı programda görevlendirilen öğretim elemanlarının Nur-Sultan ve Almatı şehirlerindeki okulları incelemeleri için alan çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Proje kapsamındaki tecrübe paylaşımının daha sonraki dönemlerde Kazakistan'da çalışma konusunda katkı sağlayacağı düşünülmüştür (TFR, 2016:31).

TİKA koordinasyonunda, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), Anadolu Ajansı (AA), Türk Hava Yolları (THY) işbirliğinde düzenlenen "2018 Tecrübe Paylaşım

Programı'na katılım sağlayan gönüllü öğrenciler Kazakistan'ın Türkistan şehrinde 2 Ağustos 2018 tarihinde çalışmalarına başlamıştır (TİKA Haber, "TİKA'nın Genç Gönüllüleri Kazakistan'da").

Öğrenciler, program kapsamında TİKA'nın desteğiyle restorasyonu gerçekleştirilen Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'ni ziyaret etmiştir. Daha sonra Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesinde Kazakça dersini gören gönüllü öğrenciler, TİKA'nın üniversite kampüsünü yeşillendirme programı kapsamında üniversite kütüphanesinin bahçesinde ağaç dikme faaliyetine katılmıştır ("TİKA'nın Genç Gönüllüleri Kazakistan'da").

TİKA Nur-Sultan Koordinatörü Evren Rutbil, 2018 yılında tecrübe paylaşım programı kapsamında 12 öğrencinin Türkistan şehrine geldiğini belirterek, öğrencilerin Kazak dilini öğrendiklerini ve üniversitenin tıp fakültesinde staj yaptıklarını kaydetmiştir. Rutbil, program sonrasında öğrencilerin hem Kazakistan'ı yakından tanıdıklarını hem de TİKA faaliyetleri hakkında daha iyi bilgi edindiklerini ve gelecekte öğrencilerden gönüllü olarak katkı alacakları düşüncesinde bulunmuştur.

Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektörü Bolatbek Abdrasilov da iki kardeş ülke gençlerinin birbirlerini yakından bilmeleri bakımından bu programın önemini belirleyerek, TİKA'nın desteğiyle düzenlenen bu programın çok önem taşıdığını vurgulamıştır. Üniversitenin I. Rektör Yardımcısı Pusat Pilten de bu programın her iki ülkenin faydasına varacağı fikrini söyleyerek, gönüllü öğrencilerin eğitim görecekları coğrafyayı yakından tanıyarak ve buldukları ülkenin eksikleri ve ihtiyaçları hakkında fikir sahibi olacaklarını dile getirmiştir ("TİKA'nın Genç Gönüllüleri Kazakistan'da").

Diğer bir proje ise, İLESAM'ın Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansının (TİKA) destekleriyle Kazakistan Milli Kütüphanesi'nde 18 Kasım 2019 tarihinde düzenlenen kitap teslim töreni gerçekleşmiştir ve İLESAM Genel Başkanı Mehmet Nuri Parmaksız, Kazakistan'a 10.000 kitap hediye ettiklerini ifade ederek, kitapların içinde şiir, roman, hukuk, sosyoloji, antoloji, ansiklopedi, kültür sanat eserleri, sanat, tarih, bilim, teknik ve diğer kitapların bulunduğunu söylemiştir ("Türkiye'den Kazakistan'a 10 Bin Türkçe Kitap").

Kazakistan Milli Kütüphanesi ve Nur-Sultan kütüphanelerine 5.000, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi kütüphanelerine 5.000 kitabın paylaşılacağını belirten Parmaksız, "*Kitap, ülkeler arasında kültür, dil ve edebiyat anlamında en sağlam*

bir köprüdür” ifadesinde bulunmuştur. Parmaksız, Kazakistan Cumhuriyeti’nin Latin alfabesine geçiş sürecinde armağan edilen Türkçe kitapların önem taşıyacağını belirtmiştir (“Türkiye’den Kazakistan’a 10 Bin Türkçe Kitap”).

TİKA Nur-Sultan Koordinatörü Rutbil, kitapların Türkiye’den Kazakistan’a ulaştırılmasını ve böyle kapsamlı bir projeyi sevinçle desteklediklerini belirtmiştir. Kazakistan’da özellikle Türkoloji alanı öğrencilerin Türkçe kitaplara olan büyük ilgisine dikkat eden Rutbil, *“Sadece öğrenciler değil, Türkçe ve Türk kültürünü öğrenmek isteyen herkes kütüphanelerden Türkçe kitaplardan istifade edebiliyor.”* ifadesini kullanmıştır. Rutbil, Türk dili’nin yaygınlaştırılmasının yanı sıra Kazak dili’nin de öğrenilmesine yönelik projeler yürüttüklerini kaydetmiştir (“Türkiye’den Kazakistan’a 10 Bin Türkçe Kitap”).

Günümüzde TİKA farklı alanları içeren konularda işbirliğini arttırmak amacıyla Kazakistan’da bulunan kurumlar ile birlikte proje ve faaliyetler yürütmekte ve bu minvalde ilişkilerin gelişmesine destek olmaktadır.

2.3.3. Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Keneşi/Konseyi)

Türkiye ile Kazakistan’ın ikili ve çok yönlü ilişkilerini geliştirdiği kurumların en önemlilerinden biri Türk Konseyi’dir. Kazakistan Cumhuriyeti’nin ilk Cumhurbaşkanı, Elbası Nursultan Nazarbayev 1992 yılında başlayan ve günümüze kadar devam eden bütün zirvelere aktif olarak katılarak desteğini ortaya koymuş ve bu bağlamda Türk Dünyası’nın birliğini sağlamasında önemli katkı sağlamıştır. Aynı zamanda bu durum Kazakistan’ın özelde Türkiye genelde ise Türk Devletleri ile ilişkilerini geliştirmeye önem verdiğini göstermektedir. Yine 2009 yılı Türkiye-Kazakistan ilişkileri ve iki ülkenin Türk Dünyasıyla ilişkileri açısından tarihi öneme sahip olmuştur. Çünkü 2009 yılında Türkiye ile Kazakistan Stratejik Ortaklık Anlaşması imzalamış ve ortak tarihi köklere ve kültürel değerlere sahip Türk Devletlerinin ilişkilerini güçlendirmesi noktasında önem arz eden Türk Konseyi’ni kurmuşlardır (Kılıncarslan, 2017:58).

Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye’nin kurucusu olduğu Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi (Türk Konseyi), Türk akraba toplulukları arasında karşılıklı güvenin tesisi, siyasi ilişkilerin sağlam temellere oturturulması, ekonomik ve sosyal kalkınmaya destek olunması, kültürel yakınlığın iyileştirilmesi gibi amaçları görev üstlenirken Türk Dünyasının en etkin kurumlarından biri olarak geniş bir alanda faaliyetlerini sürdürmektedir (Türk Konseyi, “Organizasyon Tarihçesi”).

Türk Konseyi'nin asıl amaçları, konseye üye ülkeler arasında kapsamlı iletişim, uyum ve işbirliğini temin etmek, geliştirmek, derinleştirmek ve bölge ve dünya barışı ile istikrarının gerçekleşmesine emek vermek ve katkı sağlamaktır. Üye devletler bundan başka, insan haklarına saygı, demokrasi, iyi yönetim ve hukukun üstünlüğü gibi temel prensiplere bağlılıklarını dile getirmiştir (Türk Konseyi, “Türk Konseyi Hakkında”).

Ortak tarih, ortak dil, ortak kimlik, ortak kültür ve gelenekler gibi ana öğeler bazında kurulan Türk Konseyi, tabi ki bu ortak ilkelerle sınırlı kalmamıştır. Aynı zamanda bölge çıkarlarına olan çok yönlü iletişim ve işbirliği amacıyla, üye ülkeler arasında ticaret, eşit işbirliğine dayalı ortak uygulamalarla bölgede kapsamlı ve dengeli bir iktisadi kalkınma, bilim, teknoloji, sağlık, spor, çevre, turizm, sosyal ve kültürel alanlarda gelişme hedeflemektedir. Bununla beraber çağdaş eğitim, modern kurumsallaşma, ortak çıkarların söz konusu olduğu dış politika meselelerinde de ortak davranış ve çıkarları kapsayan alanlarda etkin bölgesel ve ikili işbirliği alanlarını geliştirmeyi ve genişletmeyi dahil etmektedir (Türk Konseyi, “Türk Konseyi Hakkında”).

Türk Konseyi beş kuruluştan meydana gelmektedir. Bunlar: Devlet Başkanları Konseyi, Dışişleri Bakanları Konseyi, Aksakallar Konseyi, Kıdemli Memurlar Komitesi ve Sekreteryadır (Türk Konseyi, “Organizasyon Şeması”).

Merkezi İstanbul şehrinde bulunan Türk Konseyi'nin ana karar organı Devlet Başkanları Konseyi'dir. Konseye Türk dili konuşan dört üye ülke Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye'nin devlet başkanlarından oluşan bu organ dönem başkanlığı şeklinde kurulmuştur. Konseye dönem başkanlığı ise üye ülkeler arasında herhangi bir hiyerarşi söz konusu olmaksızın alfabetik sıraya göre belirlenmektedir (Türk Konseyi, “Organizasyon Şeması”).

Türk Konseyi 1992 yılından bu yana toplanan, “Türkçe Konuşan Devletler Devlet Başkanları Zirveleri” ile günümüze kadar 10 zirve (1992'de Ankara'da yapılan zirvenin akabinde ikincisi 1994'de İstanbul'da, üçüncüsü 1995'de Bişkek'te, dördüncüsü 1996'da Taşkent'te, beşincisi 1998'de Nur-Sultan'da, altıncısı 2000'de Bakü'de, yedincisi 2001'de İstanbul'da, sekizincisi 2006'da Antalya'da, dokuzuncusu 2009'da Nahçıvan'da ve onuncusu 2010 tarihinde İstanbul'da) gerçekleştirmiş olup bu zirvelerde alınan kararlar neticesinde faaliyet planını oluşturmaktadır. İstanbul şehrinde gerçekleştirilen 16 Eylül 2010 tarihinde gerçekleşen zirve ile Türk Konseyi'nin kuruluşu da resmen ilan edilmiştir (Bıyıklı, 2018:23).

2010 yılında son zirve toplantısını gerçekleştiren Türk Dili Konuşan Devletler Zirveleri Süreci, Türk Konseyi Sekreteryası kurulmasının ardından Türk Konseyi'nin semsiyesi altında daha önceki 10 Türk Dili Konuşan Ülkeler Devlet Başkanları Zirveleri ile yeni zirve toplantılarında kabul edilen beyanname hükümleriyle anlaşmalarını bir kez daha doğrularak Türk Konseyi Zirveleri olarak yeni bir döneme devam etmiştir (Elik ve Sezikli, 2019:89).

Türk Konseyi'nin 1. Zirvesi 21 Ekim 2011 tarihinde Kazakistan Almatı'da, 2. Zirvesi 23 Ağustos 2012 tarihinde Kırgızistan Bişkek'te, 3. Zirvesi 16 Ağustos 2013 tarihinde Azerbaycan Gebele'de ve 4. Zirvesi 5 Haziran 2014 tarihinde Türkiye Bodrum'da, 5. Zirvesi 11 Eylül 2015 tarihinde Kazakistan Nur-Sultan'da, 6. Zirvesi 3 Eylül 2018 tarihinde Kırgızistan Çolpon-Ata'da, 7. Zirvesi 15 Ekim 2019 tarihinde Azerbaycan Bakü'de gerçekleşen "Türk Konseyi Zirveleri" süreci Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye arasında düzenlenmiştir (Elik ve Sezikli, 2019:89).

Kazakistan'ın etkin bir üye olarak yer aldığı Türk Konseyi üzerinden gerçekleştirilmeye çalışılan işbirliği sürecinde önem taşıyan amaçlardan biri de "Türk Üniversiteler Birliği" (TÜRKÜNİB) projesidir. Bu proje bağlamında 10 Ağustos 2012 tarihinde Çolpon-Ata şehrinde gerçekleşen Türk Konseyi Eğitim Bakanları Toplantısı ve 23 Ağustos 2012 tarihinde Bişkek şehrinde düzenlenen Türk Konseyi 2. Zirvesi'nde alınan kararlar sonucunda şekillenen Türk Üniversiteler Birliği, 28-29 Mart 2013 tarihinde İstanbul şehrinde gerçekleştirilen Türk Konseyi Üniversiteler Birliği hazırlık toplantısında kurulmuştur (Mert, 2015:273).

TÜRKÜNİB amaç ve faaliyetleri bakımından oldukça geniş bir yelpazede hareket eden bir kurum olarak Türk Konseyi üye devletlerinin Yüksek Öğretim Kurumları arasında üniversitelere ilişkin çeşitli konularda çalışmalarını sürdürmektedir (Mert, 2015:273). Bu kapsamda önemli projelerden olan ve "Orhun Süreci" olarak tanımlanan program TÜRKÜNİB üye ülkeleri bazında öğrenci ve akademik personel değişimini kapsamaktadır (Kıdıralı, 2015:600). Orhun süreci 15-19 Mayıs 2017 tarihleri arasında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi'nde (KTMÜ) gerçekleştirilen I. Türk Üniversiteler Birliği Spor Oyunları ile somut bir adıma dönüştürülmüştür. Üst düzey katılımın oldukça fazla olduğu oyunlar "Birlik için spor" sloganıyla birçok dostluk mesajları içererek Orhun Süreci'nin başlangıcı olarak yorumlanmıştır (Türk Keneşi, "Orhun Süreci").

Bununla birlikte 2012 tarihli Türk Konseyi 2. Bişkek Zirvesinde, spordan sanata, değişim programlarından ortak eğitim kurumlarına birçok alanda işbirliğini geliştirmeyi hedefleyen Türk Üniversiteler Birliği 15 ülke bünyesinde kurulmuştur. Türk Keneşi yükseköğretim alanı oluşturmak amacıyla her 2 kurumunda temsilcilerinin katıldığı, 2013 yılında gerçekleşen hazırlık toplantısında, Atatürk Üniversitesi oy birliği ile Türk Üniversiteler Birliği genel başkanlığına geçmiştir (Mert, 2015:282). Bunu takip eden süreçte Bişkek’te gerçekleşen ikinci toplantı ile yükseköğretim alanı oluşturulmuş ve bu çerçevede Mevlana ve Orhun gibi değişim programları 2013 tarihli toplantıda kararlaştırılmıştır (Mert, 2015:283). Bütün bu çalışmalara karşın 1990’larda yaşanan öğrenci kalabalığına bir türlü ulaşılamamış, değişim programları ile gelen öğrencilerin sayısı her geçen yıl daha da azalmıştır. Örneğin, Orhun değişim programı ile gelen yabancı öğrencilerin sayısı 2015 yılında 112 iken bu rakam 2017-2018 yılında 47’ye kadar düşmüştür (Şahin, 2019:66). Eğitim alanında yaşanan en büyük eksikliklerden biri de Orta Asya’daki Türk üniversitelerine atanan yöneticilerin uzun süre görevde kalmalarından dolayı sistemin yozlaşması ve bölgedeki diğer ülkeler tarafından kurulan üniversitelerin gerisinde kalmasıdır.

Ayrıca yine 2012 yılında İstanbul’da Türk Konseyi bünyesinde “Ortak Terminoloji Kurulu”nun ilk toplantısı düzenlenmiş, kurul ortak terminolojinin geliştirilmesi ve bu alanda sözlük oluşturma çalışmalarının başlatılması için gerekli noktaları çalışma alanı içerisine dahil etmiştir. Kurulda aynı zamanda akademik alanda kullanılmak üzere ortak Latin alfabesi düşüncesi görüşülmüş bazı ortak terimler de kabul edilmiştir. 2013 yılında düzenlenen Kıdemli Memurlar ve Eğitim Bakanları İkinci Toplantıları’nda ise üye devletler arasında orta öğretim/lise seviyesinde öğrenci değişimi konusunda işbirliği yapılması, üye ülke illerinin seçmeli ders veya kurs olarak öğretilmesi, Türkoloji alanında eğitim gören lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri için akademik teşvik amacıyla burs verilmesi gibi eğitim alanında birçok karar alınmıştır. 2014 yılında ise İstanbul’da Ortak Eğitim Televizyonu Kanalı kurulmasına yönelik ilk toplantı düzenlenmiş, toplantıda ortak Türk Tarihinin televizyonlar aracılığıyla öğretilmesi için karar alınmıştır (Şahin, 2019: 61).

2015 yılı “Medya ve Enformasyon Teknolojileri” konulu V. Zirve toplantısında ise Türk Akademisi, Türk Kültür ve Miras Vakfı ve Türk Sporları ve Göçebe Kültür Merkezi gibi yeni teşkilatların kurucu ve tamamlayıcı anlaşmaları imzalanmıştır (Türk Konseyi, “Zirve Toplantıları”).

Türk Konseyi bünyesinde planlanan ve Türkiye, Azerbaycan ve Kazakistan arasında imzalanan bir diğer proje ise Modern İpek Yolu Projesi'dir. Tarihi İpek Yolu'nun tekrardan canlandırılması amaçlanan bu proje ile Türkiye ile Orta Asya Devletleri arasında tarihsel yakınlığa dikkat çekilerek hem turizmin geliştirilmesi hem de bölge halklarının bir araya getirilerek kültürel bağların kuvvetlendirilmesi amaçlanmaktadır. Proje kapsamında düzenlenen ilk Modern İpek Yolu Ortak Tur Paketi ise üyelerin ulusal turizm şirketlerinin dahil edildiği ve tarihi İpek Yolu güzergahını esas alarak Türkiye'den başlayıp Azerbaycan, Kazakistan'da devam ederek Kırgızistan'da sona ermiştir. Türkiye aynı zamanda bu proje kapsamında üye ülkeler için turizm eğitim programları düzenlemekte, turun Türkiye ayağında da çeşitli etkinliklerle akraba topluluklarıyla kardeşlik bağlarını ön plana çıkarmaktadır (Mert, 2015:275).

Türk Konseyi'nin, 15 Ekim 2019 tarihinde Bakü şehrinde gerçekleşen 7. Zirvesi'nde Devlet Bakanları, Özbekistan'ın yeniden üye olması ve gözlemci üyesi Macaristan'ın başkenti Budapeşte de 19 Eylül 2019 tarihinde Türk Konseyi Avrupa Temsilciliği'nin açılması Türk Konseyi üye ülkeleri tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Bu stratejik açılım, Türk Konseyi'ne farklı bir anlam ve bakış açısı da kazandırmış görünmektedir (Türk Konseyi, "Türk Konseyi 7. Zirvesi").

Türk Konseyi'nin kurulmasına neden olan Nahçıvan Anlaşmasının 10. Yılı ve Özbekistan Cumhuriyeti'nin Türk Konseyi'ne katılımı 2019 yılı toplantıya ayrı bir önem kazandırmıştır. 2018 tarihinde Çolpon Ata kentinde gerçekleşen 6. Zirveye ev sahipliğinde bulunan Kırgızistan, Bakü Zirvesi ile birlikte dönem başkanlığını Azerbaycan'a devretmiştir (Türk Konseyi, "Türk Konseyi 7. Zirvesi").

Zirve'de, Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın önerisi ile, Kazakistan'ın Kurucu Cumhurbaşkanı Elbası Nursultan Nazarbayev'e, Türk Dünyasını birleştirme çabalarına sağladığı büyük katkılar nedeniyle "Türk Konseyi Ömür Boyu Onursal Başkanı" unvanı takdim edilmiştir. Türk Dünyası arasındaki diyalogun başladığı ilk günden bu yana düzenlenen tüm toplantılara önderlik eden ve katılan Kazakistan Kurucu Cumhurbaşkanı, Elbası Nursultan Nazarbayev, Türk Konseyinin başarılı bir gelişim süreci yaşadığını, Türk devletleri arasındaki birlikteliğin kendisini mutlu ettiğini dile getirerek, Özbekistan'ın "tam üye", Macaristan'ın ise "gözlemci" ülke olmasını büyük bir zevkle karşıladığını belirtmiştir (Türk Konseyi, Haber, "Türk Konseyi 7. Zirvesi").

Türk Konseyi çatısı altında yapılan zirveler Türk dünyasının birlik içerisinde hareket etmesi açısından önemliken öte yandan devletlerin yumuşak güç uygulamaları için de önemli bir hareket sahası oluşturmaktadır. Nitekim Türkiye'nin zirvelere ev sahipliği yapması, üye ülkeleri tek bir çatı altında toplaması, zirvelerde ve diğer projelerde alınan kararlar çerçevesinde Türk toplulukları içerisinde burs programları oluşturması, öğrenci değişim süreçlerinde etkin rol üstlenerek Türkiye'de eğitim projeleri ve spor oyunları düzenlemesi, Modern İpek Yolu Projesini bir prestij olarak görmesi ve bunun gibi birçok girişim Türkiye'nin akraba toplulukları içerisindeki saygınlığını arttırırken uyguladığı bu kültürel politikalar, Türkiye'nin Orta Asya'daki yumuşak gücüne de doğrudan etki etmektedir.

2.3.4. Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TürkPA)

Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TürkPA), Türk Dili konuşan ülkelerin parlamentoları aralarındaki işbirliğini geliştirmek ve genişletmek; kültür, tarih ve dil birliğine dayanarak, ulusal mevzuatların yakınlaştırmak ve diğer parlamentolar arası etkinlikler konularında en sıkı işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla, çağdaş dünyanın yeni çağruları doğrultusunda, Türk dili konuşan halkların güçlerini birleştirmeye atılan başarılı tarihi adım ile bir danışma organı olarak oluşturulmuştur. Üye ülkelerden her birinin istedikleri zaman konseyden çekilebildiği eşit tüzel geçerliliğe sahip Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi'nin oluşturulmasına bağlı sözleşme, Azerice, Kazakça, Kırgızca ve Türkçe olmak üzere süresiz olarak 21 Kasım 2008 tarihinde İstanbul şehrinde imza atılmıştır. 27 Nisan 2011 tarihinde, Asamble'ye üye olan her bir parlamentoların temsil ettikleri ülkelerinin hayatında demokratik gelişmenin belirtisi gibi önemli rol üstleneceğine dayanarak parlamentolararası işbirliğinin yüksek düzeyini tarih, dil ve kültürün ortaklığını belirleyen bu sözleşmeye Nur-Sultan şehrinde ilave ve değişiklikleri içeren bir protokol eklenmiştir (TÜRKP, “İstanbul Anlaşması”:67-68).

29 Eylül 2009 tarihinde, Kazakistan Cumhuriyeti Parlamento Senati, Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi, Kırgız Cumhuriyeti Joğorku Keneşi, Türkiye Büyük Millet Meclisi üye heyetlerinin katılımıyla Bakü şehrinde Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi'nin genel kurul toplantısı gerçekleşmiştir ve bu toplantıda “Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi Bakü Beyannamesi” tanıştırılmıştır (TÜRKP, “Bakü Beyannamesi”:69).

Bakü Beyannamesi çerçevesinde Asamble, parlamentolar arası işbirliğini geliştirmek adına, üye ülkelerin kültür bakımından mirasının ve sanat, edebiyat, tarih ve başka alanlardaki ortak değerlerinin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması konusu da dâhil olmak üzere, genel kurul toplantılarında müzakere ettiği meseleler ve ulusal mevzuatların yakınlaştırılması mevzusunda oybirliğine göre bildiri, çağrı ve tavsiye biçiminde kararlara varabilmektedir. Türk Konseyi'ne üye devletler arasında siyasi, sosyo-ekonomik, kültürel ve insani konuları müzakere etmekle birlikte hukuki ve diğer konularda bilgi alışverişinde bulunmaktadır. Gerektiğinde milletvekilleri ile parlamento görevlilerinden çalışma grupları oluşturularak, üye ülkelerin milletvekilleri ve parlamento görevlilerinin iki taraflı ziyaretlerinin gerçekleştirilmesinde işbirliği sağlamaktadır. Asambelenin çalışma dilleri, üye ülkelerin devlet dilleri ve İngilizcedir. Asamble resmi dillerinden başka bir dili kullanmak isteyen üye devletlerden herbiri teknik şartların sağlanması ile ilgili bütün masrafları kabullenmek mecburiyetindedir (TÜRKPA, "İçtüzük":76).

Türkiye, son yıllarda önemli konferanslar ve sempozyumlar düzenleyerek TÜRKPA bünyesinde birçok çalışmada yer almaktadır. Bunlardan 14-16 Ekim 2012 tarihinde İstanbul şehrinde düzenlenen "Devletlerarası İşbirliğini Geliştirme Sürecinde Genç Liderlerin Rolü" başlıklı uluslararası konferansa 25 ülke temsilci genç milletvekilleri, diplomatlar ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri katılmıştır (Sarıslan, 2015:589).

"TÜRKPA Üyesi Ülkeler Son 25 Yılı" adlı konferans 24 Kasım 2016 tarihinde Azerbaycan Milli Meclisi Binası'nda Türk Kültürü ve Miras Vakfı destekleri ile TÜRKPA tarafından düzenlenmiştir. Etkinlik, bağımsızlığının 25 yılı boyunca Türk devletlerinin kazanmış oldukları başarılar, mevcut durumları ve Türk Dünyası ülkeleri arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel ilişkilerin geleceği konusundaki fikir ve görüşleri içermektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti Milli Meclisi Başkanı Birinci Yardımcısı Ziyafet Askerov katılımcıları selamlayan bir konuşma yapmış ve Azerbaycan'ın bağımsızlığı, geçmişi ve ülkenin son 25 yıldaki gelişimine değinmiştir (TÜRKPA, "Faaliyetler").

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin düzenlediği TÜRKPA 8. Genel Kurulu, 20-21 Kasım 2018 tarihinde İzmir şehrinde gerçekleştirilmiştir. Bu Genel Kurulu toplantısında her üye ülkenin kendi parlamenter diplomasisi geçmişine sahip olduğunu ve TÜRKPA'nın parlamenter diplomasi yoluyla parlamentolar arası ilişkilerin kuvvetlendirilmesine katkıda bulunduğunu vurgulamıştır. Türk dili konuşan ülkeler arasındaki işbirliğinin gelişmesi

üzerinde olumlu etkisi olduğunu ve büyük faydalar sağladığını belirtmiştir. TÜRKPA'nın bir sonraki 9. Genel Kurul toplantısının 2019 yılında Azerbaycan'da düzenlenmesine dair karar alınmıştır (TÜRKPA, "Genel Kurul").

Türkiye, kurucu statüsünde olduğu TÜRKPA aracılığı ile üye devletlerle arasındaki kültürel bağları güçlendirirken öte yandan yumuşak güç aracı olarak kullandığı bu teşkilat sayesinde parlamentolar arası siyasi ilişkilerde de avantajlar kazanmaktadır. Bu kapsamda Türkiye'nin teşkilat içerisindeki misyonu ve girişimleri diğer devletlere baskın bir seviyede olmakla birlikte bu durum Türkiye'nin yumuşak güç politikasına pozitif yönde katkı sağlamaktadır (Sarıaslan, 2015:590).

2.3.5. Türk Akademisi Uluslararası Teşkilatı (Türk Akademisi)

İlişkiler yönünden eğitim öğretim alanında meydana gelen diğer bir değerimiz olan kuruluş Türk Akademisi'dir.

Uluslararası Türk Akademisi'nin kuruluşuna Dair Anlaşma 23 Ağustos 2012 tarihinde, Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'ne üye devletlerden Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan ve Türkiye tarafından imzalanmıştır ("Türk Akademisi'nin Kuruluşuna Dair Anlaşma", 2014:71).

Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'ne üye ülkeler arasında, Türk kültürünün manevi ve tarihi görevin önemini kabul edilmesi, eğitim ve bilim alanında işbirliğinin teşvik edilmesinde kararlı olunması ve akademik araştırma ve eğitimin desteklenmesi bağlamında 2010 yılından itibaren Nur-Sultan şehrinde Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığının öncülüğünde faaliyet gösteren Türk Akademisi, 27 Ağustos 2014 tarihinde uluslararası teşkilat statüsü kazanmıştır. Uluslararası Türk Akademisi Başkanlığı'nı Kazak Prof. Dr. Darhan Kıdıralı yapmaktadır ("Türk Akademisi'nin Kuruluşuna Dair Anlaşma", 2014:76).

26 Eylül 2014 tarihinde Türk Konseyi'ne üye devletlerin Dışişleri Bakanlarının New York'ta düzenlenen toplantısında Uluslararası Türk Akademisi'nin amblemi onaylanmıştır. 28 Ekim 2014 tarihinde ise, Kazakistan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nda uluslararası bir kuruluş olarak kayıt edilerek akredite edilmiştir (Bıyıklı, 2018:45).

Türk Akademisi'nde eğitim alanında yürütülen önemli projeler bulunmaktadır. Bunlar, dünyaca tanınan Türkolog ve akademisyenlerin de desteklediği "Bugünkü Türk Topuluklarının Sürekli Gelişmesinin Kaynağı Olarak Türk Tarihi ve Kültürel Değerler" ve

“Küreselleşme Çağında Türk Dünyasındaki Siyasi-Ekonomik ve Sosyal-Kültürel Süreçler” başlıklı projelerdir. Bu çalışmalara ek olarak Türk Akademisi bünyesinde Türk toplulukları arasında ortak yazı dilinin oluşturulmasına yönelik çalışmalar da sürdürülmektedir. Ayrıca Türk Akademisi Bişkek Anlaşması uyarınca Türk Dünyası Kütüphanesi ve Türk Müzesi’ne yönelik faaliyet göstermektedir (Kıdıralı, 2015:606).

Akademi günümüze kadar birçok alanda bilimsel eserler de yayınlamıştır. Bu kapsamda Türk Akademisi, Türkoloji alanındaki araştırmalarına destek olması amacıyla dünyanın tanınmış uzmanlarının yazarlığını yaptığı “Global Türk” dergisini 2013 yılı itibarıyla yayınlamaya başlamıştır. Bunun yanında Altay ve Türkiyat Dergisi de Türk Akademisi yazarlarınca benzer çalışmaların yapıldığı dergi olarak basılmaktadır (Türk Akademisi, “Dergiler”).

Türk Akademisi, amaçları doğrultusunda önemli bilimsel projeler yürütmüş ve destek vermiştir. 2014 yılından itibaren etkin olarak Türk mirası ve kültürü, Türk dünyası, Türk edebiyatı, Türk tarihi, Türk dili konuşan ülkeler ve topluluklar, Türk yazısı, ekonomi, finans, siyaset, enerji, vb. konularda uluslararası seviyede düzenli olarak konferanslar, toplantılar, forumlar, yuvarlak masa toplantıları, tanıtım sergileri ve bilimsel seminerleri düzenlemektedir. Çalışmalarıyla üye devletlerin halkları arasındaki iş birliğini geliştiren, dostluğu pekiştiren, kültürel bağları derinleştiren ve bütünleşmeyi sağlayan, alanda önemli bilimsel çalışmalar üreten, artı değer katan tanınmış bilim insanlarına ödüller vermektedir. Türk Akademisi’nin merkezi Kazakistan Cumhuriyeti’nin başkenti Nur-Sultan şehrinde bulunan piramit binadadır (Elik ve Sezikli, 2019:98).

Türk Akademisi’nin son önemli gelişmelerinden biri 16 Kasım 2020 tarihinde Türk Akademisi’nin tam kapasiteli uluslararası teşkilat statüsü kazanması söz konusudur. Kazakistan Dışişleri Bakanlığı’ndan yapılan açıklamaya göre, Uluslararası Türk Akademisi ile Kazakistan hükümeti arasında, Akademinin yerleştirme koşulları ve düzenine ilişkin anlaşma imzalanmıştır. Dışişleri Bakanı Muhtar Tileuberdi ile Uluslararası Türk Akademisi Başkanı Darhan Kıdıralı tarafından imzalanan anlaşma, Akademinin dokunulmazlık statüsünü, önceliklerini, ayrıcalıklarını ve mal varlığına ilişkin koşulları tanımlanmaktadır. Söz konusu anlaşma çerçevesinde, üye ülkelerin vatandaşlarına Akademi görev yapma imkanının da sağlanacağını belirten Kıdıralı, sosyal medya üzerinden yaptığı paylaşımda, “*Böylece, önemli belgeler imzalanarak, Türk Akademisi tam kapasiteli uluslararası teşkilat oldu.*” ifadesine yer verilmiştir (AA Dünya, “Türk Akademisi Tam Kapasiteli Uluslararası Teşkilat Statüsü Kazandı”).

Türkiye, akademi bünyesinde gerçekleştirilen faaliyetlerde etkin bir şekilde rol olarak Orta Asya Devletleri ile eğitim alanındaki işbirliğini güçlendirmeyi hedeflemektedir. Teşkilatın çalışmalarına destek olmanın yanında TİKA, Yunus Emre Enstitüsü, Türkiye Bilimler Akademisi ve ortak eğitim kuruluşları olan Türk Kırgız Manas Üniversitesi, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi gibi eğitim kurumları aracılığıyla Türkiye, Türk Akademisi ile ortak kültürün güçlendirilmesi çerçevesinde projeler ve çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda Türk Dünyası'yla kültürel yakınlığı ve dayanışmayı da arttırmayı hedefleyen Türkiye, geline nokta teşkilat içerisinde Türk vizyonunun ağırlığını hissettirmekte ve yumuşak güç politikalarına da yön vermektedir.

2.3.6. Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB), 6 Nisan 2010 tarihinde Başbakanlığa bağlı bir kurum olarak Türk toplulukları, yurtdışındaki vatandaşlar ve Türkiye'de eğitim ve öğrenim görmekte olan uluslararası öğrencilere yapılan çalışmalarını koordine etme amacıyla kurulmuştur. Bu bağlamda YTB sayesinde gerek yurtdışında yaşayan vatandaşlarla gerekse Türk topluluklarıyla ilişkiler iyi bir seviyede sürdürülmekte böylece Türk dünyasıyla ekonomik, sosyal ve kültürel alanda faaliyetler hız kazandırmak amaçlanmaktadır (YTB, Kurumsal, "Başkanlığımız").

Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Türkiye'nin milletlerarası bakanlığı olarak konumlanmaktadır, "*Nerede bir vatandaş, bir soydaş ve bir akraba topluluk varsa Türkiye oradadır*" temel prensibi ile hareket eden başkanlık vazifelerini sürdürmektedir (Bozdağ, 2013:73).

YTB, Türkiye Bursları Projesi boyutunda öğrencilerin Türkiye'ye uyumlarını temin etmek için türlü programlar hazırlanmaktadır. Başkanlık, öğrenci-aile buluşmaları yapmakta, kültürel seyahatler ve çeşitli alanlarda sosyal faaliyetler planlanmakta ve böylece uluslararası öğrencilerin Türkiye'nin sosyal ve kültürel hayatını bütün anlamıyla tanımalarını sağlamaktadır (YTB, "Kurumsal").

YTB'nin desteklediği bir diğer organizasyon 4. Uluslararası Türk Dünyası Ekonomi Forumu olmuştur. Hitit Üniversitesi işbirliği ile yapılan forumun hedefi Türk bilim adamlarını bir araya getirerek bilim ve düşünce üretmek ve Türk topluluklarının her alanda kalkınmalarına ve stratejiler geliştirmelerine katkı sağlamaktır (YTB, 2015:74). Benzer bir proje de Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırmaları Enstitüsü öncülüğünde

düzenlenen 3. Türk Dünyası Uluslararası Kültür Kongresi: Dede Korkut ve Türk Dünyası Projesi'dir (YTB, 2015:78).

YTB'nin düzenlediği bilimsel etkinliklerden biri de Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongreleri'dir. Kişisel bilgiler içeren bu kongre, Türkiye'de eğitim alan uluslararası öğrencilerin akademik düzeylerinin artırılması yanında, birikim ve deneyimlerinin Türkiye Akademisi'nin hizmetine takdim edilmesi, Sosyal Bilimler alanında kapsamlı bir araştırma sahasına ulaşılması ve Türkiye Akademisi'ni farklı kültür ve medeniyetlerin mensupları olan uluslararası öğrencilerin katkılarıyla değer kazandırmak hedeflenmiştir (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2018:167).

16-17 Mayıs 2015 tarihleri arasında Hacettepe Üniversitesi işbirliğiyle düzenlenen 1. kongreye Türkiye'den 70 farklı üniversiteden ve yurtdışından 29 olmak üzere toplam 99 başvuru yapılmış, 37 farklı ülke öğrencileri tarafından Sosyal Bilimlerin farklı disiplinlerinden 100 adet bildiri paralel oturumlar şeklinde iki gün boyunca sunulmuştur. Kazakistan 34, Kırgızistan 35, Özbekistan 19, Tacikistan 1, Türkmenistan 3 başvuru ile kongreye katılmıştır (YTB, 2015:28-29). 2. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi 29-30 Nisan 2016 tarihleri arasında Necmettin Erbakan Üniversitesi işbirliğiyle, 3. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi ve 2-3 Aralık 2017 tarihleri arasında İlmî Etüdler Derneği (İLEM) işbirliğiyle İstanbul Medeniyet Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenmiştir. 4. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi ise 22-24 Kasım 2018 tarihleri arasında İLEM işbirliğiyle Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenmiştir. 5. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi 07-09 Kasım 2019 tarihleri arasında YTB ile İLEM işbirliğiyle Karadeniz Teknik Üniversitesi ev sahipliğinde Trabzon'da gerçekleştirilmiştir (Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi, "Kongre Hakkında").

YTB'nin 2017 yılındaki faaliyet raporuna göre Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nden günümüze Türkiye-Kazakistan Kültür Köprüleri Projesi, Kazakistan ve Türkiye'de düzenlenen çeşitli sempozyum ve eğitim programlarını içermektedir. Proje kapsamında Türkiye'den Kazakistan'a 20 öğrenci yaz dil kursuna alınmıştır. Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nden 9 öğrenci Türkiye'de eğitimini tamamlamıştır. 2017 yılı Mayıs ayında 16 kişilik akademisyen grubu Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nde çeşitli sempozyumlar düzenlenmiştir (YTB Faaliyet Raporu, 2017:75).

2017 yılında Gelecek Gençlerin Projesi kapsamında Kazakistan, Kırgızistan ve Moğolistan'dan 40 öğrenci Türkiye'ye gelmiş ve Kur'an-ı Kerim eğitimini almıştır (YTB FR, 2017:76).

Diğer III. Türk Dünyası Üniversiteli Gençler Yaz Okulu Uluslararası adlı proje ise, Öğrenciler Daire Başkanlığı ve Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi işbirliğinde gerçekleştirilen, ortak kültür, tarih ve medeniyet bilincinin geliştirilmesini amaçlayan proje ile Türk dünyası ve akraba topluluklardan 600 kadar öğrenciye yönelik, Kazakistan'ın Türkistan şehrinde seminer ve kültürel gezi programları gerçekleştirilmiştir (YTB FR, 2017:77).

2018 yılındaki faaliyet raporuna göre, IV. Türk Dünyası Gençler Yaz Okulu Uluslararası Öğrenciler Daire Başkanlığının desteğiyle Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen "IV. Türk Dünyası Üniversiteli Gençler Yaz Okulu Programı" Kazakistan'ın Türkistan şehrinde 18 Haziran-15 Temmuz 2018 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Program, üniversitelerin Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları, Sosyoloji, Uluslararası İlişkiler, Türkoloji bölümleri başta olmak üzere lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin bilgi, dil, kültür ve tecrübelerini artırmak, Türk Dünyası'nın farklı ülke ve şehirlerinden katılan üniversite öğrencilerini bir araya getirmek amacıyla düzenlenmiştir. Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi Türkistan Yerleşkesindeki yurtlarda konaklayan öğrencilere talep ve seviyelerine göre yoğun olarak Türkçe, Rusça ve Kazakça kursları verilmiş, seminerler, konferanslar, spor müsabakaları düzenlenmiş ve farklı kültürel programlar ile müzik gösterileri sunulmuştur. Program vesilesiyle katılımcılar; Türkistan, Arslan Bab, Ukaşe Ata, Sayram, Otrar, Çimkent, Almatı gibi şehir ve bölgeleri, ayrıca Kırgızistan ve Özbekistan gezi turları ile bu ülkelerdeki müzeleri, tarihi ve turistik yerler ile tanışarak Türk Dünyası kültürleri ve değerlerini yerinde görme ve inceleme fırsatı bulmuştur (YTB Faaliyet Raporu, 2018:74).

Soydaş ve akraba topluluklar denilince akla sadece Türkçe Konuşan Cumhuriyetler değil, soydaş ve akraba topluluklar kavramından kastedilenin sosyal, kültürel ve tarihi olarak ortak bir temelde birleşen toplumlar olduğu anlaşılmaktadır.

2.3.7. Yunus Emre Enstitüsü (YEE)

İnsanın her yaşta eğitim meselesine destekleyen projeler, farklı kurumlar tarafından uygulanmaya konmuştur. Bu kurumlardan biri de, Yunus Emre Enstitüsü'dür. Enstitü, Türk dilini, tarihini ve sanatını bütün dünyaya tanıtmayı amaçlayan vaziyettedir. Dil, bir

kültürün aktarılmasında önemli bir vasıtaadır. Türkçenin öğretilmesi konusunda Yunus Emre Enstitüsü; yabancı dil öğretmenin yanı sıra Türk kültürünü, sanatını ve tarihini tanıtmayı ilke haline getirmiştir.

5653 sayılı 5 Mayıs 2007 tarihli kanunla, Türkiye’de Yunus Emre Enstitüsü ve yurt dışında Yunus Emre Türk Kültür Merkezleri açılması kararı alınmıştır. Merkezi Ankara şehrinde bulunmakta olan kuruluş, dünyanın dört bir köşesinde açılan ve daha da açılmakta olan Yunus Emre Enstitüsü ve Türk kültür merkezleri, Türkiye’yi, kültürel mirasını, Türk dilini, kültürünü ve sanatını tanıtmayı, Türkiye’nin diğer ülkeler ile ilişkilerini güçlendirmeyi, kültürel alışverişini artırmayı, bununla ilgili yurt içi ve yurt dışındaki bilgi ve belgeleri dünyanın kullanmasına sunmayı ve Türk dili, kültürü ve sanatı alanlarında eğitim almak isteyenlere yurt dışında hizmet vermeyi hedeflemektedir (18 Mayıs 2007 tarihli Resmi Gazete, “Yunus Emre Vakfı Kanunu”).

Enstitü 2009 yılında faaliyete başlamış ve temelde Türk dili öğreniminin ve kullanımının yaygınlaştırılmasını amaçlamaktadır. Enstitü’nün yurt dışında 45 ülkede 58 kültür merkezi bulunmaktadır. Bu 45 ülke arasında Orta Asya ülkelerinden sadece Kazakistan yer almakta ve Nur-Sultan’daki tek kültür merkezi ile hizmet vermektedir. Dünya yüzünde dil ve kültürce en yakın olunan kardeş halkların bulunduğu bu ülkelerin sadece birinde yer alınmış olması Enstitü’nün bir eksikliği olarak değerlendirilebilir. 2023 yılına küresel olarak 100 kültür merkezine ulaşmayı hedefleyen kurumun, Orta Asya’daki bu açığı kapatması önemli bir adım olacaktır. Zira dil ve kültür üzerine çalışmalar yapan benzer kurumlar yer seçimlerinde ülkelerinin etki sahasını baz almaktadırlar (Yılmaz ve Kılıçoğlu, 2018:169).

2010 yılında açılan ve Kazakistan’da faaliyet gösteren Nur-Sultan Yunus Emre Türk Kültür Merkezi iki ülke arasındaki kültürel ilişkilerin gelişmesine katkı sağlayan önemli bir kurumdur. Nur-Sultan Yunus Emre Türk Kültür Merkezi Türkiye’nin Orta Asya’da açtığı tek kültür merkezi olma özelliğine sahiptir. Bu Türkiye ile Kazakistan arasındaki yakın ilişkilerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Nur-Sultan Yunus Emre Enstitüsü Türkçe eğitim kursları sağlamakta ve gerçekleştirdiği kültürel etkinlikler ile Kazakistan’da Türkçe ve Türk kültürünün tanınmasına büyük katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda Nur-Sultan Yunus Emre Enstitüsü’nün çalışmalarını sürdürdüğü eğitim ve kültür-sanat faaliyetleri arasında sempozyumlar, eğitim fuarları, Türk sineması günleri, konserler, defileler, fotoğraf ve resim sergileri, çeşitli sahne sanatları, okuma günleri, müzik koroları ve el sanatları kursları bulunmaktadır. Ayrıca Nur-Sultan Yunus Emre

Enstitüsü Kazakistan'daki kamu kurum ve kuruluşları ile de ortak faaliyetler gerçekleştirmektedir (Yunus Emre Enstitüsü Bülteni, 2017:12-13).

Her sene düzenlenmekte olan Türkçe Yaz Okulu programı, yurt dışında çalışmalar yürüten Yunus Emre Enstitüleri kurs öğrencileri ile ülke dışındaki Türkoloji alanlarında eğitim almakta olan farklı memleketlerden teşrif eden konuk öğrencilerin katılımlarıyla gerçekleştirilmektedir. Bu öğrenciler ülkelerinde öğrenmiş oldukları Türkçeyle Türkiye'de pratik yapma fırsatı bulmaktadırlar. Dil öğrenim organizasyonda öğrenciler, hem dillerini geliştirmekte hem de buldukları ve ziyaret ettikleri şehirlerin tarihî ve turistik yerlerini tanıma imkanı bulmaktadırlar (YEE Nur Sultan, "Türkçe Öğrenin").

Yunus Emre Kültür Merkezleri, Türkiye ile çeşitli memleketler arasında bir gönül köprüsü ve Türkiye ile dünyanın buluşmasını temin eden kültür aracı olarak bir görev üstlenmektedir. Bu köprüler, yabancı olmadıkları toplumları bütün dünyayla buluşturacak, onlara eskisinden daha çok yakınlatacak ve ilişkilerinin en iyi biçimde oluşturulmasına katkıda bulunacaktır (Bozdağ, 2013:71-72).

Dünya geneline bakılınca pek çok tanınmış ülke bu tür vakıfları asırlar öncesinde kurarak ve onlara büyük destek vermiş ve kendi kültürlerini yaygınlaştırmışlardır. Vakıflarını kuran bu ülkeler, kültürlerini aktarmak için pek çok faaliyette bulunmuşlardır. Örneğin, Cervantes Enstitüsünü, Goethe Enstitüsünü, Konfüçyüs Enstitüsü, British Council gibi Yunus Emre Enstitüsünün eşdeğeri vakıflar, yıllar önce faaliyete geçirilmiş olup lobcilik yürütme amaçlı kurulmuşlardır. İşte bölgesel bir güç olarak uluslararası sistemin sözü dinlenen bir oyuncusu olma iddiasında olan Türkiye ise, Yunus Emre Enstitüsü'nün tıpkı yukarıda bahsi geçen kültür ve dil enstitüleri gibi dünyanın dört bir yanında benzer fonksiyonu gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır (Ekşi, 2014: 184-185).

Kültürel diplomasi yönetiminde en önemli araç olan dil öğretim kursları ve enstitüler folklor, sanat, dil gibi her alanda ülkenin tanıtımını yürütmektedir. British Council, Alliance Française, Cervantes Enstitüsü, Konfüçyüs Enstitüsü ve Goethe Enstitüsü gibi kültür ve dil enstitüleri örnek teşkil edilerek Türkçeyi ve Türk kültürünü yaygınlaştırmak amacıyla Yunus Emre Enstitüsünün kurulması Türkiye'nin yumuşak gücünü arttırmayı hedefleyen uzun vadeli bir çalışmasıdır. Uluslararası arenada yapılan siyasi görüşmeleri kültürlerarası bağlarla sağlam bir şekilde geliştirmek kültürel diplomasinin gereği olarak görülmektedir (Öztürk, 2014:37).

2.3.8. Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY)

İsmi başlangıçta Türk Kültür ve Sanatları Ortak Yönetimi olarak belirlenen daha sonrası Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY) olarak değiştirilen kurum Türk Dünyasının UNESCO'su olarak tanımlanmaktadır (TÜRKSOY, “Hakkında”). 12 Temmuz 1993 yılında Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Türkiye devletleri arasında imzalanan anlaşmayla kurulan TÜRKSOY, Türk dili konuşan topluluklar arasında tarihsel bağları güçlendirmek ve kültürel işbirliğini arttırmak amacıyla faaliyetlerini yürütmekte olan uluslararası bir kültür-sanat teşkilatıdır (Purtaş, 2015:593).

Rusya Federasyonu'na bağlı Altay, Başkurdistan, Saha, Tıva, Tataristan, Hakas Cumhuriyeti, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Moldova'ya bağlı Gagavuz Yeri TÜRKSOY'a gözlemci üyeler olarak dahil edilmişlerdir. TÜRKSOY, kurulduğu tarihten itibaren Türk asıllı halkların gönül birlikteliğini ve kardeşliğini güçlü kılmak, ortak Türk kültürünü gelecek kuşaklara aktarmak ve dünyaya tanıtmak için faaliyet göstermektedir (TÜRKSOY “Hakkında”).

TÜRKSOY'un faaliyetleri Türk Dili Konuşan Ülkeler Kültür Bakanları Daimi Konseyi tarafından tayin edilir. Konsey toplantılarında alınan kararlar TÜRKSOY Genel Sekreterliği tarafından yerine getirilir (TÜRKSOY “Hakkında”). Konsey'in 34. Toplantısı Azerbaycan, Şeki'de (TÜRKSOY, “Haber Arşivi”); 35.si ise Kazakistan'da yapılmıştır (TÜRKSOY Daimi Konseyi 35. Dönem Toplantısı”). Kurumun Merkezi Ankara şehrinde bulunmaktadır ve Genel Sekreterliği'ni 2008 yılından bu yana Kazakistan'dan Düsen Kaseinov yürütmektedir (TÜRKSOY, “Genel Sekreter”). Buradan anladığımız Türk Dünyası kurumlarının başında Kazak yöneticiler aktif görev aldıkları görülmektedir.

TÜRKSOY, resim sanatçıları buluşmaları, edebiyat kongreleri, opera günleri gibi ve benzeri geleneksel faaliyetleriyle Türk Dünyası bilim insanı ve sanatçıların tecrübe alışverişlerine imkan temin etmektedir (TÜRKSOY, “Hakkında”).

TÜRKSOY'un önemli etkinliklerinden biri Türk Dünyası'nın ortak bayramlarından olan Nevruz'un dünyanın çeşitli yerlerinde kutlanmasını sağlamak olmuştur. Türk Dünyası'nı yakınlaştırmak ve Türk kültürünü tanıtmak açısından ciddi bir çalışma yapılmaktadır (TÜRKSOY, “Hakkında”).

TÜRKSOY'un geleneksel etkinliği olan Nevruz kutlamalarının yanında Ramazan ayı etkinlikleri de düzenlenmektedir. Yine her sene Türk topluluklarından fotoğrafçı uzmanlar, resim sanatçıları, opera sanatçıları, şairler, dans ve müzik toplulukları da

sanatsal etkinlikler kapsamında buluşturulmaktadır. Türk Konseyi, Türk Dünyası ve diğer uluslararası kuruluşlarla da işbirliği içerisinde hareket etmekte ve değerli projelerin altına imza atmaktadır. Bu projelerden olan ve TÜRKSOY'un girişimleriyle hayata geçirilen "Türk Dünyası Kültür Başkenti" uygulaması da 2012 yılı itibariyle düzenlenmeye başlanmıştır (TÜRKSOY, "Hakkında").

Türk halkları arasında kültür, inanç, dil ve kan birlikleri üzerine kurulan TÜRKSOY, ilk etapta uzun yıllar birbirinden ayrı kalan Türk toplumları arasında yabancılaşmayı ortadan kaldırmak için çalışmalar gerçekleştirmiştir. Türkiye'de herkes tarafından bilinmeyen Manas, Sabantoy, Nevruz, Tukay, Mahdumkulu ve Abay gibi Türklerin ortak kültürünü oluşturan unsurlar düzenlenen faaliyetler ile Türk toplumuna tanıtılmıştır. Bunun yanı sıra Anadolu'ya aydınlatan Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre ve Mevlana gibi ata vatanda yer alan Türklere tanıtılmıştır (Türk Konseyi, Ankara Bildirisi, "1. Devlet Başkanları Zirvesi").

1993 ile 2008 arası yılları kapsayan dönemde TÜRKSOY'un gerçekleştirdiği faaliyetler daha çok üye ülkeler arasında birbirini tanıma amaçlı gerçekleşmiştir. Faaliyet bütçeleri üye ülkelerin kültür bakanlıklarından verilen katkı paylarından oluşmaktadır (TÜRKSOY Genel Müdürü ve Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür Bakanı Polat Bülbüloğlu'nun 10. Yıl Konuşması, 2006:38).

2008 yılında Kazakistan eski Kültür Bakanı Düsen Kaseinov'un TÜRKSOY Genel Müdürlüğü görevine seçilmesi TÜRKSOY için yeni bir dönem olmuştur. Bu dönemde ve sonrasında gerçekleşen faaliyetlerin temel amacı ise Türk kültürünü dünyaya tanıtmaktır. Bu amaç doğrultusunda Avrupa, ABD, ve İslam ülkelerinde Türk kültürünü tanıtan faaliyetler düzenlenmiş ve düzenlenen faaliyetler üye ülkelerin sınırlarını aşmıştır. UNESCO Merkezi ve BM Genel Kurulu'nda yapılan Nevruz kutlamaları, üye ülkelerden gelen sanatçı toplulukları tarafından gerçekleştirilen Köroğlu Operası, ABD'de gerçekleşen Yunus Emre Oratoryası gibi uluslararası projeler, Türk dünyası sanatçılarının ortak başarıları ile daha da kenetlenmesini sağlamıştır (Uluslararası Köroğlu Operası Projesi ve Sonuçları, 2011).

Kaseinov döneminde uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesine oldukça fazla önem verilmiştir. TÜRKSOY ile Avrupa Konseyi, UNESCO, Bağımsız Devletler Topluluğu İnsani İşbirliği Uluslararası Vakfı (MFGS), ISESCO arasında protokoller imzalanmış ve ortak projeler gerçekleştirilmiştir. Ortaklaşa olarak ISESCO ile Rabat'ta bulunan ISESCO

Merkezinde “Fotoğraflarla Türk Dünyası” sergisi açılmış, MFGS ile “Avrupa Türkologları Ansiklopedik Sözlüğü” yayınlanmıştır. Ayrıca Kazakistan’da “Arşiv Belgelerinin Tasnifinde Yeni Teknolojinin Kullanımı” semineri düzenlenmiştir. Bütün bu faaliyetler Türk kültürünün dünyaya tanıtılmasında önemli adımlar olmuştur (“15. Yıl Çoşkuyla Kutlandı”).

TÜRKSÖY çerçevesinde gerçekleştirilen bu etkinlikler Türkiye ve Orta Asya toplulukları arasındaki kültürel bağları güçlendirmeye yönelik bir rol üstlenmenin yanında Türkiye tarafından Orta Asya’ya yönelik etkin bir kültürel diplomasi aracı olarak da kullanılmaktadır (Purtaş, 2015:595). Bu çerçevede TÜRKSÖY’un kurucu statüsünde yer alan Türkiye, bu kuruma benzer diğer teşkilatlar aracılığıyla da yumuşak güç politikalarını genişletmektedir.

BÖLÜM III

3. ULUSLARARASI EĞİTİM TARİHİ VE KAVRAMI

Uluslararası eğitim kavramına geçmeden önce eğitim kavramı kısaca anlatılmalıdır. Eğitim, insanın öğrendiği tüm bilgileri kapsayan bir kavramdır. Bu kavram ilk olarak ev ortamından başlayarak, arkadaş, okul, iş çevresinde devam ettiği bilinen bir gerçektir. Bireylerin hal ve hareketleri, toplum içindeki olumlu ya da olumsuz tavırları doğrudan eğitim ile ilgilidir. Bireylerin kişiliklerinin oluşmasında en aktif bu dönem olduğu düşünüldüğünde konunun önemi biraz daha ortaya çıkmaktadır. Eğitim kavramına benzer bir diğer kavram ise öğretim kavramıdır. Bu iki kavramın bazen karıştırıldığı görülmektedir. Öğretim belli bir program dahilinde, bir hedefe yönelik olarak, belirli sınırları olan bilgi edinme sürecidir. Eğitimden farkı, daha çok bilgi kazandırmayı hedeflemesidir. Bu açıdan birçok yerde kullanım itibariyle eğitim-öğretim kavramı birlikte kullanılmaktadır. Birlikte kullanılmasına rağmen iki kavram sürekli birbirinin destekçisi olagelmıştır. Eğitimsiz bilgi insanları aşırılığa, kontrolsüz güce, yanlış yapmaya ve bilgisiz eğitimde insanları cehalete itebilmektedir. Bu açıdan her ikisinin de insan hayatında farklı ve önemli konuları bulunmaktadır.

1851’de Londra Evrensel Sergisi ile bir takım ülkelerin dikkatini çeken uluslararası eğitim alanı, kırk yıl içinde artan bir ilgi ile 1893 yılına gelindiğinde Kolomb Dünya Fuarı’nda pek çok ülkenin üzerinde durduğu bir çalışma alanı haline gelmiştir. 19. yy’da ABD, İngiltere ve Avrupa kıtasında barış ve ülkelerarası uyum süreçlerinin bir bileşeni olarak katkı sağlayan uluslararası eğitim, küreselleşen dünyanın ruhuna ayak uyduracak bireylerin yetiştirilmesinde etkili bir faktör olarak yerini almıştır (Arastaman, 2017:119).

Küreselleşme etkisiyle hareket eden devletler ve bireyler, öğrencilerin dünya görüşünü genişletebilmelerini temin etmek ve içinde yaşadığımız dünyanın ortak dilini, kültürünü ve çalışma metot uygulamalarını en iyi şekilde kavrayıp öğrenebilmelerini temin etmek üzere yükseköğrenime göstermiş oldukları önemi arttırmışlardır (Uluslararası Yüksek Öğretim ve Türkiye’nin Konumu, 2013:7).

Yükseköğrenime verilen önemin artışı, yüksek vasıflı işgücüne duyulan ihtiyacın bir sonucu olarak tanımlanabilir. Küresel ekonomiye entegre olmak isteyen ülkelerin küresel vizyona sahip iş gücüne ihtiyaçları mevcuttur. Bu nedenle de “dünya vatandaşı” denebilecek kişilerin eğitilmesi ve yetiştirilmesi söz konusudur. Burada uluslararası eğitim devreye dahil edilmektedir. “Dünya vatandaşı” olabilme hususunda temel taşlarından biri

konumudur. Dolayısıyla sağladığı fırsatlar, yaşattığı deneyimler, kazandırdığı değerler ve bunlar gibi birçok kazanımdan uluslararası eğitimden istifade etmek anlamına gelmektedir. Uluslararası eğitime olan bu ihtiyaç uluslararası öğrenci sayısının çok hızlı ve büyük oranlarda artmasını sağlamıştır (UYÖTK, 2013:8).

“Uluslararası eğitim” kavramı ilk kez 1974 yılında UNESCO tarafından kullanılmaya başlamıştır. UNESCO, farklı siyasi ve sosyal sistemlere sahip devletler ve halklar arasındaki dostça bağlara, temel özgürlükler ve insan haklarına saygıya dayanan “uluslararası eğitimi” uluslararası kavrayışın, işbirliğinin ve barışın bölünmeyen bir parçası olduğunu vurgulamaktadır (“Uluslararası Eğitimde Yumuşak Bir Güç: Konfüçyüs Enstitüleri”).

Uluslararası eğitim, yurtdışı programlarda okumak, yabancı dil kursları, disiplinlerarası veya alan çalışmalarına odaklı programlar ya da uluslararası, kültürlerarası veya karşılaştırma odaklı dersler ve eğitimler gibi çeşitli uluslararasılaşma faaliyetini kapsamaktadır (Sokullu, 2018:66).

Uluslararası eğitim kavramı hem günlük yaşamda, hem de eğitim alanında birçok kurum ve uzman tarafından sıklıkla kullanılsa da, bu kavramın tanımı konusunda net fikir birliğine varılmamıştır (Hayden ve Thompson, 1995:327).

Uluslararası eğitimi tanımlanırken çeşitli görüşler meydana gelmektedir. Uluslararası eğitim, öğrencilerin bir değişim programı ya da başka eğitim yollarıyla diğer ülkelerde eğitim alarak, genellikle yükseköğretimle ilişkisi kurularak tanımlanmaktadır. (Hayden ve Thompson, 2006:4). Diğer bir bakış açısına göre, öğrencilerin dünya ile bağlarını güçlendirmek ve bu konudaki faaliyetlerini temin etmek amacıyla kapsamı genişleyen eğitim programlarının uygulanmasının uluslararası eğitimin temeli olduğunu göstermektedir (Uluslararası Yüksek Öğretim ve Türkiye'nin Konumu, 2013:10).

Uluslararası Bakalorya Kuruluşu ise, uluslararası eğitimi dünya vatandaşlarını eğiten bir eğitim sistemi olarak tanımlamaktadır (IBO, What is an IB education?, 2015).

Kısaca, uluslararası eğitim, vatandaşı olduğu ülke dışındaki bir ülkede eğitimine devam eden öğrenci şeklinde ifade edilebilir. Bu açıklamaya, öğrencilerin katılım haline bağlı olarak iki anlam atfedilebilir: İlk açıklama, uluslararası öğrenci değişim programları dikkate alınarak oluşturulan daha dar kapsamlı bir anlamdır. İkinci ve daha geniş anlamı ise şu şekilde özetlenebilir: Öğrencilerin, artık ülkelerin birbirine daha çok bağlı olduğu (mecazi olarak “küresel bir köy” haline geldiği) bir dünyada, kendi istekleriyle çeşitli

ülkelerde eğitime aktif bir şekilde katılım sağlamaları uluslararası eğitimin tanımını oluşturur (Hayden, 2006:4-5).

3.1. ULUSLARARASI ÖĞRENCİ TANIMI

En kısa tanımıyla uluslararası öğrenci, kendi ülkesinin dışında eğitim gören bir öğrencidir. Dil eğitimi, lise, lisans, yüksek lisans, doktora veya herhangi bir eğitim amacıyla yurt dışına giden, pasaport ve ikamet gibi resmi işlemleri takip eden bir öğrencidir (Bolat, 2017:2).

Daha önce “yabancı öğrenciler” olarak tanımlanan uluslararası öğrenciler farklı ülkeler ve uluslararası kuruluşlar tarafından farklı şekilde tanımlanmaktadır. Uluslararası öğrenciler, eğitim süresinin tamamı ya da değişim öğrencisi olarak belli bir kısmında başka bir ülkede kalırlar. Erasmus ve Mevlana gibi değişim programları veya yurt dışındaki üniversiteler ve üniversiteler arasındaki ikili anlaşmalar yoluyla uluslararası hareketliliğe katılmaktadır (Kethüda, 2015:148).

Geçen zamanlardan bu yana, öğrenciler daha nitelikli bir eğitim için kendi ülkelerinden yurt dışına göç etmektedirler. Son senelerde önemli ölçüde artan uluslararası öğrenci hareketliliği, dünya yükseköğretiminde daha da önem kazanmaktadır. Üniversiteler, çeşitli amaçlarla daha fazla uluslararası öğrenci çekmek için ciddi rekabet içindedirler. Bunun nedenleri göz önüne alındığında, uluslararası öğrencilerin ülkelere ve eğitim kurumlarına ekonomik, sosyal ve politik katkılarda buldukları açıktır (Bolat, 2017:3).

Uluslararası Öğrencinin Tanımı Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü'nün (UNESCO) uluslararası öğrenci tanımına göre, “eğitim amacıyla ulusal ya da bölgesel sınırların dışına çıkan ve menşei bulunduğu ülke dışında öğrenci olarak kayıtlı kişidir” (UNESCO, “Glossary”).

Project Atlas'ın tanımına göre uluslararası öğrenciler, yüksek öğrenim deneyimlerinin tamamını veya bir kısmını kendi ülkelerinin dışındaki bir ülkede üstlenen veya yüksek öğrenim deneyimlerinin tamamını veya bir kısmını üstlenmek için kendi ülkelerinin dışındaki bir ülkeye giden öğrencilere denir (Project Atlas, “Glossary”).

OECD'nin Bir Bakışta Eğitim (2013) başlıklı raporunda “uluslararası öğrenciler” kavramı, eğitim amacıyla sınırları aşmış öğrencileri ifade eder. (“Education At a Glance”, 2013:58).

İlk uluslararası öğrenci eğitimi tanımı Türk Mevzuatında 30 Nisan 1985 tarihine dayalı olarak Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilere İlişkin Yönetmelik’te yer almıştır. Yönetmeliğe göre bir yabancı uyruklu öğrenci “her derece ve daldaki eğitim kurumlarında öğrenim görmekte veya Türkçe kurslarına katılmakta olan T.C. uyruğunda bulunmayan kişi” olarak tanımlanmıştır. 24.03.2010 tarihli ve 5978 sayılı Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun’da da yabancı öğrenci, “*ülkemizde kamu kurum ve kuruluşlarınca uluslararası anlaşmalar çerçevesinde Türkiye’ye eğitim amaçlı gelen yabancı uyruklu öğrenci eğitim alma hakkına sahiptir*” tanımı yer almaktadır (Kadıoğlu ve Özer, 2015:18).

Daha sonraları yabancı öğrenci ifadesinin ötekileştiren ve bu yönüyle öğrencilere yönelik ırkçı ve ayrımcı söylemlere neden olabileceği endişesi nedeniyle yerini “uluslararası öğrenci” ifadesine bırakmasıyla birlikte, üniversitelerin uluslararası kimliğine yaptığı katkı nedeniyle “uluslararası öğrenci” kullanımı yaygınlaşmaya başlanmıştır (Özkan ve Güvendir, 2015:177).

Uluslararası öğrenci tanımı özetle, yüksek öğrenimini veya bir kısmını vatandaşı olduğu ülke dışında başka bir ülkede sürdüren öğrenci olarak geçmektedir (Bolat, 2017:2-3).

Ülkelerin uluslararası öğrencilere ilgisi, ekonomik, kültürel ve politik önceliklerine göre değişir. Dolayısıyla bu iki önemli faktörü doğurur: öğrencilerin ekonomik ve kamu diplomasisine katkılarıdır (Bolat, 2017:5).

Uluslararası öğrenciler, ödedikleri eğitim ücretlerinin yanı sıra konaklama, gezi ve günlük gereksinimleri için aile üyeleriyle birlikte yaptıkları masraflar yoluyla öğrenim gördükleri ülkenin ekonomisine doğrudan katkıda bulunurlar. Uluslararası öğrencilerin yoğun olduğu Avustralya, ABD, İngiltere, Kanada ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde, uluslararası eğitim sektörünü ihracat yoluyla en yüksek ekonomik geliri sağlayan insan kaynağı şeklinde değerlendirilmektedir (Bolat, 2017:7-8).

Ayrıca uluslararası öğrencileri dış politika geliştirmede yumuşak güç olarak ta kullanılmaktadırlar. Bu insanlar üzerinden zihniyet aktarımı sağlamaktadırlar. Üstelik bu faaliyetleri ile uluslararası öğrenciler misyonerlik çalışmalarında köprü görevi kendiliğinden üstlenmektedir (Bolat, 2017:12).

3.1.1. Dünyada Uluslararası Öğrenciler

Uluslararası öğrenci hareketliliğine bakıldığında çok uzun bir geçmişi olduğu söylenebilmektedir. Mısır ve Mezopotamya'daki eğitim merkezleri ve Yunan Uygarlığı'nda yetişen filozoflar uluslararası öğrenci meselesinin ne kadar köklü olduğunu göstermektedir. Bu konu ile ilgili Atılğan Ulutaş şu bilgiyi dile getirmektedir: “*Antik Çağ Yunan kent devletleri ve aralarında öğrenci ve öğretmen değişimi olduğu tarihte bilinmektedir. Farklı seviyelerde eğitim ve öğrenim görmek amacıyla çağrılan yabancı öğrenciler, Sparta şehrinde Trophimoi adıyla bilenen özgün bir toplumiçi kategori kurmuşlardır.*” (Ulutaş, 2014:68).

Yüksek öğretimde uluslararası öğrencilerin dolaşımı her geçen yıl çok daha önemli hale gelmektedir. Eğitimlerini farklı ülkelerde sürdürmek isteyen bireylerden oluşan uluslararası öğrenciler bunu gerçekleştirmek için kimi zaman çeşitli burs programlarından yararlanmakta kimi zaman da eğitim giderlerini kendileri karşılamaktadırlar. Her iki durumda da uluslararası öğrenciliğin ilk bakışta ekonomik bir boyutu olduğu açıktır (Ejder, 2019:78).

Bununla birlikte gerek burslarla gerekse kendi imkanlarıyla farklı ülkelerde eğitim alan uluslararası öğrencilerin aynı zamanda dünya genelinde entelektüel ve sosyo-kültürel bir dolaşıma ve paylaşıma da katkı sağladıkları bir gerçektir. Öğrenciler, gittikleri ülkelerde eğitimleri süresince ikamet ederek buldukları ülkenin dili, yaşam tarzı, yemekleri, müziği başta olmak üzere kültürünü tanıma imkanına sahip olmaktadır. Diğer taraftan, buldukları ülkede kendi ülkelerini ve kültürel değerlerini tanıtarak bir anlamda ülkelerini temsil etmektedirler (Ejder, 2019:78).

Teknolojik yeniliklerin dünya genelinde iletişimi ve bu sayede bilginin dolaşımını kolaylaştırması, birçok alanda olduğu gibi eğitimin de uluslararasılaşmasına zemin hazırlamaktadır. Uluslararasılaşmanın neden yüksek öğretim sistemleri ve kurumları için önemli olduğunu analiz eden Knight'a göre bu durumun dört ana gerekçesi vardır. Bunlar genel hatlarıyla sosyal/kültürel, siyasal, ekonomik ve akademik gerekçelerdir. Sosyal/kültürel gerekçeler ulusal kültür kimliği, kültürlerarası anlayış, vatandaşlık gelişimi; siyasal gerekçeler ise daha çok dış politika ve ulusal güvenlik başlıklarında incelenmiştir. İş gücü, ekonomik büyüme ve rekabetin ise ekonomik gerekçeleri oluşturduğu belirten Knight, akademik anlayışın genişlemesi, kurumsal yapı, araştırma ve öğrenimin

uluslararası boyutu ve kalitenin artışı gibi unsurlar akademik gerekçe olarak ifade etmiştir (Knight, 2005:10).

Tablo 3.1. En 10 Ülkenin Uluslararası Öğrenci Sayıları ve En Çok Öğrenci Gönderen Ülkeler (2018-2019)

<i>Nº</i>	<i>Hedef Ülke</i>	<i>Uluslararası Öğrenciler (2019)</i>	<i>Uluslararası Öğrenciler (2018)</i>	<i>% değişim</i>	<i>En Çok Uluslararası Öğrenci Gönderen Ülkeler</i>
1	Amerika Birleşik Devletleri	1,095,299	1,094,792	+0.05%	Çin Cumhuriyeti, Hindistan, Güney Kore
2	Birleşik Krallık	496,570	506,480	-1.96%	Çin Cumhuriyeti, ABD, Hindistan
3	Çin Halk Cumhuriyeti	452,185	489,200	+0.61%	Güney Kore, Tayland, Pakistan
4	Avustraliya	420,501	371,885	+13.07%	Çin Cumhuriyeti, Hindistan, Nepal
5	Kanada	435,415	370,710	+17.45%	Çin Cumhuriyeti, Hindistan, Fransa
6	Fransa	343,400	343,386	0.00%	Fas, Cezayir, Çin Cumhuriyeti
7	Rusya Federasyonu	334,497	313,089	+6.84%	Kazakistan, Çin Cumhuriyeti, Türkmenistan
8	Almanya	282,002	256,484	+6.22%	Çin Cumhuriyeti, Hindistan, Avusturya
9	Japonya	208,901	188,384	+10.89%	Çin Cumhuriyeti, Vietnam, Nepal
10	İspanya	120,991	109,522	+10.47%	İtalya, Fransa, ABD

Kaynak: “Current Infographics”. Institute of International Education. Erişim Tarihi: 23.11.2020.

Tablo 3.1’e bakıldığında, uluslararası öğrencilerin en çok tercih ettikleri ülkelerin başında ABD olduğu dikkat çekmektedir. Bu durumun oluşması çeşitli nedenlerden kaynaklanabilmektedir. Bu ülkelerin tercih edilmesinde, birçoğunda uluslararası öğrenciliğe yönelik çeşitli sosyal imkanlar bulunması, dünyadaki akademik başarı

sıralamasında en başarılı üniversitelere sahip olunması ve uzun süredir uygulanan burs programlarının etkili olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte ABD'nin sahip olduğu görece özgür düşünce ortamı ve demokratik toplum yapısının da bu ülkenin tercih edilmesinde etkili olduğu söylenebilir. New Jersey Minority Educational Development tarafından her yıl dünya genelindeki en iyi 20 üniversite listesi hazırlanmaktadır. 2019 yılı için hazırlanan listeye göre ilk 10 üniversite içerisindeki 8 üniversite ABD'de, 2 üniversite ise İngiltere'de bulunmaktadır ("World Top 20"). UniRank tarafından 2019 yılı için yayımlanan en iyi 200 üniversite listesinde ise ilk 10 üniversitenin tamamının ABD'de bulunduğu görülmektedir ("University Rankings"). Bu nedenle uluslararası öğrencilerin ülke tercihlerinde, üniversitelerin başarı oranlarının ve bu anlamdaki tanınırlığının da önemli bir etken olduğu açıktır.

Görüleceği gibi Çin ve ABD başta olmak üzere ekonomik rekabetin yanında ülkelerin uluslararası öğrencilere ev sahipliği yapmak üzere de rekabet içerisinde oldukları söylenebilir. Bu nedenle, bir çok ülke uluslararası öğrenci hareketliliğinde etkin olmak adına öğrenci değişim programları ve burs programları gibi faaliyetler gerçekleştirmektedir. Kültürel diplomasisi açısından değerlendirildiğinde ülkelerin milyonlarca genç insana doğrudan etki etme imkânı tanıyan uluslararası öğrenci hareketliliğine yönelik geliştirilen değişim programları, ülkelerin ev sahipliği yaptıkları çok sayıdaki genç insan aracılığıyla yumuşak gücünün dünyada daha görünür olmasına ve bu sayede de yumuşak gücünün artmasına olanak sağlamaktadır. Çoğu ülke sağladıkları burs imkanları sayesinde geleceğin liderleri olacak genç insanlara karşı ülkelerinin imajını yükseltmeyi hedeflemektedir. Gittikleri ülkede belirli süre ikamet eden öğrencilerin, eğitim süresince yaşadıkları olumlu ya da olumsuz tecrübeler bu ülkelere karşı oluşan algılarını da şekillendirmektedir. Bu nedenle, fonksiyonlarından biri ilişki inşa etmek olan kültürel diplomasisi uygulamalarında, öğrenci değişim programları oldukça önemlidir.

3.1.2. Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler

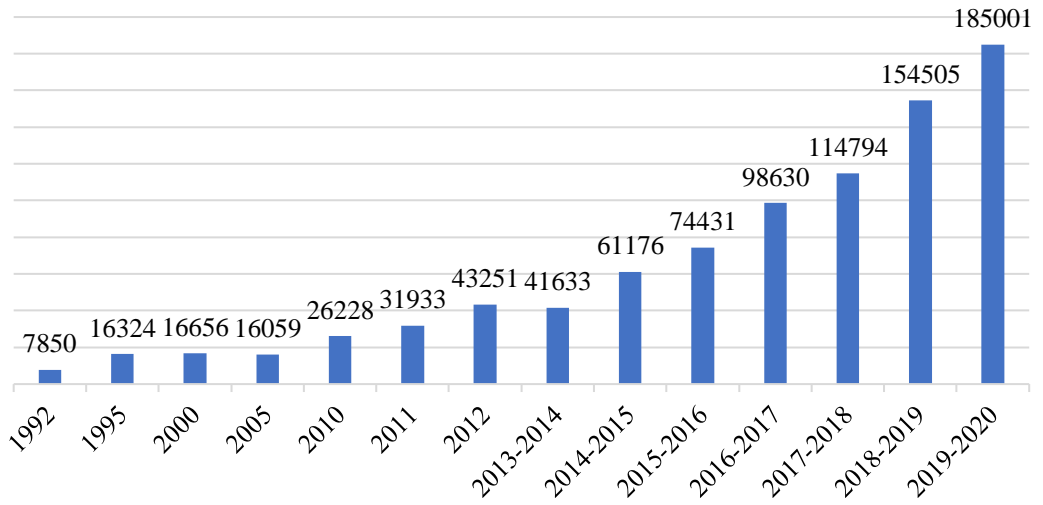
Uluslararası öğrenci hareketliliği, belli bir program dahilinde ve program olmaksızın bir öğrencinin vatandaşı olduğu ülkeden ayrılarak eğitim amacıyla yabancı bir ülkeye seyahat etmesi sonucunda meydana getirilen bir hareketliliktir. Hareketliliğin en belirgin özelliği olan bir yerden başka bir yere taşınma, coğrafi hareketlilik olarak isimlendirilir. Coğrafi hareketlilik ulusal ve uluslararası hareketlilik olarak ikiye ayrılır. Ulusal hareketlilik bir ülke içerisinde gerçekleşirken, uluslararası hareketlilik ulusal sınırları aşar, aynı zamanda ulus ötesi olarak da bilinir (Wells, 2014:19).

Türkiye'nin yurt dışına öğrenci gönderme, uluslararası öğrenci hareketliliğinin ilk faaliyeti 1830 yılında beş öğrencinin askeri alanda eğitim almak üzere Paris şehrine gönderilmeleriyle başladığı söylenebilir. 19. yy'ın ilk yarısında, yurtdışına öğrenci göndermek, Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme politikası çerçevesinde uygulanan bir devlet politikası olduğu bilinmektedir (Erdoğan, 2010:122,125).

Uluslararası öğrenci kabulünde ise Osmanlı döneminde Enderun ve Aşiret Mekteplerinden söz etmek mümkündür. Başta Aşiret mektepleri olmak üzere, Darülfünun askeri okullarında, polis okullarında ve benzeri medreselerde “ecnebi talebeler” bulunmaktaydı. Yabancı anlamına gelen ecnebi kavramı, o dönemde bile Türkiye'nin de uluslararası öğrencileri misafir ettiğinin bir göstergesidir (Bolat, 2016:13). Türkiye'nin konjonktürel gelişmelere bağlı kaldığı nedenleriyle uluslararası öğrencilerin gelişi 1960 yıllarına kadar bir duraksama dönemi yaşamıştır. Arap devletlerinde gerçekleşen darbeler nihayetinde Türkiye'ye çok sayıda insan göç etmiştir. Bu dönemde Orta Doğu'dan Türkiye'ye öğrenci gelişleri başlamıştır. Göçün ardından 1983 yılında devletler arası yapılan öğrenci hareketlilik anlaşmaları sayesinde ülkeye ilk olarak “Hükümet Burslusu” öğrencileri gelmişlerdir (Bolat, 2016:13).

1990 yıllarının başlarında Sovyetler Birliğinin dağılması sonucu Türkiye'nin uluslararası öğrenci hareketliliğine ivme kazandıran olay olmuştur. Bunun akabinde Türkiye ile Orta Asya Türk Cumhuriyetleri arasında iktisadi, kültürel ve siyasi bakımdan türlü alanda yeni gelişmelere imzaların atılmasına neden olmuştur. Bu anlaşmalardan biri de 1992-1993 eğitim yılında meydana gelen: Büyük Öğrenci Projesi'dir (BÖP). Bu projenin temel amacı Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye arasında bir kardeşlik köprüsü kurmak, insan gereksinimlerini karşılamak ve aralarındaki bağlantıları geliştirmek olduğu ön plana çıkmıştır. Daha sonraları bu projeye Asya ve Balkan ülkeleri de dahil olmuşlar ve bu proje çerçevesinde gelen öğrenciler Türkiye'de öğrenim görmeye başlamışlardır. Projenin uygulanmaya başlandığı yıllarda, proje çerçevesinde yabancı ülkelere gelen öğrencilere burs imkanları temin edilmiştir. Devlet burslusu olarak Türkiye'de eğitim alan öğrencilere aynı zamanda sağlık sigortaları, dil eğitimi, ikamet tezkeresi bedeli, yurtlarda barınma imkanları, üniversite harcı gibi imkanların da tanındığı görülmüştür (Özoğlu, Gür ve Coşkun, 2012:58). Büyük Öğrenci Projesi çerçevesinde Türkiye'ye uluslararası öğrencilerin gelişi 1996 yılına kadar bir artış sergilemiştir. Ancak 2002 yılında bu artış düşüşe geçmiş ve sonrasında tamamen çökmüştür (Bolat, 2016:14).

2002 yılından 2008 yılına kadar Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliğinde bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir. 2008 yılından itibaren Yükseköğretim Kurulu’nun yaptığı çalışmalar sonucunda, 2010 yılında Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB) kurulmuştur. Aynı zamanda kurumla ortaklaşa 2012 yılında “Türkiye Bursları” programı hayata geçirilmiş ve Türkiye’de uluslararası öğrenci hareketliliğinde yeniden artışa geçtiği görülmüştür (Hasırcıoğlu, 2013:51). Grafik 3.1’de 1992-2019 tarihleri arasında Türkiye’ye eğitim görmeye gelen uluslararası öğrenci sayıları verilmiştir.

Grafik 3.1. Türkiye genelinde uluslararası öğrenci sayıları (1992-2020)

Kaynak: YÖK-İstatistik, 2020 Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sisteminden yararlanılarak 2013-2020 tarihleri arasında Türkiye’deki uluslararası öğrenci sayıları şekli oluşturulmuştur.

Grafik 3.1’de görüldüğü gibi 1992 yılında Türkiye’deki uluslararası öğrenci sayısı 7.850 iken, 1995-2005 tarihleri arasında uluslararası öğrenci sayıları yaklaşık iki katına çıkarak 16.059 olmuştur. Sonraki her sene yabancı öğrenci sayılarında artış gözlemlenmiş 2013-2014 öğretim yılında 41.633 öğrenciyi oluşturmuştur ve yaklaşık 4 yıl içerisinde bu sayı neredeyse 3 katına ulaşarak yabancı öğrencilerin sayısı 2017-2018 öğretim yılında 114.794 öğrenciye ulaşırken 2018-2019 öğretim yılında ise 154.505’e ulaşırken 2019-2020 öğretim yılında 185001 ulaşmış durumdadır.

Öğrenci değişim programları Türkiye’nin gelişimi için gündem konusu olmuştur. Yabancı ülke vatandaşlarına sağlanan burs imkanlarının ve öğrenci değişimlerinin pek çok çeşitli amacı mevcuttur. Yumuşak güç bağlamında en önemli motivasyon olarak geleceğin potansiyel liderlerini yetiştirmek olmuştur. Türkiye’de burslu statüde eğitim aldıktan sonra

kendi ülkelerinde önemli görevler üstlenen devlet erkan isimleri olarak Kosova Başbakan Yardımcısı Hajredin Kuçi, Bosna Hersek'te Bakan olan Salmir Kaplan, Arnavutluk'ta Bakan olan Aldo Tonin Bumçi ve Tanzanya'da Bakan olan Hussein Ali Mwinyi söylemek mümkündür. Örneklerden de görüldüğü gibi, Türkiye'de öğrenim görüp sonrasında ülkelere döndüklerinde çizdikleri olumlu Türkiye profiline Türkiye'ye sağladığı katkılar neticesinde burs programlarına gösterilen önem daha da artmıştır (Çalışkan, 2019:39).

3.1.3. Kazakistan'da Uluslararası Öğrenciler

Orta Asya'nın parlayan incisi Kazakistan her alanda olduğu gibi eğitim alanında dünya çapında saygınlık elde etmek için plan ve çalışmalarını hızla sürdürmektedir.

Kazak öğrenciler dünyanın 35 ülkesinde eğitim görmekte ve her sene eğitim ve bilim alanında işbirliği genişlemektedir. Kazakistan'daki öğrencilerin yurt dışında eğitim almanın ana yönleri: iki taraflı uluslararası eğitimsel hareketlilik, yabancı devlet ve uluslararası kuruluşlar tarafından uygulanan burslar, özel olarak, uluslararası Bolaşak (Gelecek) Bursu şeklindedir. Akademik hareketlilik programları, devlet bütçesi ve üniversite fonları, üniversite bursları, uluslararası hibeler gibi alternatif kaynaklardan finanse edilir (Maratova, Yakokenko, Kairliyeva, Afonin, Utegenove, Voronin, 2019:121).

Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı yurt dışı öğrenci hareketliliği için her yıl fon tahsis etmektedir. Program çerçevesinde, Avrupa, ABD ve Güney Doğu Asya'daki üniversitelerde eğitim, beşeri bilimler ve teknik bilimler ve teknolojiler, tarım bilimleri, veterinerlik gibi öncelikli alanlarda 3.000 üzerinde kazak öğrenci eğitim görmüşlerdir (Maratova ve başkaları, 2019:121).

Kazakistan'ın izleme çalışmaları verilerine göre 2019 yılında uluslararası öğrenci hareketlilik programı kapsamında Kazakistan'daki üniversitelerinden 2.694 öğrenci yurt dışına gitmiştir (Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna Sürecinin İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Analitik Raporu, 2019:5). Kazakistan'lı 1.273 öğrenciye ev sahipliği yapan bölge Avrupa Ülkeleridir. Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri 677 öğrenci, Güney Doğu Asya ülkeleri 360 öğrenci, ABD 28 öğrenci, diğer ülkeler 356 öğrenciyi kabul etmiştir.

Güney Kore (%39,2) ve Çin (%38,4), Kazakistan'dan çok sayıda öğrenciye ev sahipliği yapan Güney Doğu Asya ülkeleridir (Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna..., 2019:5).

Polonya, Kazak öğrenci kabulünde Avrupa ülkeleri arasında lider durumundadır. (Bkz. Tablo 3.2).

Tablo 3.2. Kazakistan'lı Öğrencilerin Kabulünde Önde Gelen Avrupa Ülkeleri, Öğrenci Sayıları

Ülke	2018	2019
Polonya	423	457
Litvanya	103	120
Almanya	112	102
Letonya	79	80
Fransa	109	80
Çek Cumhuriyeti	82	61

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna Sürecinin İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Analitik Raporu. (2019). s. 5.

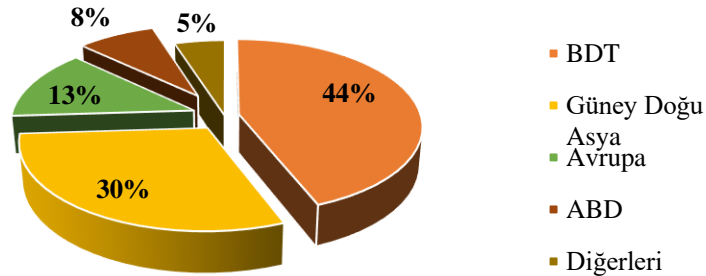
BDT ülkelerinden Rusya uluslararası öğrenci hareketlilik çerçevesinde öğrenci kabulünde ilk sırada yer almaktadır. (Bkz. Tablo 3.3).

Tablo 3.3. Kazakistan'lı Öğrencilerin Kabulünde Önde Gelen BDT Ülkeleri, Öğrenci Sayıları

Ülke	2018	2019
Rusya Federasyonu	362	453
Kırgızistan	40	73
Belarus	68	128
Özbekistan	42	12
Azerbaycan	6	18

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna Sürecinin İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Analitik Raporu. (2019). s. 6.

2019 ve 2018 yılında yurt dışından Kazakistan'a gelen öğrenciler sayısını kıyasladığında büyük fark gösterdiği görülmüştür (2019 - 681, 2018 - 637 öğrenciler).

Şekil 3.1. Kazakistan'a gelen uluslararası öğrencilerin ülkelere göre dağılımı (2019)

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna Sürecinin İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Analitik Raporu. (2019). s. 8.

Kazakistan'daki üniversitelerde eğitim almak isteyenlerin en çoğu BDT ülkelerinden (303 öğrenci) olduğu görülmektedir. (Bkz. Şekil 3.1).

Tablo 3.4. BDT Ülkelerinden Kazakistan'a Gelen Öğrenci Sayıları

Ülke	2018	2019
Rusya	131	140
Kırgızistan	72	81
Tacikistan	108	42
Özbekistan	-	28
Belarus	5	11
Ukrayna	-	1
Toplam	316	303

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna Sürecinin İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Analitik Raporu. (2019). s. 8.

Tablo 3.4'e bakıldığında, BDT ülkelerinden en çok Rusya'dan öğrencilerin geldiği görülmektedir.

Tablo 3.5. Güney Doğu Asya Ülkelerinden Kazakistan'a Gelen Öğrenci Sayıları

Ülke	2018	2019
Çin Halk Cumhuriyeti	131	122
Japonya	-	41
Güney Kore	53	22
Singapur	6	8
Hong Kong	-	5
Malezya	5	4
Hindistan	-	2
Vietnam	-	1
Toplam	195	205

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna Sürecinin İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Analitik Raporu. (2019). s. 8.

Tablo 3.5'e bakıldığında, Güney Doğu Asya ülkelerinden en çok Çin Halk Cumhuriyeti'nden öğrencilerin geldiği görülmektedir.

Tablo 3.6. Avrupa Ülkelerinden Kazakistan'a Gelen Öğrenci Sayıları

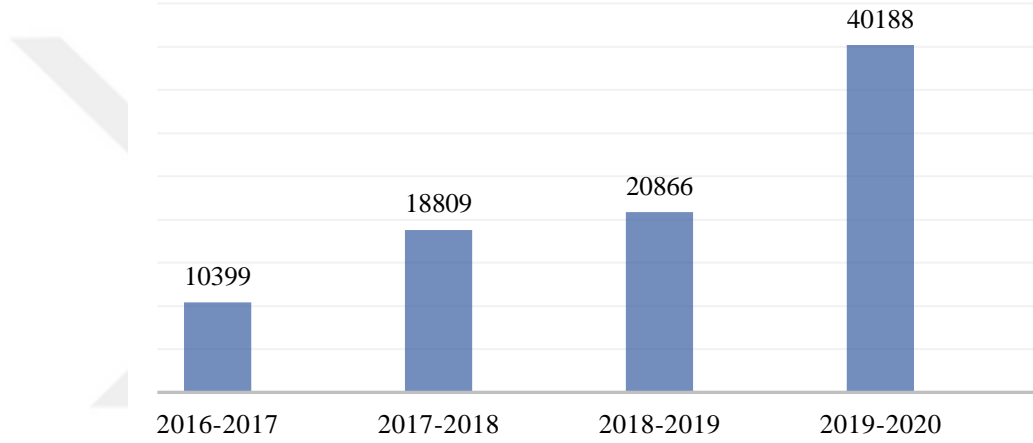
Ülke	2018	2019
Almanya	4	46
Fransa	23	21
İsveç	1	4
İspanya	3	3
Hollanda	10	3
Belçika	-	3
İtalya	6	2
Sırbistan	-	2
Danimarka	1	1
Polonya	1	1
İsveçre	1	1
Litvanya	-	1

Çek Cumhuriyeti	1	1
Norveç	1	1
Toplam	52	90

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna Sürecinin İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Analitik Raporu. (2019). s. 8.

Tablo 3.6'ya bakıldığında, Avrupa ülkelerinden en çok Almanya ve Fransa'dan öğrencilerin geldiği görülmektedir.

Kazakistan'daki üniversitelerin verilerine göre 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Kazakistan'da 40.188 yabancı öğrenci eğitim görmüşlerdir. Bu, tüm öğrencilerin toplam kontenjanının % 6,7'sidir. (Bkz. Grafik 3.2).

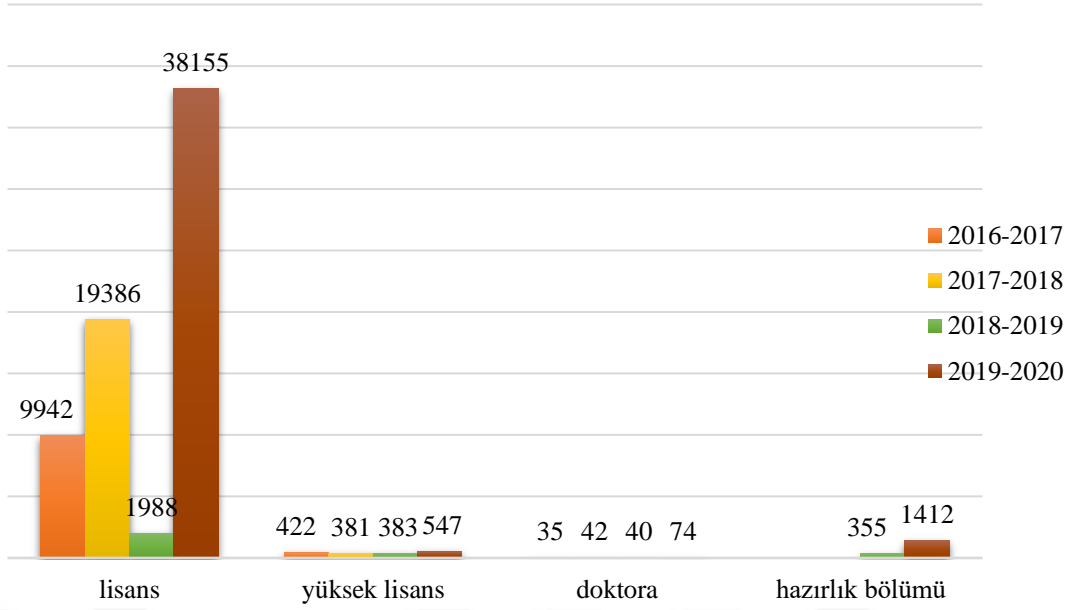

Grafik 3.2. Kazakistan'daki uluslararası öğrenci sayıları (2016-2020)

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna Sürecinin İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Analitik Raporu. (2019). s. 26.

2019 yılın 2018 ile karşılaştırıldığında, uluslararası öğrenci sayısı neredeyse ikiye katlandığı görülmektedir (Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna..., 2019:26).

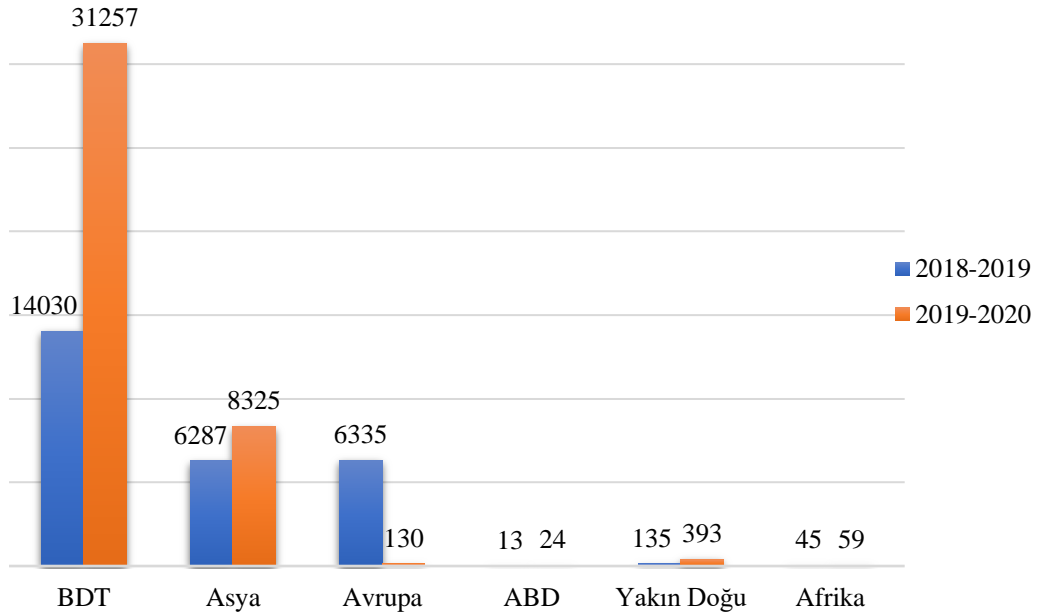
Eğitim düzeyleri açısından, uluslararası öğrencilerin en büyük payı lisans derecesindedir. 2019-2020 öğretim yılında 38.155 öğrenci lisans düzeyinde eğitim almışlardır. (Bkz. Grafik 3.3).

Grafik 3.3. Kazakistan'daki uluslararası öğrencilerin eğitim düzeyine göre sayıları

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna Sürecinin İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Analitik Raporu. (2019). s. 26.

En fazla sayıda uluslararası öğrenciler M. Auezov Güney Kazakistan Devlet Üniversitesi'nde 10.184 öğrenci ve Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nde 2.065 öğrenci eğitim almışlardır (Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna..., 2019:27).

Grafik 3.4. Bölgelere göre Kazakistan'daki uluslararası öğrenci sayıları

Kaynak: Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna Sürecinin İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Analitik Raporu. (2019). s. 27.

Grafik 3.4'e bakıldığında, 2019-2020 öğretim yılında Kazakistan'a en çok Bağımsız Devletler Topluluğu (Rusya, Belarus, Ukrayna, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan, Kırgızistan, Ermenistan, Azerbaycan, Moldova) ülkelerinden 31.257 öğrencinin geldiği görülmektedir.

Kazakistan'ın diğer önemli yurt dışı öğrenci hareketliliği Bolaşak (Gelecek) Cumhurbaşkanlık Burs Programı, Kazakistan'ın yüksek ve lisansüstü eğitiminin akademik ve kültürel uluslararasılaşmasını güçlendirmeye, eğitim programlarının ve araştırmaların kalitesini artırmaya yardımcı olmaktadır (Maratova ve başkaları, 2019:122). Programın 20 yıldan fazla ömrü boyunca 11.000 öğrenci dünyanın en iyi 200 üniversitesinde eğitim alma fırsatı bulmuştur (Maratova ve başkaları, 2019:121).

Bolaşak (Gelecek) Uluslararası Bursu, 5 Kasım 1993 tarihinde Kazakistan Cumhuriyeti Kurucu Cumhurbaşkanı, Elbası N. A. Nazarbayev'in Kararnamesi ile kurulmuştur (Bolaşak, "Gelişim Tarihi").

Programın amacı, ülke ekonomisinin öncelikli sektörleri için personel ve uzmanlar yetiştirmektir. Program hem akademik eğitimin geçişini (yüksek lisans, doktora çalışmaları) hem de dünyanın önde gelen şirket ve üniversitelerinde araştırma ve üretim stajlarını sağlamaktadır (Bolaşak, "Gelişim Tarihi").

Bolaşak (Gelecek) Bursu'na başvuranların ilk önce Kazakistan vatandaşı olmaları ve Kazak dilini bilmeleri şarttır. Lisans diploması notunun 4.0'ten en az 3.0 ve üzerinde gibi şartlar izlenilmektedir (Bolaşak, "Kurallar").

Bolaşak Bursuna katılmak isteyen adayların seçimi, yabancı dil ve Kazak dili seviyesi, entelektüel yetenekler, mesleki yeterlilikler, uzmanlık eğitimi, yurt dışında eğitim alabilmek üzere psikolojik açıdan hazır olma testi, motivasyon ve öneri mektupları değerlendirilerek rekabetçi bir temelde gerçekleştirilir. Programa başvurma süreci altı aşamadan oluşmaktadır. Birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü aşamalar, Kazakistan Cumhuriyeti'nin yurt dışı ortakları, kuruluşları ve uzmanları ile birlikte Burs Yöneticisi tarafından organize edilir ve yürütülür. İlk aşamada, Bağımsız Uzmanlar Komisyonu üyeleri, Çalışma Organı tarafından belirlenen kriterlere göre motivasyon ve öneri mektuplarını değerlendirerek anonim olarak ön seçim adayları yaparlar. İkinci aşamada, adayların yabancı dil yeterliliği değerlendirilecektir. Yurtdışı Yükseköğretim Kurumlarının şartlarına göre yabancı dil yeterliliğini değerlendirmek amacıyla test yapmak yerine seçilen uzmanlık alanına göre konu sınavları yapılır. Üçüncü aşamada ise adayların Kazak Dilini

bilip bilmediklerini değerlendirilecektir. Dördüncü aşamada, adaylara genel kapsayıcı test yapılır. Yönetici, başvuruçunun en geç 5 (beş) gün içerisinde telefonla ikinci, üçüncü ve dördüncü turların yerini ve zamanını söyler. Yöneticinin resmi internet kaynağında birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü aşamalarına katılan her adayların özeti ve sonuçları çıkarılır. Beşinci aşamada, Bağımsız Uzman Komisyonu üyeleri ile adaylarla mülakat gerçekleştirilir. Mülakatın tarihi ve yeri en geç 5 (beş) gün içerisinde telefonla yönetici tarafından bilgilendirilir. Beşinci aşamadan sonra Çalışma Organı, Milli Komisyonu tarafından değerlendirilmek üzere altıncı aşama için tüm turların sonuçlarıyla başvuranların belgelerini sunar. Milli Komisyon tüm aşamaların sonuçlarına dayanarak adayların Bolaşak Bursunu kazanıp kazanmadıklarına dair nihai karar verir. Adaylar sonuçlarını Yöneticinin resmi internet kaynaklarında bulurlar (Bolaşak, “Kurallar”).

Bolaşak Programı'nın yönetmeliği Kazakistan hükümetinin 12 Ekim 2000 tarihli ve 270 sayılı Yükseköğretim kanununun 15.maddesine (Yurtdışında uzman ve kadro hazırlama) dayanılarak yapılmıştır. Bolaşak programı yönetmeliğinde burs kazananlara bazı talepler koyulmaktadır. Bu talepler şöyle sıralanmaktadır:

1. Bolaşak bursunu kazananlar için ipotek zorunluluğu vardır;
2. Yurtdışında akademik eğitim süreci bittikten sonra ülkeye dönmesi ve Bolaşak programı kapsamında eğitim aldığı alanda beş sene çalışmak zorundadır;
3. Bolaşak bursunu kazanan kişi okulu nedensiz bırakmamalı, aksi halde devletin yatırdığı parayı geri ödemek zorundadır; (Bolaşak, “Kurallar”)

Bolaşak programı kapsamında burs kazananlar için belirlenen en önemli taleplerden biri ipotek zorunluluğudur. İpotek zorunluluğu talebini koymaktaki temel amaç meslek sahiplerinin yurda geri dönmesi ve çalışması içindir (Bolaşak, “Kurallar”).

Bolaşak Programı Kazakistan'ın Sovyet sonrası yaşadığı uzman ve kadro eksikliğini tamamlamakta ve insan kaynaklarının geliştirilmesinde önemli role sahiptir. Bolaşak Programı'nın Kazakistan hükümetine temel getirisi, ekonomik büyümesini sağlayacak nitelikli işgücüdür (Omarova, 2014:72).

Bolaşak programı bursu kazananların ilk kazandığı kimlik uluslararası öğrenci, uluslararası vatandaştır. Bu bağlamda Bolaşakçılar Kazakistan'ın sanatsal ve kültürel değerlerini Batı'ya tanıtmaya olanağı sağlamaktadır. Kazakistan hükümetinin bağımsızlığından bu yana uyguladığı ister uzun vadeli ister kısa vadeli kalkınma programlarının temel hedeflerinin başında eğitim, bilimi geliştirmek ve insan kaynaklarının

geliştirilmesi gelmektedir. 1997’de “Kazakistan-2030” kalkınma stratejisinin hayata geçirilmesi ile farklı görevler üstelenen ve “Kazakistan-2050” stratejisinde Kazakistan’ın ekonomik ve sosyal kalkınmasındaki rolü değerlendirilen “Bolaşak” Programı her geçen gün farklı nitelikler kazanmaktadır (Omarova, 2014:72).

3.2. KÜLTÜREL DİPLOMASİ VE ULUSLARARASI EĞİTİM ARASINDAKİ BAĞ

Devletler, kültürlerinin genç kuşaklar tarafından öğrenilmesinin sağlanması amacıyla eğitimi kültürel diplomasının bir aracı olarak kullanmaktadırlar. Özellikle dil eğitimleri, kültürel ve eğitim değişim programları ile diğer ülkelerin halkları etkilenmeye çalışılmaktadır. Eğitim sistemleri güçlü olan ülkeler, eğitim programları ile özellikle gelecekte karar verici durumuna gelebilecek ve eğitim seviyesi iyi durumda olan öğrencileri kendi okullarında ağırlamak istemektedirler (Erzen, 2012:129).

Kültürel Diplomasinin önemli bir boyutu eğitimsel faaliyetlerdir. Eğitim ile ilgili faaliyetler çerçevesinde çok sayıda öğrenci, değişim programlarından faydalanarak yurt dışındaki üniversitelere gitmekte, devletlerin veya özel kuruluşların sağladıkları burslar ile aynı zamanda eğitimlerine devam etmektedir. Buna ek olarak birçok akademisyen bilimsel yayınlar yapmakta, seminerler ve konferanslar ile görüş alışverişinde bulunmaktadır (Karadağ, 2016:96).

Akademik, bilimsel ve eğitimle ilgili alışverişler bir devletin yumuşak gücünün artmasına ve kültürel öğelerin yayılmasına yardımcı olmaktadır. 20. yy’ın ortalarından başlayarak türlü ülkelerdeki öğrenciler değişim programlarına katılarak başka ülkelere eğitim görmeye gitmişlerdir (Nye, 2005:51).

Güven ve dostluk oluşturabilmenin en önemli fırsatlarını kültürlerarası ve kişilerarası iletişim oluşturmaktadır. Bu sebeple Fullbright Eğitim Programı gibi öğrenci değişim programları parlak zihinlerin kazanılmasında en önemli çalışmaların başında gelmektedir (Snow, 2009:5).

Bireyler, bu ülkelerde aldıkları eğitim programından sonra ülkesine geri gitmekte ama gittiği ülkede geçirdiği süre içerisinde elde ettiği kültürel birikimlerden etkilenmektedir. Ülkesine bu değişim programlarından dönen öğrenciler, geldikleri ülkenin sosyal hayatı, eğitimi, değerleri ve normlarını sosyal çevrelerine de aktarmaktadır (Snow, 2009:5).

Devletler yumuşak güç öğelerinden olan eğitimi, kültürel diplomasi aracı olarak kullandıkları için buna eğitim diplomasisi adı verilmektedir. Eğitim diplomasisi; iki ülke arasında ve küresel düzeyde yürütülmektedir. Eğitim kurumlarının faaliyetleri, uluslararası eğitime katkı veren bir mekanizma olarak kullanılmaktadır. Araştırma, bilim, kültür ve dil gibi birçok kültürel diplomasi faaliyetini içeren eğitim, uluslararası öğrencilerin ülkeye çekilmesi ve kurumların uluslararası başarısının artması konumundan devletler için önemli bulunmaktadır (Kaya, 2019:2).

Öğrenci değişim programlarının yanında burslar, yurtdışı dil okulları kütüphaneler ve kültür enstitülerinin dil kursları kültürel diplomaside eğitimden yararlanan alanları oluşturmaktadır. Öğrenci değişim programları ile belli bir süreliğine devletler, vatandaşlarını yurtdışına göndermektedir ve karşılığında yabancı vatandaşları ülkelerindeki okullara kabul etmektedirler. Bu durumda devletler, ülkelerinin ilgi çekici yönlerini ve kültürel öğelerini deneyimler sonucu aktararak karşılıklı yarar elde etme hedefi içerisindedirler (Yağmurlu, 2019:1199).

Her yıl devletler değişim programlarının gerçekleştirilmesi amacıyla burs programlarını uygulamaktadır. Burs programlarıyla öğrencilere ve akademisyenlere devletler olanak sağlamakta, böylece daha çok bireyin değişim programlarına katılması amaçlanmaktadır. Eğitim değişim programları bireylerin gittiği toplumda kültürel değerleri tanımasına, ülkenin geçmişini öğrenmesine ve sosyal yaşamı anlamasına imkan sağlamaktadır. Küreselleşen dünyada eğitim politikaları stratejik bir yer tutmaktadır. Bilimde, teknolojiye ve sosyal bilimlerdeki gelişmeler tüm dünya ülkelerinin katkıları ile ilerlemektedir. Değişim programları, devletlerin bu bilimsel ilerlemeleri takip edebilmesi için fırsat oluşturmaktadır.

Devlet burslarını kullanarak yurtdışına giden öğrenci ve akademisyenler, eğitim sürecinde uluslararası araştırmalara katılabilmekte ve ülkelerarasında çeşitli eğitim iş birlikleri oluşturma sürecine katkı verebilmektedir. Değişim programlarındaki katılımcılar değerlerin paylaşılmasıyla ortaklıklar oluşturmakta, kültürlerini tanıtmakta ve toplumlar arasında sivil diyalogun gelişmesine yardımcı olmaktadır (Ünal, 2008:130).

Avrupa ülkeleri ve ABD uzun yıllardır değişim programlarını kültürel diplomasinin bir aracı olarak kullanmaktadır. Özellikle II. Dünya Savaşı'nın ardından milyonlarca öğrenci, değişim programlarıyla eğitim görmüştür. Lise öğrencilerinden, üniversite

öğrencilerine kadar değişik yaş gruplarındaki kişiler bu programlara katılmaktadır. Böylece ülkeler arasında güven ve işbirliği için temel hazırlanmaktadır (Yağmurlu, 2019:1200).

Fullbright Bursu gibi AB'nin "Hayat Boyu Öğrenme Programı" çerçevesinde Avrupa'da uyguladığı Erasmus programı geniş çaplı öğrenci değişim programıdır. Erasmus, yükseköğretim kurumlarındaki öğrenci ve akademisyenlerin türlü projeler üretebilmesi ve kültürel ortaklıklar oluşturabilmesi amacıyla kısa süreli olarak gerçekleştirilen karşılıksız burs programıdır. Okul öncesi, ilk ve ortaöğretim öğrencilerini kapsayan Comenius Değişim Programı, Erasmus ile benzer özellikler ve amaçlar taşımaktadır (Yıldırım, 2015:171).

Türkiye bu değişim programlarının tümüne katılmaktadır. Ayrıca Türkiye sınırları içinde Mevlana ve Farabi değişim programları vardır ve bu hareketlilik programları uluslararası değişim programlarının amaçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Uluslararası eğitim ile iki ülke arasındaki bağların kuvvetlenmesi ve birbirlerini daha yakından tanınması uzun vadede önemli bir adımdır. Sadece eğitim olarak bakılmaması gerekmektedir. Çok geniş bir kapsamı içeren bu faaliyetler eğitim amaçlı yapılan konferanslar, müzakereler sergi, gösteri ve konserler aracılığı ile ülkelerin popülaritesini arttırmakla beraber dünya gündemi ve siyasetinde öne çıkmasını sağlamaktadır. Olumlu bir izlenim ile hem iki ülke arasında etkileşim gelişir hemde iki ülkenin çıkarları olumlu yönde ilerleme kaydetmektedir.

Örneğin, Kazakistan'ın Türkistan şehrinde bulunan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi bu konuda önümüze çıkan önemli bir örnektir. Üniversite uluslararası eğitim alanının da verdiği örnekler ve faaliyetleri göz önüne alındığında Kazakistan için bir numaralı örneklendirme diyebiliriz. Yapılan konferans ve programlar oluşturulan gösteri ve sergilere medya mensuplarının katılımı ve öğrencilerin sosyal platformlardan yaptıkları paylaşımlar ile sosyal gündem de öne çıkması hem çevre milletlerin hem de dünya basınının ilgisini çekmektedir.

Bu yönde oluşan olumlu gelişmeler ülkeleri cazibe noktası konumuna taşımakta ve bu programları ve o ülkeye dair tarihi ve ilgi çekici merkezleri merak eden kitlelerin oluşumunda etkili olmaktadır. Ülkeye turist girişi ve yabancı yatırımcıların dikkatlerini çekmelerine kolaylık sağlamaktadır. Böylelikle hem iki ülke kültürel açıdan birbirini daha iyi tanır, dostluk bağları oluşur, hem de daha farklı kanallardan birbirlerini beslemeye başlayacaklardır.

BÖLÜM IV

4. TÜRKİYE-KAZAKİSTAN EĞİTİM VE KÜLTÜREL İLİŞKİLERİ

Kazakistan ve Türkiye ilişkileri Orta Asya'daki diğer Türk Cumhuriyetlerinde olduğu gibi bağımsızlığın elde edilmesinin hemen akabinde başlamıştır. Türkiye için yüzyıllık bir hasretin son bulduğu ve aradaki demir perdenin kalktığı bu büyük olayla birlikte yeni fırsatlar da doğmaya başlamıştı. Bu fırsatlar ekonomik, sosyal, siyasal ve eğitimsel yönlerden birbirini tamamlamak sureti ile yürütülmesi gereken projeler idi. Bir diğer yönüyle de amaç Türkiye Cumhuriyetinin kurucu Cumhurbaşkanı olan M. Kemal Atatürk'ün 29 Ekim 1933 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun onuncu yılındaki konuşmasındaki vasiyetini yerine getirmektir. Bu vasiyette Atatürk: (Kapağan, 2013:1) *“Bugünlerde Sovyetler Birliği bir dostumuzdur; komşumuzdur, müttefikimizdir. Ayrıca bu dostluğa ihtiyaç duymaktayız. Ancak yarın ne olacağını kimse bilmez. Tıpkı Osmanlı gibi, tıpkı Avusturya Macaristan gibi parçalanabilir, ufalanabilir. Bugün elinde sınıksız tuttuğu milletler avuçlarından kaçabilirler. Dünya yeni bir dengeye ulaşabilir. İşte o zaman Türkiye ne yapacağını bilmelidir. Bizim bu dostumuzun idaresinde inancı bir, dili bir, özü bir kardeşlerimiz vardır. Onlara sahip çıkmaya hazır olmalıyız. Hazır olmak yalnız o günü susmak ve beklemek değildir. Hazırlanmak lazımdır. Milletler buna nasıl hazırlanır? Manevi köprülerini sağlam tutarak... Köklü geçmişimize inmemiz ve olayların bölüdüğü tarihimizin içinde bütünleşmemiz gerekir. Onların bize yaklaşmasını bekleyemeyiz. Bizim onlara yaklaşmamız gereklidir...”* (Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Dergisi, 1995:3) ifadesini dile getirmiştir.

Türkiye ve Kazakistan eğitim alanında işbirliği gerçekleştirmek için anlaşma ve protokoller imzalamışlardır. Bu çerçevede 8 Şubat 1992 tarihinde iki ülkenin Eğitim Bakanlıkları arasında işbirliği Ön Protokolü ile 1 Mayıs 1992'de Eğitim, Bilim, Kültür ve Spor Alanlarında İşbirliği Sözleşmesi imzalanmış (TİKA, 1995:81-82) ve bunları 13 Haziran 1995'deki Eğitim Bakanları Bildirisi ile 28 Temmuz 1995 ve 4 Mart 1997 tarihinde imzalanan Eğitim ve Bilim Alanlarında İşbirliği Protokolleri takip etmiştir (Saray, 2014:229).

Eğitim alanında atılan önemli adımlardan biri Türkiye'nin 1992-1993 yıllarıyla birlikte Orta Asya Türk Cumhuriyetleri öğrencilerine devlet bursu sağlayarak Türkiye'ye getirme projesi uygulamaya koymasıdır. Büyük Öğrenci Projesi ile birçok Kazak öğrenci de Türkiye'de eğitim almıştır. Bu bağlamda 2009 yılı itibarıyla Büyük Öğrenci Projesi

kapsamında Kazakistan'a 4625 kontenjan verilmiş, bunun 3247'si kullanılmış, 894 kişi ise mezun olmuştur (Aydın, 2013:507). Türkiye'nin sağladığı devlet bursuna ek olarak kendi imkanlarıyla yüksek öğrenim almak için Türkiye'ye gelen Kazak öğrenciler düşünüldüğünde bu sayının günümüzde daha fazla olduğunu ifade edebiliriz. Türkiye'deki üniversitelere eğitim almak amacıyla öğrenci gönderen ülkelere bakıldığında Kazakistan'ın ilk on arasına girdiği görülmektedir. Ayrıca Türkiye'de okuyan Kazak öğrencilerin iki ülke arasındaki kültürel ilişkilerin gelişimine yaptığı katkı da önemlidir.

İki kardeş ülkenin üniversiteleri arasında işbirliği yapılmıştır. Örneğin, 30 Eylül 1991'de Ankara Üniversitesi ile Abay Almatı Devlet Üniversitesi arasında işbirliği anlaşması imzalanmıştır. 1991-1992 öğretim yılında Abay Almatı Devlet Üniversitesi'nde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü açılmıştır ve bu bölümde Türk öğretmenler ders vermiştir. Diğer taraftan Türk Dünyası Araştırmaları Vakfının Kazakistan'da eğitim faaliyetlerinde bulunma girişimi olmuştur. Bu çerçevede vakıf 1992-1993 öğretim yılında Kazakistan'da Kızılorda Korkut Ata Devlet Üniversitesi bünyesinde Türk Dünyası Kızılorda Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nün temellerini atmıştır. Bu bölümde eğitimini tamamlayıp mezun olan öğrenci sayısı 138'e ulaşmıştır. Ayrıca söz konusu vakfın Kazakistan'da Türk Dünyası Kızılorda Korkut Ata Lisesi ve Türk Dünyası Kentau Atatürk Lisesi faaliyetlerini sürdürmüştür. Fakat sonraki süreçte Türk Dünyası Kentau Atatürk Lisesi kapatılmıştır (Durmuş ve Yılmaz, 2012:560).

1992 yılında Ankara Üniversitesi ile Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi arasında Türk Dilini öğretmeye ilişkin niyet protokolü yapılmıştır. Buna benzer Ankara Üniversitesi ile Abılay Han Kazak Uluslararası İlişkiler ve Dünya Dilleri Üniversitesi arasında sözleşme imzalanmış ve 1997 yılında Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü açılmıştır. 1996 yılında Milli Eğitim Bakanlığı Almatı'da "Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi" ve Çimkent'te "Yaygın Mesleki Eğitim Merkezi" açmıştır. 1997 yılında Türkiye Türkçesi Eğitim Öğretim Merkezi Türkçe kurslarına başlamıştır (Hatipoğlu, 2007:395-396).

2008 yılında Türkiye ve Kazakistan eğitim bağlantılarını geliştirme kararı almıştır. Bu karar neticesinde eğitim faaliyetlerinin genişletilmesini içeren sözleşme o dönemki Kazakistan Milli Eğitim Bakanı Canseyit Tüymebayev tarafından imzalanmıştır. Sözleşmenin kapsamı, Türkiye'de bulunan Kazak vatandaşların Kazakça eğitim almalarına olanak sağlanmasıdır. Bu bağlamda Türkiye'de bulunan Kazak vatandaşların kendi dillerinde eğitim alabilmeleri için Kazakistan'ın Türkiye'de kendi milli okullarını açabilmesini arz etmiştir (Gençler ve Akbaş, 2011:13).

Ortak tarihi kökler ve kültürel değerler iki ülke arasındaki kültürel ilişkilerin gelişmesine temel teşkil etmektedir. Bu durum aynı zamanda Türkiye ve Kazakistan'ın farklı alanları içeren konularda işbirliğini daha da arttırmasına yardımcı olmaktadır. Kültürel alanda iki taraflı işbirliği önemli faaliyetlerle geliştirilmektedir. Örneğin, iki ülke arasında kültür günleri, konferanslar, seminerler, müzik ve kültürel festivaller düzenlenmiştir (The Ministry of Foreign Affairs Republic of Kazakhstan, “Kazakhstan-Turkey”, 2017). Haziran 2011 yılında Kültür Günleri çerçevesinde Kazakistan'ın bağımsızlığının 20. yıldönümü dolayısıyla Nur-Sultan şehrinde Ankara Kültür Günleri düzenlenmiş (Tüymebayev, 2012:12) ve aynı şekilde Haziran 2017 yılında da Ankara şehrinde Kazakistan Günleri gerçekleştirilmiştir (Kazinform, “Days of Kazakhstan held in Ankara”, 2017). 2017 yılında gerçekleştirilen Kazakistan Günleri etkinliği kapsamında Ankara'da şair Jambıl Jabayev caddesi açılmış ve konser gösterisi düzenlenmiştir (Kazinform, “Days of Kazakhstan held in Ankara”, 2017). Bununla birlikte Türkiye'de Kazak halkının tanınmış şahsiyetleri Abay Kunanbayev, Muhtar Avezov, Magcan Cumabay, Abilay Han ve Kabanbay Batır için heykelleri açılmıştır (Tüymebayev, 2012:12). 2009 yılında Mustafa Kemal Atatürk anıtının Nur-Sultan'da açılması, 2010 yılında ise Nursultan Nazarbayev anıtının Ankara'da açılması (The Ministry of Foreign Affairs Republic of Kazakhstan, “Kazakhstan-Turkey”, 2017) iki ülkenin kardeşliğini ve birbirine verdiği değeri göstermektedir. Eylül 2020 tarihinde Antalya şehrinde doğumunun 175'inci yıl dönümünde Kazak şair, besteci ve filozof Abay Kunanbayoğlu'nun adının parka verilmesi ve Kunanbayoğlu rölyefinin açılması birlik ve beraberliğimize yeni renkler katılmasını, uzun ve şanlı tarihimizin yeniden yaşatılması anlamına gelmektedir (İmaret Karaman Haber, 2020).

Bu, Kazak ve Türk halkının ulusal liderlerine karşı duyulan saygının büyük göstergesidir. İki kardeş ülke arasında kültürel-beşeri yönde işbirliği büyük bir gelişme kaydetmiştir. Aynı zamanda iki ülke sanatçı heyetleri arasında gerçekleştirilen değişim, düzenlenilen kültürel faaliyetlere düzenli katılımı temin etmiştir (Bostancı ve Lüleci, 2019:747).

Ayrıca Kırşehir ve Adana'da Nursultan Nazarbayev caddesi açılmıştır (The Ministry of Foreign Affairs Republic of Kazakhstan, “Kazakhstan-Turkey”, 2017). Benzer şekilde Kazakistan'ın eski başkenti Almatı'da da Turgut Özal sokağı bulunmaktadır. İki ülkenin şehirleri arasında da kardeşlik ilişkileri tesis edilmiştir. Bu bağlamda Nur-Sultan - Ankara, Almatı - İstanbul, Almatı - Antalya, Akmola - Elazığ, Jambıl - Karaman, Batı

Kazakistan - Eskişehir, Güney Kazakistan - İzmir, Şimkent - Niğde, Türkistan - Sivas, Kapşagay - Bursa, Pavlodar - Kayseri ve Doğu Kazakistan - Bursa arasında karşılıklı kültürel ilişki kurulmuştur (Tüymebayev, 2012:13).

Siyasetin tesiri zamanla değişebilmektedir ama kültürel bağlar çok daha uzun vadeli olmaktadır ve dış politikayı da etkileyen bir güce ulaşabilmektedir. Kazakistan genelinde faaliyet gösteren eğitim ve kültür kurumlarını göz önüne aldığımızda bu alanda sarf edilen çaba ve maddi değer ne kadar önemli olduğu açıkça görülebilmektedir. Özellikle Türkiye'nin Kazakistan'a yaptığı eğitim yatırımları, bu ülkenin yetişmiş insan gücünün ortaya çıkmasında önemli destek ve faydalar sağlamıştır (Bostancı ve Lüleci, 2019:748).

4.1. HOCA AHMET YESEVİ ULUSLARARASI TÜRK-KAZAK ÜNİVERSİTESİ

“Hakikate ulaştıran tek yol-bilim yoludur”

H.A. Yesevi

Türkiye ve Kazakistan eğitim ilişkilerinin gelişmesinde önemli bir yere sahip olan ve Türk öğrencilerine eğitim fırsatı sağlayan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'dir.

Kazakistan ile Türkiye arasındaki eğitim alanında bağların güçlendirilmesi açısından özel bir üniversite açma konusu çok önemliydi. Başlangıçta bir Türkistan Devlet Üniversitesi olarak kurulan üniversite, Türk halkları için kutsal sayılan Türkistan'a önem vermeyi ve Türk dili konuşan halkların kültür ve manevi dünyasını canlandırmayı hedefliyordu. Öncelikle bu üniversitenin ilk rektörü, önde gelen Kazak bilim adamı, akademisyen Murat Zhurynov'un örgütsel çabalarının sonucuydu. 1990'ların başında geçiş döneminin ekonomik zorlukları üniversitenin gelişimini engellediği bilinmekteydi. Bu durumda, öncelikle güçlü bir ekonomik desteğe ihtiyacı vardı. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti tarafı Kazak bilim adamlarının ilk başta üniversite yönetmeliğinin önerisini destekleyerek Türkistan şehrinde açılan üniversiteyi iki taraftan yönetmeyi ve onun ekonomik temelini güçlendirmeyi gerçekleştirmiştir (İmaşova, 2005:41-42).

Böylece Türk aleminin Piri konumundaki Hoca Ahmet Yesevi'nin Türbesi ve Orta Asya Türklerinin manevi başkenti sayılan Türkistan'da yerleşen Üniversitenin kuruluş kararı 1992 yılında alınmıştır. Temeli Kazakistan'ın Kurucu Cumhurbaşkanı, Elbası Nursultan Nazarbayev ile o dönemdeki Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Süleyman Demirel

tarafından 1993 yılında atılmıştır. Bu üniversite Kazakistan'da kurulan ilk uluslararası ortak devlet Üniversitesi olmuştur (Çetin, 2012:216).

Üniversite'nin temel amacı, Türk Devlet ve Topuluklarından gelen öğrencilere bir çatı altında eğitim vermek; özgür ve bilimsel düşünce gücüne, toplumsal sorumluluk duygusunu barındıran, insan hak ve hukuklarına saygı duyan, toleranslı, ulusal ve ahlâkî kıymetlere bağlı, sorgulayan, araştıran, girişimci insanlar yetiştirmek olarak belirlenmiştir. Üniversitede, uluslararası eğitim standartlarına göre öğrenim ortamı oluşturmayı ve teknolojik ve bilimsel araştırma altyapısı sağlamayı ve yüksek rekabete sahip bir üniversite olmak temel hedefler arasındadır ("Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Tüzüğü").

Üniversitenin üst düzey karar verici kurulu Mütevelli Heyeti'dir. Mütevelli Heyet, iki ülkeden eşit sayıda olmak üzere, üst düzey yöneticilerden atanan on kişiden oluşmaktadır. Mütevelli Heyet Başkanı Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanınca bu kişiler arasından atanır. Mütevelli Heyet Başkan Yardımcısı ve dört üye ise Kazakistan Cumhuriyeti tarafından atanmaktadır. Mütevelli Heyet Başkanlığını Prof. Dr. Muhittin Şimşek yapmaktadır. Üniversite Rektörü Kazakistan Cumhuriyeti, Rektör Vekili ise Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Öğretim Kurulu tarafından atanmaktadır. Üniversitenin dönem Rektörlüğünü Prof. Dr. Bolatbek Abdrasilov, Rektör Vekilliğini (Eş Rektör) ise Prof. Dr. Cengiz Tomar yürütmektedir (Çetin, 2015:617 ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi resmi sitesindeki güncel bilgiler).

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi adına öğrenciler kabülü 1994-1995 öğretim yılında başlamış ve bu kapsamda Türkiye'den ve diğer Türk Devlet ve Topuluklarından öğrenciler Kazakistan'a gönderilmiştir (Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Personel Dairesinden alınan bilgiler).

Kazakistan ve Türkiye'den öğrenciler kabülü, ülkelerin merkezî sınavları üzerinden yapılırsa; diğer Türk Devlet ve Topuluklarından öğrenci alımı ise özel seçme sınavları ile sürdürülmektedir. Eğitim dili, Üniversite Tüzüğü'nde Rusça, Kazakça, İngilizce ve Türkçe olarak belirtilmektedir. Üniversite tarafından verilen diplomaların denkliği kanun tarafından sağlanmaktadır (Çetin, 2015:617).

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nde devletlerarası bağlantıların geliştirilmesi yolunda her daim çalışmalar sürdürülmekte, yurt dışında bulunan eğitim merkezleri ile sıkı bağlantılar kurulmuştur. Üniversite tarafından Mısır,

Çin, Türkiye, Polonya ve BDT ülkeleri başta olmak üzere Asya ve Avrupa'nın 25 yüksek öğretim kurumu ile işbirliği anlaşmaları imzalanmıştır. Gazi, Hacettepe, İstanbul Üniversitesi başta olmak üzere toplam 8 Türkiye Üniversitesi ile İşbirliği Protokolleri imzalanmıştır. Anlaşmaları esasa alarak, üniversite öğrencileri Türkiye'de bir dönem veya bir yıl süre boyunca eğitim alabilir ve staj yapabilirler. Türkiye üniversitelerinde çalışan öğretim görevlileri de Türkistan'a uzun ve kısa süre için öğrencilere seminer, konferanslar ve ders vermektedirler. İşbirliği protokolleri temelinde Kazakistanlı öğretim elemanları ve üniversite hastanesinde çalışmakta olan doktorlar bilgi alışverişi ve dil kursları için Türkiye'ye gitmektedirler (Çetin, 2015:619).

Ana yerleşkesi, Güney Kazakistan'a bağlı Türkistan kentinde, Hoca Ahmet Yesevî'nin türbesinin yer aldığı mekânı yakınında, 300 hektarlık bir arazi üzerine tesis edilmiş olan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nde, 2013-2020 yıllarında eğitim gören öğrenci sayıları Tablo 4.1'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nde Eğitim Gören Öğrenci Sayıları (2013-2020)

Öğrenci Sayısı:	Eğitim Öğretim Yılı						
	2013-2014	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018	2018-2019	2019-2020
Hazırlık Fakültesi	586	674	682	689	683	622	642
Lisans	7244	6060	5705	5683	5984	6806	7784
İntörn (Tıpta Uzmanlık)	784	719	772	943	965	842	919
Yüksek Lisans	269	252	226	268	193	186	298
Rezident (Uzmanlık Eğitimi)	17	14	18	44	92	119	186
Doktora	62	85	91	83	83	84	77
Türk Dünyası ve Akraba Toplulukları Öğrenci Sayısı (Genel)	1081	1222	1225	1329	1361	1372	1568
Erkek/Kadın (%)	55.2/44.8	56.1/43.9	56.1/43.9	55.9/44.1	47.76 / 52.24	43.44/56.56	42,95/57,05

Kaynak: <https://www.ayu.edu.tr/sayilar> (Erişim Tarihi 20.11.2020)

Tablo 4.2'de Türkiye'den gelip mezun olan 1994-2020 yıllardaki öğrenci sayıları yer almaktadır.

Tablo 4.2. Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nde Eğitim Gören Türk Öğrencilerin Mezun Sayıları (1994-2020)

Eğitim-Öğretim Yılı	Mezun Sayısı
1994-1995	-
1995-1996	-
1996-1997	6
1997-1998	37
1998-1999	29
1999-2000	62
2000-2001	65

2001-2002	68
2002-2003	41
2003-2004	118
2004-2005	88
2005-2006	73
2006-2007	50
2007-2008	42
2008-2009	53
2009-2010	57
2010-2011	54
2011-2012	120
2012-2013	77
2013-2014	50
2014-2015	46
2015-2016	21
2016-2017	7
2017-2018	7
2019-2020	16
Toplam	1187

Kaynak: <https://www.ayu.edu.tr/sayilar> (Erişim Tarihi: 20.11.2020)

Üniversitenin Mütevelli Heyeti Başkanlığı tarafından SSCI ve birçok uluslararası indeks ile taranan Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi *Bilig* çıkarılmaktadır. Bilig dergisi yılda dört kere yayın yapmaktadır (Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, “Linkler”).

Bunlarla birlikte, Türk Dünyası arasındaki eğitim, sanat, kültürel ve bilimsel bağlarının gelişmesinde payı büyük olan eğitim kurumu, Türk-Kazak dostluğunun sembolü haline gelen eğitim kurumu tüm Türk Dünyası öğrencilerine çağdaş eğitim standartlarına uygun kaliteli eğitim vermekte ve her geçen gün başarılı gelişim çalışmalarını sürdürmektedir (Çetin, 2015:620).

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, Kazakistan’da kurulan ilk ülkelerarası üniversite haline gelmiştir ve akabinde ülkede sonradan açılan uluslararası üniversiteler için bir örnek teşkil etmiştir. Aynı zamanda, Türk Dünyasının ortak mirası ve büyük düşünürü olan Ahmet Yesevi’nin türbesinin bulunduğu Türkistan’da, Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi’nin kuruluşu, Türkiye Cumhuriyeti’nin bağımsız Kazakistan ile ilişkilerinin ilk somut adımlarından birisi olmuştur (Çetin, 2015:616).

Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi, iki ülkeye ortak kurum şeklinde, kurulduğundan bu yana Türkiye Cumhuriyeti ile Türk Dili Konuşan Ülkeler halkları arasında ortak kültürü, insanların birbirlerini yakından bilmesi, ülkeler arasında zihniyet ve algı değişimini sağlaması doğrultusunda önemli bir hizmet göstermekte ve bölgede kültür, üretim ve bilim alanında başarılı bir rol üstlenmektedir.

4.2. TÜRKİYE-KAZAKİSTAN ARASINDAKİ ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER

Türkiye Bursları çerçevesinde Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı aracılığıyla birçok Kazak asıllı öğrenci de Türkiye’de eğitim imkânı oluşturulmuştur. Eğitim almak için Kazak öğrencilerin Türkiye’yi tercih etmelerinin temel nedenleri, Türkiye’ye karşı dini, tarihi ve kültürel yakınlık hissetmeleridir. Öğrencilerin Türkiye’yi tercih etmelerinin bir diğer sebebi de Kazakistan’da bulunan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi’nde eğitim gören Türkiye’li öğrenciler ile etkileşimde bulunmalarındır. Ayrıca tercihleri etkileyen bir diğer husus da Orta Asya coğrafyasında yayınlanan Türk dizi ve filmler, konser veren türk sanatçılar ve Türkçe eğitim veren diğer kurumlar da büyük önem taşımaktadır.

2019-2020 öğretim yılında Türkiye’de Kazakistan’lı öğrencilerin eğitim gördükleri üniversiteler Tablo 4.3’te yer almaktadır.

Tablo 4.3. Türkiye Genelindeki Üniversitelerde Eğitim Gören Kazak Öğrenci Sayıları Raporu (2019-2020 Öğretim Yılı)

Üniversite Adı	Üniversite Türü	İl Adı	E	K	T
ABDULLAH GÜL ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KAYSERİ	0	1	1
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	AFYONKARAHİSAR	4	0	4
AFYONKARAHİSAR SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	AFYONKARAHİSAR	0	1	1
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ANTALYA	43	49	92
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	AKSARAY	17	5	22
ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ANTALYA	4	8	12
ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	0	1	1
AMASYA ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	AMASYA	0	1	1
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ESKİŞEHİR	76	65	141
ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ANKARA	20	18	38
ANKARA SOSYAL BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ANKARA	2	2	4
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ANKARA	37	28	65
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ANKARA	9	7	16
ANTALYA AKEV ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	ANTALYA	0	1	1
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	ANTALYA	11	12	23
ARDAHAN ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ARDAHAN	10	5	15
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ERZURUM	8	18	26
ATILIM ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	ANKARA	1	2	3
AYDIN ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	AYDIN	1	2	3
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	29	35	64
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	BALIKESİR	5	10	15

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	BALIKESİR	5	7	12
BARTIN ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	BARTIN	2	2	4
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	ANKARA	2	2	4
BEYKENT ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	7	5	12
BEYKOZ ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	0	4	4
BEZM-İ ÂLEM VAKIF ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	1	1	2
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	BİLECİK	1	2	3
BİRÜNİ ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	1	0	1
BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	İSTANBUL	0	4	4
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	BOLU	1	2	3
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	BURDUR	5	6	11
BURSA ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	BURSA	51	40	91
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ÇANAKKALE	5	15	20
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ÇANKIRI	2	0	2
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ADANA	5	3	8
DICLE ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	DİYARBAKIR	0	1	1
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	İZMİR	17	6	23
EGE ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	İZMİR	17	16	33
ERCİYES ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KAYSERİ	29	26	55
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ERZİNCAN	4	8	12
ESKİŞEHİR OSMANGAZİ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ESKİŞEHİR	6	7	13
ESKİŞEHİR TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ESKİŞEHİR	3	2	5
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	8	4	12
FIRAT ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ELAZIĞ	3	3	6
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ANKARA	15	22	37
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	GAZİANTEP	2	6	8
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KOCAELİ	2	0	2
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	GİRESUN	39	20	59
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ANKARA	22	21	43
HALIÇ ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	2	0	2
HARRAN ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ŞANLIURFA	1	0	1
HİTİT ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ÇORUM	2	2	4
ISPARTA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ISPARTA	6	5	11
İBN HALDUN ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	1	1	2
İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	ANKARA	3	5	8
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	MALATYA	1	2	3
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	0	2	2
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	26	16	42
İSTANBUL AYVANSARAY ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	0	2	2
İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	5	6	11
İSTANBUL ESENYURT ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	1	1	2
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	2	0	2
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	15	6	21
İSTANBUL MEDENİYET	DEVLET	İSTANBUL	3	0	3

ÜNİVERSİTESİ					
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	2	0	2
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	3	4	7
İSTANBUL RUMELİ ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	1	0	1
İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	3	10	13
İSTANBUL ŞEHİR ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	1	10	11
İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	İSTANBUL	17	20	37
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	10	15	25
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	İSTANBUL	41	72	113
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ CERRAHPAŞA	DEVLET	İSTANBUL	14	8	22
İSTANBUL YENİ YÜZYIL ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	1	1	2
İSTANBUL 29 MAYIS ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	6	10	16
İSTİNYE ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	0	2	2
İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	İZMİR	7	7	14
İZMİR YÜKSEK TEKNOLOJİ ENSTİTÜSÜ	DEVLET	İZMİR	2	2	4
KADİR HAS ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	3	4	7
KAFKAS ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KARS	4	2	6
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KAHRAMANMARAŞ	4	1	5
KAPADOKYA ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	NEVŞEHİR	0	1	1
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KARABÜK	19	11	30
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	TRABZON	9	6	15
KARAMANOĞLU MEHMETBEY ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KARAMAN	5	2	7
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KASTAMONU	53	61	114
KAYSERİ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KAYSERİ	2	0	2
KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KIRKLARELİ	3	3	6
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KIRŞEHİR	24	11	35
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KOCAELİ	19	20	39
KOÇ ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	4	5	9
KONYA TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KONYA	4	0	4
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	KONYA	3	0	3
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KÜTAHYA	17	9	26
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	1	3	4
MANİSA CELÂL BAYAR ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	MANİSA	5	2	7
MARMARA ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	İSTANBUL	14	25	39
MERSİN ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	MERSİN	15	1	16
MİMAR SİNAN GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	İSTANBUL	2	5	7
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	MUĞLA	12	33	45U
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KONYA	30	16	46
NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	NEVŞEHİR	11	2	13
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	NİĞDE	17	31	48
NİŞANTAŞI ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	1	2	3
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	SAMSUN	16	10	26

ORDU ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ORDU	0	3	3
ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ANKARA	23	11	34
ÖZYEĞİN ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	5	2	7
PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	DENİZLİ	4	9	13
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	RİZE	1	1	2
SABANCI ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	4	8	12
SAĞLIK BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	İSTANBUL	7	1	8
SAKARYA UYGULAMALI BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	SAKARYA	13	8	21
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	SAKARYA	39	52	91
SAMSUN ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	SAMSUN	0	1	1
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	KONYA	22	23	45
SIİRT ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	SIİRT	0	1	1
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	SİVAS	9	17	26
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ISPARTA	13	11	24
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	TEKİRDAĞ	0	1	1
TRABZON ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	TRABZON	2	1	3
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	EDİRNE	4	4	8
TÜRK HAVA KURUMU ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	ANKARA	1	0	1
UŞAK ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	UŞAK	11	15	26
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	1	3	4
YALOVA ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	YALOVA	2	1	3
YAŞAR ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İZMİR	1	2	3
SITKI ÜNİVERSİTESİ	VAKIF	İSTANBUL	3	4	7
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	İSTANBUL	6	5	11
YOZGAT BOZOK ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	YOZGAT	1	0	1
ZONGULDAK BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ	DEVLET	ZONGULDAK	4	3	7
TOPLAM			1181	1168	2349

Kaynak: <https://isyatistik.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 07.12.2020)

Öğrenciler istese de istemese de farklı bir dilde konuşacaklar, farklı insanlarla muhatap olacaklar, farklı yemekler yiyecekler, farklı ortamlarda bulunacaklar, yani kısacası yepyeni bir yaşamları olacaktır. Birçok öğrenci bu esnada belki bahsedilen kazanımların farkına varmayabilir, ama yurda dönüş yaptıktan sonra birçoğu bunun farkına varabilir ve tekrardan bir gitme isteği ile karşı karşıya kalabilir, hatta bazıları temelli gidip o ülkeye yerleşme isteği duyabilir.

Türkiye’de eğitim gören Kazakistan’lı öğrenciler, iki ülke arasındaki ilişkilere değerli katkılar sağlamaktadır. Bu öğrenciler, iki ülkedeki yetişmiş insan gücü potansiyelini arttırmakta ve Türk tarih, dil ve kültürün gelişimine katkıda bulunmaktadır.

4.3. TÜRKİYE-KAZAKİSTAN ARASINDAKİ ÖĞRENCİ DEĞİŞİM PROGRAMLARI

Uluslararası öğrencilerin her geçen yıl daha fazla sayıda uluslararası bir hareketliliğin içerisinde yer alması, ülkelerin kamu diplomasisi uygulamalarında eğitim politikalarının önemini de arttırmaktadır. Ülkelerin kültürel değerlerinin, sahip oldukları imkanlarının ve ülke profilinin tanıtılmasına ve uluslararası alanda transferine olanak tanıyan öğrenci değişim programları bu nedenle kültürel diplomasisi uygulamaları içerisinde önemi hızla artan stratejik bir enstrüman olmaya başlamaktadır (Budak, 2012:63). Bu bölümde Türkiye-Kazakistan arasındaki öğrenci değişim programlarından başta Büyük Öğrenci Projesi olmak üzere, Türkiye Bursları, Mevlana Değişim Programı, Erasmus+ Programı ve Orhun Değişim Programı hakkında bilgi verilecektir.

4.3.1. Büyük Öğrenci Projesi

Türkiye SSCB'nin dağılmasının sonrasında bağımsızlığını elde eden Türk Cumhuriyetleri ile ilişkilerini geliştirmek ve bu cumhuriyetlere, kuruluş süreçlerinde destek vermek amacıyla önemli bir fırsat yakalamış ve bu anlamda çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bu girişimler içerisinde eğitime yönelik uygulamaların, önemli bir yer elde ettiği görülmüştür. Türkiye, oluşan bu şartlar neticesinde Türk Cumhuriyetleri'ndeki öğrencilere yönelik olarak, 1992 yılında Büyük Öğrenci Projesi'ni başlatmıştır. Daha önceki tarihlerde de yabancı öğrencilere yönelik çeşitli burs imkanları sağlayan Türkiye için, Büyük Öğrenci Projesi'yle (BÖP) burs faaliyetleri, daha sistematik hale gelmeye başlamıştır (Ulutaş, 2014:98-99).

BÖP, başlangıçta Türkiye'nin Orta Asya Türk Cumhuriyetlerine yönelik dış politikası ekseninde oluşturulmuştur. Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasındaki ikili anlaşmalarla düzenlenen BÖP, öğretim görevlileri ve öğrenci hareketliliği, eğitim donanım yardımı, Latin alfabesine geçiş sürecinde yürütülecek çalışmalar, kitap desteği, orta ve yüksek öğretim düzeyindeki öğrencilere staj olanaklarının sağlanması gibi çeşitli alanları kapsamaktadır. Proje, başlangıçta 7000'inin yüksek öğretim, 3000'inin ise orta öğretim alanında olmak üzere, toplamda 10,000 öğrencinin yararlanmasını öngörmüştür. BÖP, Türk Cumhuriyetleri ve Türk Topluluklarının eğitim seviyesini arttırmak, çağın gereklerine uygun ve yetişmiş insan gücü gereksinimi konusunda destek olmak ve Türkiye dostu bir genç kuşak yetiştirerek, Türk Dünyası ile kalıcı ve dostane ilişkiler kurmak gibi birtakım amaçlarla başlatılmıştır (Kavak ve Başkan, 2001:96).

Başlangıçta beş Türk Devletleri başta Azerbaycan, Kırgızistan, Kazakistan, Özbekistan ve Türkmenistan'a olmak üzere ve bunlara yönelik uygulanması düşünülen BÖP, daha sonra Balkanlar ve Rusya içerisindeki soydaş ve akraba toplulukları da içerecek şekilde 57 ülkeye yayılmıştır (Öztürk, 2014:46). Proje kapsamında öğrencilerin seçilmesi ve uygun üniversitelere yerleştirilmesi, Değerlendirme Kurulu tarafından yapılmıştır. Kurul, Millî Eğitim Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı, Kredi ve Yurtlar Kurumu, TİKA, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu temsilcilerinden oluşturulmuştur (Budak, 2012:70).

Bu program kapsamında 1992-2012 yılları arasında Kazakistan'dan gelen 3.721 öğrencinin 1.132'si mezun olmuştur (Dündar, Alimbekov, Asipova, Öksüz, Gökalp, Boobekova, 2017:7-8).

BÖP'ün, Türkiye'nin kültürel diplomasisi faaliyeti açısından uluslararası öğrencilere yönelik burs faaliyetlerini organize etme ve daha büyük çaplı projeler geliştirilmesine öncülük ettiği söylenebilir. Türkiye, BÖP ile uluslararası öğrencilere yönelik burs faaliyetlerini ilk olarak yakın coğrafyasında deneyimlemiştir. BÖP'ün bu anlamda, bugün dünyanın hemen her yerinde etkili olma iddiasında bulunan ve binlerce öğrenciye burs desteği sağlayan Türkiye Bursları programının oluşmasına da kaynaklık ettiği ifade edilebilir (Dündar, Alimbekov, Asipova, Öksüz, Gökalp, Boobekova, 2017:11).

5 Mart 2017 tarihinde Kazakistan Cumhurbaşkanlığı'nca verilen bilgiye göre Kazakistan'ın Ankara Büyükelçisi olarak Abzal Saparbekuli atanmıştır. Büyükelçinin ODTÜ mezunu olduğunu dikkate aldığımızda, bu atamanın ikili ilişkiler bakımından önemli olduğu görülmektedir. Bu atamaya Türkiye açısından bakıldığında, bir Türk üniversitesi mezununun Kazakistan Büyükelçi olarak atanması oldukça pozitif bir gelişmedir. Bu atama aynı zamanda 1990'lı yıllarda başlayan ve Türkiye'nin ekonomik sıkıntılara karşın devam eden "Büyük Öğrenci Projesi"nin başarısının da bir belirtisidir ("Kazakistan'ın Ankara Büyükelçisi Kazakistan-Türkiye İlişkileri", 2017).

31 Aralık 2012 tarihinde, yabancıların Türkiye'de eğitim almaları konusu, Başbakanlık bünyesindeki *Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığı*'na devredilmiştir. Bu tarihten itibaren Orta Asya Cumhuriyetlerinden öğrenciler, Büyük Öğrenci Projesi'nin yerine başlatılan ve vizyonu "*Türkiye'nin burslu uluslararası öğrenciler için sunulacak olanak ve fırsatlar bakımından dünyanın gelişmiş ülkeleri*

arasında yer almasını sağlamak ve Türkiye'deki uluslararası öğrenci sayısını artırmak" (Öztürk, 2014:64) olarak belirtilen, Türkiye Bursları kapsamında gelmektedir.

4.3.2. Türkiye Bursları

2010 yılında Başbakanlık bünyesinde Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın kurulmasıyla, Türkiye'nin resmi burs faaliyetleri "Türkiye Bursları" adı altında birleştirilerek, bursların organizasyonu Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın sorumluluğuna geçmiştir (Türkiye Bursları, "Tarihçe").

Türkiye Bursları, Türkiye'nin uluslararası öğrencilere yönelik olarak başlattığı kültürel kaynaklı burs programıdır. Faaliyete başladığı 2012 yılında 4000 başvuru alan Türkiye Bursları, lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında uluslararası öğrencilere burs desteği sağlamaktadır. Bu programlarda öğrencilere 1 yıllık Türkçe eğitimi de verilmektedir. Tam zamanlı olan lisans, lisansüstü ve doktora bursları kapsamında öğrencilere, 1 yıllık Türkçe dil dersleri, konaklama, okul harcı, sağlık sigortası ve bir kerelik uçak bileti desteği sağlanmaktadır. Buna ek olarak öğrencilere eğitim düzeylerine göre cep harçlığı verilmektedir. 2019 yılı için belirlenen aylık cep harçlığı ödemeleri lisans için 700 TL, yüksek lisans için 950 TL ve doktora programına kayıtlı öğrenciler için 1,400 TL olarak belirlenmiştir. Türkiye Bursları ayrıca, kısa süreli burs programları da uygulamaktadır. Kısa süreli burs programları, başarı bursu programı ve araştırma bursu programı olarak iki alanda sürdürülmektedir. Tam zamanlı burs programlarından farklı olarak kısa dönem burs programlarında konaklama ve diğer giderler burs programı kapsamında desteklenmemektedir. Buna rağmen başarı programlarından lisans düzeyinde 400 TL, yüksek lisans düzeyinde 590 TL ve doktora düzeyinde 880 TL olmak üzere yararlanıcılara aylık cep harçlığı desteği sağlanmaktadır. 3 ile 12 arasındaki süreyi kapsayan araştırma bursu programında ise yararlanıcılara aylık olarak 3000 TL burs desteği sağlanmaktadır (Türkiye Bursları, "Bursun Kapsamı").

Tablo 4.4. Türkiye Bursları Burs Miktarları (TL)

Düzye	2011	2012	2013	2019
Lisans	325	500	500	700
Yüksek Lisans	450	750	750	950
Doktora	550	1.000	1.000	1.400

Kaynak: YTB www.ytb.gov.tr adresindeki güncel verilere göre hazırlanmıştır.

Türkiye Bursları'nın tam zamanlı burs programları tüm dünyadaki uluslararası öğrencilerin başvurularına açık olarak sürdürülmektedir. İstenilen kriterlere sahip aday

öğrenciler tüm dünyada, Türkiye Bursları programının resmi internet sitesi olan www.turkiyeburslari.gov.tr adresinden başvuru yapabilmektedirler. Türkiye Bursları'na başvuru için gerekli olan temel kriterler akademik başarı, yaş sınırı ve programın amacına yönelik olarak uygunluk unsurlarını içermektedir (Ejder, 2019:94).

Türkiye Bursları, yabancı öğrencilere yönelik olduğundan Türk vatandaşları ya da Türk vatandaşlığını kaybetmiş olan kişiler bu programlara başvuru yapamamaktadır. Bununla birlikte adaylar için belirlenen kriterler şu şekildedir:

- Lisans adayları için 21 yaşının altında olmak ve %70 oranında akademik başarı elde etmek,
- Yüksek lisans adayları için 30 yaşının altında olmak ve minimum %75 oranında akademik başarı elde etmiş olmak,
- Doktora programı adayları içinde 35 yaşının altında olmak ve minimum %75 oranında akademik başarı elde etmiş olmak,
- Son olarak da sağlık bilimleri alanında başvuru yapan adayların en az %90 oranında akademik başarıya sahip olmak (Ejder, 2019:94).

Yukarıda belirtilen kriterlere sahip olan adaylar, mülakat ve seçim komiteleri tarafından belirlenerek seçilir. İlk olarak programın resmi internet sayfasında başvuru yapan adayların, yukarıdaki kriterlere uygunlukları değerlendirildikten sonra kariyer hedefleri, başvuruda gönderilen niyet mektubunun içeriği, sosyal faaliyetlere katılım gibi bir dizi kriter üzerinden değerlendirilerek mülakata alınır. Mülakat komiteleri tarafından gerçekleştirilen mülakatlar neticesinde, seçim komitesi tarafından son değerlendirme yapılarak, adayların başvuruları sonuçlandırılır (Türkiye Bursları, “Başvuru Şartları”).

YTB'nin 2017 yılında yayımladığı idare faaliyet raporuna göre, Türkiye Bursları'na 2017 yılında 163 ülkeden 106,550 başvuru gerçekleşmiştir. Bu başvurulardan 5,383 öğrenci lisans, yüksek lisans ve doktora programlarında Türkiye Bursları programından yararlanmaya hak kazanmışlardır (YTB İdare Faaliyet Raporu, 2017:5). Görüleceği gibi 100,000'in üzerinde başvuru alınmasına rağmen, burs almaya hak kazanan öğrenci sayısı yalnızca 5,383'tür. Bu durumun Türkiye Bursları'nda öğrenci seçiminin titizlikle uygulandığı ve yalnızca nitelikli öğrencilerin burs almaya hak kazandığı izlenimini desteklemektedir. Türkiye Bursları, 2018 yılında 130 bin, 2019 yılında ise 167 ülkeden 145,700 başvuru almıştır. Uluslararası öğrencilerin dünya genelinde artan sayısı ve Türkiye Burslarına yönelik artan talep doğrultusunda YTB, 2023 yılında Türkiye'nin 200,000

uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapacağını hedeflemektedir (YTB İdare Faaliyet Raporu, 2018:15).

Tablo 4.5. Türkiye Bursları'nın Bölge Bazında Burslandırma Sayıları (2019)

Bölge	Burslandırma
Asya Pasifik	316
Avrupa	179
Balkanlar	561
Güney Asya	590
Kuzey Afrika	326
Kuzey Amerika, Latin Amerika ve Karayipler	56
Orta Asya ve Kafkasya	624
Orta Doğu	1066
Sahra Altı Afrika	1013
Genel Toplam	4.731

Kaynak: YTB Faaliyet Raporu 2019, s. 20.

Türkiye'nin Nur Sultan Eğitim Danışmanı Abdülmuttalib Çetin'e göre Kazakistan'dan şimdiye kadar birçok öğrenci Türkiye Bursları kapsamında eğitim almış, 2019 yılında yaklaşık dört yüz civarında Kazakistan'lı öğrenci Türkiye'de burs imkanından yararlanmıştır. Çetin, Kazakistan'da Türkiye Burslarının tanıtım etkinliklerinin yoğun şekilde yapıldığını belirterek, *“Başvuruların çoğalmasıyla ülkenin kontenjanı artmakta ve çok sayıda öğrenci bu imkandan yararlanmaktadır.”* ifadesinde bulunmuştur (TRT AVAZ, *“Kazakistan'dan Türkiye Burslarına başvuru yüzde 50 arttı.”*).

Türkiye'nin yabancılara yönelik uyguladığı kültürel diplomasisi faaliyetlerinin Türk kamuoyunun desteğiyle sürdürülmesinin, yabancı ülkelerin halklarıyla uzun vadeli ilişkilerin inşa edilebilmesi adına, kültürel diplomasisi çalışmalarının daha sağlıklı temeller üzerine kurulmasına katkıda bulunacağı söylenebilir (Ejder, 2019:96).

4.3.3. Erasmus Programı

Avrupa'da gerçek anlamda öğrenci değişiminin temelleri 15 Haziran 1987 tarihinde Erasmus+ Programının kabul edilmesiyle atılmıştır. İlk önce Avrupa Birliği ülkelerinin üniversiteleri öğrencilerine kısa süreli değişim programı olarak düşünülmüştür. Daha sonraki yıllarda Avrupa Birliğine üye olmayan ülke öğrencilerini de bu programdan yararlanmasını sağlamışlardır. Erasmus Programı yükseköğretim kurumları arasında gerçekleştirilen anlaşmalar akabinde öğrenci ve akademisyen değişimine fırsat tanımaktadır (Sancak, 2009:9-10).

İlk olarak 1987-1988 yılında 11 ülke ve 3244 öğrencinin katılımı ile başlayan Erasmus+ Programı ilk başlarda sadece yükseköğretim öğrencilerinin hareketliliğini

hedeflemektedir, fakat daha sonraları yetişkin eğitimi, okul eğitimi, mesleki eğitim, spor ve gençlik alanlarında da destekler vermeye başlamıştır. 30 yılı aşkın süredir devam etmekte olan ve 10 milyona yakın insanın eğitim, staj, gönüllü çalışma, mesleki bilgi kazanma gibi aktiviteler için başka bir Avrupa ülkesine gitmelerine finansal destek sağlayan Erasmus+ Programı birçok aşamadan geçmiştir. 1987 yılından 1995 yılına kadar Erasmus+ adı ile faaliyet yürüten program, temel olarak öğrenci hareketliliğini gerçekleştirme ve Avrupa Birliği ülkelerinin üniversiteleri arasında iş birliğini geliştirme amacını taşımaktaydı. 1995 yılında Socrates I adını alan ve 2000 yılına kadar devam eden programın bu aşamasında öğrenci ve öğretmen hareketliliği ile program geliştirme çalışmalarının desteklenmesi amaçlanmıştır. 2000 yılında ise Socrates II ismini alan program 2007 yılına kadar devam etti ve bu aşamada hareketliliklerin yanı sıra Avrupa'daki üniversitelerin uluslararasılaşmasını güçlendirmek için yükseköğretim alanında reformlar gerçekleştirilmesi amaçlanmıştır. 2007-2014 yılları arasında ise Lifelong Learning Programme (Yaşam Boyu Öğrenme) adını alan program, adından da anlaşılacağı üzere yaşamın tüm alanlarında kişilerin yaşlarına bakmaksızın hareketlilikler gerçekleştirilmeyi amaçlamıştır. Son olarak 2014 yılında tüm programları tek bir çatı altında toplayan ve Erasmus+ adını alan program 2021 yılına kadar bu isimle varlığını devam ettirecektir. Böylece pek çok farklı kişiye aracılık etme avantajı sağlanması hedeflenmiştir (Adanır ve Susam, 2019:1586).

Her yaştan ve her kesimden insana değişik fırsatlar sunan Erasmus+ Programının en büyük katılımcı kitlesini yükseköğretim öğrencileri oluşturmaktadır. 30 yılı aşkın süreçte yaklaşık 5 milyon yükseköğretim öğrencisi bu programdan faydalanmıştır ve bu rakam Erasmus+ Programından faydalanan toplam yararlanıcıların yarısından fazlasını oluşturmaktadır (Adanır ve Susam, 2019:1586-1587).

Erasmus+ Programının amaçları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- Öğrencilerin eğitim durumlarına ve yaşlarına bakmaksızın, yeni yetenekler kazandırılması,
- Kişisel gelişim konusunda farkındalığın artırılması,
- Çalışma imkanlarının artırılmasını amaçlamıştır (Erasmus Programı, “Şartlar”).

Socrates programının çerçevesinde olan Erasmus+ Programı altı ile on iki ay süre arasında ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile akademik personellerin

değişimini desteklemektedir. Program adını Hümanizm akımının temsilcilerinden ve Kuzey Avrupa Rönesans'ında önemli bir role sahip olan ilahiyatçı ve klasik edebiyat araştırmacısı Desiderius Erasmus'tan almıştır (Ağrı, 2006:120).

Tablo 4.6. Erasmus Değişim Programına Türkiye'den Giden ve Türkiye'ye Gelen Öğrenci Sayıları (2013-2020)

Öğretim yılı	Gelen Öğrenci Sayısı	Giden Öğrenci Sayısı
2013-2014	2204	3812
2014-2015	4138	2657
2015-2016	4081	1327
2016-2017	3324	3694
2017-2018	2436	4339
2018-2019	3055	5714
2019-2020	3443	4210

Kaynak: Yüksek Öğretim Kurumu İstatistikleri, <https://istatistik.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 14.12.2020)

Tablo 4.6'da görüldüğü gibi Türkiye'ye gelen ve giden öğrenci sayısı genel bir artış gösterdiği görülmektedir. Eğitimin uluslararasılaşması faaliyetlerine önem veren Türk üniversitelerinin bu gelişim değişim programına katılımları da hızla artmaktadır.

Erasmus değişim hareketliliği de sahip olduğu köklü geçmiş sonucunda Türkiye'de öğrenim gören yükseköğretim öğrencileri tarafından tercih edilen ve uluslararası öğrenciler tarafından da Türkiye'ye gelmek için tercih edilen bir program olmuştur.

Kazakistan'da ise Erasmus+ Programı Ofisi 2005 yılından itibaren faaliyet göstermektedir. Ofisin ana görevleri arasında programa katılım konusunda bilgi desteği ve tavsiyede bulunma ve Erasmus+ projelerini izleme gibi görevler üstlenmektedir (Erasmus Ofisi, "Erasmus Programı Kazakistan'da").

Erasmus Programı, öğrencilerin ve akademik personelinin kısa vadeli hareketliliğini finanse etmektedir. Akademik personeller yabancı bir üniversiteye giderek beş günden iki aya kadar öğretmen olarak görev yapabilir. Orta Asya'ya tahsis edilen toplam hareketlilik sayısının % 58'i Kazakistan üniversitelerinin payına düşmektedir. Bugün Kazakistan'ın 15 bölgesinden 74 üniversite Erasmus+ projelerinde yer almaktadır. Kazakistan'daki üniversitelerin katılımıyla Erasmus+ Programı için 5 yıllık (2015-2019) toplam burs miktarı 14 837 545 euro olup, toplam 4.247 öğrenci ve öğretmen hareketliliğinin finanse edilmesini mümkün kılmıştır (Erasmus Ofisi, "Erasmus Programı Kazakistan'da").

Tablo 4.7. Erasmus Değişim Programına Kazakistan'dan Giden ve Kazakistan'a Gelen Öğrenci ve Akademik Personel Sayıları (2015-2019)

Yıl	Gönderilen başvurular	Seçilen başvurular	Finansman miktarı (euro)	Burs sayısı	Kazakistan'dan Avrupa Birliği'ne giden katılımcı sayısı		Avrupa Birliği'nden Kazakistan'a gelen katılımcı sayısı	
					Öğrenciler	Akademik personel	Öğrenciler	Akademik personel
2015	178	81	2.285.000	629	260	202	32	135
2016	192	120	2.871.000	826	277	279	41	229
2017	201	114	2.676.000	781	254	265	49	213
2018	242	148	3.506.545	1008	307	363	54	284
2019	265	240	3.499.000	1023	665		358	
Toplam	1078	774	14.837.545	4247	2875		1395	

Kaynak: <http://erasmusplus.kz/index.php/ru/erasmus/erasmus-v-kazakhstane/mkm>
(Erişim Tarihi: 01.11.2020)

Programın bir parçası olarak, öğrenciler belirli bir süre boyunca farklı ülkelerde eğitim alabilirler. Değişim programları ile, çeşitli ülkelerden gelen öğrenciler birbirlerini daha iyi tanıyarak, ülkelerinin ve kültürlerinin sınırlarını geçerek ve birlikte zaman geçirerek iletişim kurarlar.

Bu programla milyondan fazla öğrenci dünyanın her bir yerinden Avrupa ülkelerinde öğrenim dönemini geçirmiş ve gittiği ülkelerin dilini, kültürünü öğrenme ve tanıma imkânı olmuştur.

4.3.4. Mevlana Değişim Programı

Eğitim alanında bir diğer işbirliği örneği ise Mevlana Değişim Programıdır. Bu program ile Türk ve Kazak üniversiteleri arasında öğretim üyesi ve öğrenci değişimi yapılmakta ve bu sayede eğitim alanında karşılıklı işbirliği gerçekleştirilmektedir.

23 Ağustos 2011 tarihli ve 28034 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Yönetmelik ile birlikte yurt içinde bulunan üniversitelere yurt dışında bulunan üniversiteler ile öğrenci ve öğretim üyesi değişimine olanak sağlayan "Mevlana Değişim Programı" faaliyete geçmiştir. Mevlana'nın hayatında ve felsefesinde "değişim" önemli bir yere sahiptir. Mevlana Değişim Programı'nın asıl amacı, yurt içinde öğrenim veren üniversiteler ile yurt

dışında öğrenim veren üniversiteleri arasında öğrenci ve akademik personeller değişimini sağlamaktır (Güzel, 2014:6).

Bu programa başvurmak isteyen öğrenciler en az bir en fazla iki yarıyıl öğrenim için, akademik personeller ise en az bir hafta en fazla üç ay süreyle dünyadaki üniversitelerde ders vermek üzere programdan yararlanabilirler. Benzer şekilde dünyanın bütün bölgelerinden de öğrenci ve akademik personeller Türkiye'deki üniversitelere gidebilirler (Mevlana Programı, “Temel Bilgiler”).

Mevlana Değişim Programına katılmak isteyen öğrenciler ve akademisyenler bireysel olarak bu programa dâhil olamamaktadırlar. Değişimin gerçekleşebilmesi için yükseköğretim kurumlarının yurtdışında bulunan başka bir yükseköğretim kurumu ile Mevlana Değişim Programı Protokolü imzalamış olması gerekmektedir. Bunun için de öncelikle anlaşma imzalamak istenilen yükseköğretim kurumunun Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK) tarafından tanınıp tanınmadığına dair bir başvuruda bulunulması gerekmektedir. Eğer anlaşma imzalanacak kurum Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından tanınıyor ise anlaşma imzalanır ve değişim faaliyetlerine başlanır. Program ortaya çıkış felsefesi itibariyle herhangi bir ülke ayrımı gözetmemektedir. Ancak programın başladığı 2013-2014 Akademik yılı itibariyle Avrupa Birliği'ne üye olan ülkelerde bulunan yükseköğretim kurumları anlaşma yapılabilecek kurumlar arasında yer almamaktadır. Bunun temel sebebi Avrupa Birliği'ne üye olan ülkeler ile hâlihazırda gerçekleştirilen Erasmus Değişim Programıdır. Dolayısıyla bu programda ilk yıl için öncelik, hareketlilik faaliyeti gerçekleştirilemeyen ülkelere verilmiştir (Güzel, 2014:6-7).

Mevlana Değişim Programına katılan yükseköğretim kurumlarının ülkelere göre sayılarında Amerika Birleşik Devletleri 13 üniversite ile ilk sırada yer almaktadır. İkinci sırada 12 üniversite ile Azerbaycan, üçüncü sırada da 9 üniversite ile Kazakistan yer almaktadır. Kazakistan'ı sırasıyla 8 üniversite ile Bosna-Hersek, 6 üniversite ile Çin Halk Cumhuriyeti ve Kırgızistan takip etmektedir. 2013-2014 Akademik yılı itibariyle Mevlana Değişim Programına katılmak üzere anlaşma imzalanan toplam yurtdışı yükseköğretim sayısı 125'tir. Yukarıda bahsi geçen ülkelerin dışında listede sırasıyla Arnavutluk, Gürcistan, Japonya, Makedonya, Rusya, Kanada, Güney Kore, Tayvan, Kosova, Avustralya, Sırbistan, Mısır, Endonezya, Brezilya, Malezya, İran, Yemen, Ürdün, İsrail, Filistin, Laos, Karadağ, Nijerya, Lübnan, Sri Lanka, Pakistan, Ukrayna, Tayland olmak üzere toplam 34 ülke yer almaktadır (Güzel, 2014:7).

Türk Cumhuriyetlerden Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan toplam 27 üniversite ile ülke bazında programa katılan üniversitelerin %21,6'sını oluşturmaktadır. Bosna-Hersek, Arnavutluk, Makedonya, Kosova, Sırbistan ve Karadağ'ın da aralarında bulunduğu Balkan ülkeleri toplamda 25 üniversite ile %20,0'lik kısmı oluşturmaktadır. Aynı şekilde Orta Doğu'da yer alan Arap ülkelerinden Ürdün, Yemen, Filistin, Mısır, Lübnan'ın dışında İsrail ve İran toplamda 12 üniversite ile % 9,6'lık kısmı oluşturmaktadır (Güzel, 2014:8).

Sonuç olarak, yumuşak güç kullanımı enstrümanlarına önümüzdeki yıllarda Mevlana Değişim Programı da büyük katkılar sağlayacak gibi görünmektedir. Böylece Türkiye'nin yumuşak güç kullanımı endeksindeki yeri her geçen yıl daha da yükselecektir (Güzel, 2014:9).

4.3.5. Orhun Değişim Programı

Ekonomi, spor ve gençlik, turizm, iletişim teknolojileri ve bilgi, gümrük, ulaştırma gibi alanlarda çeşitli araçlar yoluyla işbirliği faaliyetlerini sürdüren Türk Konseyi'nin işbirliği alanı olan eğitim ve bilim kapsamındaki en önemli yapısı TÜRKÜNİB iken, onun çatısı altında yürütülen Orhun Değişim Programı gelecek vaat eden araçlarından biridir.

Türkçe Konuşan Devletler Devlet Başkanları Zirveleri sürecinin başından itibaren, eğitim alanında Türk devletlerindeki reformların desteklenmesi, devletlerin başta Eğitim Bakanlıkları arasındaki işbirliklerinin geliştirilmesi, üniversiteler arasındaki işbirliğinin kurumsallaştırılması, burslu öğrenci değişimlerinin geliştirilmesi, bir Türk Akademisi'nin ve Türk Üniversitelerarası Birliği'nin kurulması niyet ve adımları artan şekilde gündem maddeleri olmuştur (Mert, 2015:278). Somut sonuçlar ise önce 2012 yılında Türk kültür, dil, edebiyat ve tarih alanlarında gerçekleştirilen bilimsel araştırmaların eşgüdümünü ve desteklenmesini amaçlayan, Türk halklarının manevi mirasına ilişkin araştırmalar gerçekleştirmeyi hedefleyen Uluslararası Türk Akademisi'nin kurulmasıyla alınmaya başlanmıştır (Uluslararası Türk Akademisi, "Tarihçe ve Misyon") . TÜRKÜNİB ise, Türk Konseyi üye ülkeleri arasında yükseköğretim alanında iş birliği kurmak maksadıyla kurulmuştur. Kuruluş süreci 10 Ağustos 2012 tarihinde Çolpon-Ata'da gerçekleşen Türk Konseyi Eğitim Bakanları Toplantısı ile başlamıştır. 23 Ağustos 2012 tarihinde Bişkek'te düzenlenen Türk Konseyi İkinci Zirvesi'nde alınan kararlar neticesinde Birliğin yapısı ortaya konmuştur. Sonuçta 28-29 Mart 2013 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleşen Türk Konseyi Türk Üniversiteler Birliği Hazırlık Toplantısı kararlarıyla tamamen

somutlaşmış, *Türk Üniversiteler Birliği ve Yükseköğretim Alanı Oluşturma Yönergesinin* yayınlanması yoluyla hukuki zemini güçlendirilmiştir (Türk Üniversiteler Birliği ve Yükseköğretim Alanı Oluşturma Yönergesi, “Hakkımızda-Yönergeler”). 6 Nisan 2017 tarihinde ise Bişkek’te, bahsedilen yönergeye dayanılarak *Türk Konseyi Türk Üniversiteler Birliği (TÜRKÜNİB) Orhun Değişim Programı Yönetmeliği* imzalanarak uygulama konmuş (Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği Orhun Değişim Programı Yönetmeliği, “Orhun Süreci-Yönetmelik”), 2017-2018 öğretim yılında pilot uygulama çerçevesinde Orhun Değişim Programı hayata geçirilmiştir. 2013 yılında 4 üye ülkeden 15 üniversitenin üyeliğiyle kurulmuş olan Birliğe, Nisan 2019 itibarıyla aynı üye ülkelerden ve Türk Konseyi Gözlemci Üyesi olan Macaristan’dan toplam 23 üniversite üyedir (TÜRKÜNİB Orhun Değişim Programı Yönetmeliği, “Orhun Süreci-Yönetmelik”).

Tablo 4.8. Orhun Değişim Programı’na Üye Üniversiteler

Azerbaycan	Kazakistan	Kırgızistan	Türkiye	Macaristan
Bakü Devlet Üniversitesi	Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi	Yusuf Balasaguni Kırgız Milli Üniversitesi	İstanbul Üniversitesi	Szeged Üniversitesi
Azerbaycan Tıp Üniversitesi	L.N Gumilyov Avrasya Milli Üniversitesi	Hüseyin Karasaev Bişkek Beşeri Bilimler Üniversitesi	Ege Üniversitesi	
Azerbaycan Mimarlık ve İnşaat Üniversitesi	Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Kazak-Türk Üniversitesi	Uluslararası Kırgızistan Üniversitesi	Atatürk Üniversitesi	
Azerbaycan Diller Üniversitesi	Nazarbayev Üniversitesi	Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi	Bitlis Eren Üniversitesi	
	Kh. Dosmukhamedov Atyrau Devlet Üniversitesi	Oş Devlet Üniversitesi	Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	
			Kapadokya Üniversitesi	
			Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi	
			Gazi Üniversitesi	

Kaynak: <https://www.ohu.edu.tr/orhun/sayfa/turkunib> (Erişim Tarihi: 12.01.2020)

TÜRKÜNİB üyeleri üniversiteleri arasında öğrenci ve akademik personel değişimi genel temellerini belirleyen Yönetmeliğe göre, bu program üyeler arasında imzalanan Orhun Değişim Programı Protokolü ile gerçekleştirilmektedir. TÜRKÜNİB üyeleri öncelikle, Türk Konseyi ülkelerinin Yükseköğretim Kurulu ve Eğitim Bakanlıkları tarafından diploma denklikleri tanınan yükseköğretim kurumları ile Orhun Değişim Programı Protokolü imzalamalıdır. Bu kapsamda temel olarak Öğrenci Değişimi ve

Öğretim Üyesi Hareketliliği faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır. Tarafların mali, idari ve akademik yükümlülük ve sorumlulukları ilgili Yönetmelik'te düzenlenmiştir. 2017-2018 eğitim öğretim yılında uygulanmak üzere, aralarında Protokol imzalanmış olan TÜRKÜNİB üyeleri arasında Uluslararası İlişkiler ve Siyaset, Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimi bölümü öğrenci ve akademik personel değişimi programı başlamıştır. İlk uygulamada 22-27 Mayıs 2017 tarihlerinde başvurular kabul edilmiş, 29 Mayıs-2 Haziran 2017 tarihlerinde değerlendirme süreci gerçekleştirilmiş, 23 Haziran 2017'de sonuçlar ilan edilmiştir. 19 Nisan 2018'de gerçekleştirilen 3. TÜRKÜNİB Genel Kurul toplantısında, Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bölümü için başlatılan Değişim Programı'na Türkoloji, Türk Dili ve Edebiyatı, Çağdaş Türk Lehçeleri Bölümlerinin de dahil edilmesi kararlaştırılmış, 2018-2019 başvuru döneminde bu bölümler kapsamında başvurular alınmıştır (TÜRKÜNİB, "2018-2019 Orhun Değişim Programı Başvuru İlanı").

24 Nisan 2019 tarihinde toplanan TÜRKÜNİB 4. Genel Kurulu'nda ise Programın kapasitesini güçlendirmek amacıyla bölümlere getirilen kısıtlamalardan vazgeçilmesi kararlaştırılmıştır (Türk Keneşi, "Türk Üniversiteler Birliği'nin Dördüncü Genel Kurulu Türkistan'da Düzenlendi"). Aynı toplantıda ayrıca çeşitli üniversitelerin Türkoloji Araştırma Enstitüsü ve Ortak Tekno Park kurmak için birlikte çalışmaları, karşılıklı diplomaların tanınması konusunda proje hazırlanması, e-öğretim platformu ile bilim ve inovasyon hakkında bir araştırma grubunun kurulması konularında da kararlar alınmıştır.

Orhun Değişim Programı çerçevesinde öğrenci değişimine birlik üyesi üniversitelerin örgün eğitim programlarına kayıtlı öğrenciler katılabilir. Değişim, bir üniversitede kayıtlı öğrencinin öğreniminin bir bölümünü Orhun Değişim Programı Protokolüne taraf diğer bir üniversitede devam etmesini içerir. Öğrenci değişimi süresi en az bir, en fazla iki yarıyılı kapsar. Yarıyıl hesabı, eğitim sistemi dikkate alınarak değiştirilebilir. Fakat değişimin toplam süresi bir eğitim yılını aşamaz. Örgün eğitim programlarına devam eden öğrencilerin hazırlık, birinci sınıf ve son sınıf öğrencileri değişim programına başvuru yapamazlar (TÜRKÜNİB, "Orhun Süreci-Yönetmelik").

Sonuç olarak Orhun Değişim Programının bir nevi Türk Dünyasının Erasmusu olarak kurgulandığını, dolayısıyla önemli bir kültürel diplomasisi aracı potansiyeli taşıdığını söylemek mümkündür. Ortaya konan hedeflerin gelecek yıllarda uygulamada karşılanması durumunda dünyada kendi türünde bilinen ikinci örnek olacağını da hatırd tutmak gereklidir. Programın karşısındaki en büyük fırsat, işte bu potansiyelidir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ

Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanması sonrası yeni bir düzleme geçmiş, bu süreçte Türk Dünyası ve Türk Birliği kavramları daha yüksek sesle söylenmeye başlanmıştır. Türkiye, bağımsızlığını kazanan Kazakistan ve diğer Türk Cumhuriyetleri arasında diplomatik ilişkilerin tesisinden itibaren kültürel, tarihi, sosyal ve ekonomik, eğitim alanda işbirliğini getirecek ortak kurumlar kurulmaya başlanmış ve eşgüdüm halinde oluşturulan projeler faaliyete geçirilmiştir. Türk Birliği'ni oluşturma fikri ile ortaya konan kurumların başında 2008 yılında kurulan TürkPA ve ardından 2009 yılında kurulan Türk Konseyi gelmektedir. Özellikle Türk kültürünü ve dilini yaygınlaştırmak ve tanıtmak, Türk devletleri arasında ekonomik, siyasi ve adli iş birliğini sağlamak, eğitim ve bilim alanında etkileşimi artırmak üzere faaliyet gösteren bu kurumlar hem Türkiye için hem de Türk cumhuriyetleri için çok önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Kazakistan ve Türkiye ilişkilerini geliştirme açısından önemli bir potansiyel olarak kültürel ilişkilerin eğitim boyutuna hem de Türk Birliği konusundaki araştırmalara katkı sağlamaktadır.

Türkiye ve Kazakistan arasındaki ortak bağlardan yola çıkarak ilişkileri güçlendirebilecek en önemli yapı taşlarından biri eğitimidir. Bu bağlamda Türk dilini ve kültürünü geliştirmek, Türk devletleri arasında “ortak iletişim dili” sorununu karar bağlamak, Türk tarihine katkı sağlayacak araştırmalar yapmak üzere Türk Üniversiteler Birliği ve Türk Akademisi gibi eğitimde koordinasyonu ve işbirliğini sağlayacak yapılar oluşturulmuştur. Ayrıca Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi adında ortak bir üniversite kurularak, Türk kültürünü ve dilini geliştirmek amacıyla türlü bölgelerden öğrencilere eğitim imkânı sağlamıştır.

Türk Dünyasındaki işbirliğinin artmasını sağlamak amacıyla kurulmuş olan TÜRKSOY ile doğrudan Türkiye-Kazakistan eğitim ve kültürel münasebetlerini arttırmayı hedefleyen Nur-Sultan Yunus Emre Türk Kültür Merkezi gibi kurumlar eğitim ve kültürel alanlardaki ilişkilerin artmasında lokomotif rol oynamaktadır. Kazakistan Türkiye'ye öğrenci gönderen ülkeler arasında ön sıralarda yer almaktadır. Ahmet Yesevi Üniversitesi'ne iki ülkenin sağladığı mali destekler ve Nur-Sultan Yunus Emre Türk Kültür Merkezi'nin Orta Asya'da açılan tek kültür merkezi olması Türkiye ve Kazakistan'ın eğitim ve kültürel alandaki yakın işbirliğini gösteren en önemli örneklerdir.

Bununla birlikte TİKA gerçekleştirdiği proje ve faaliyetler çerçevesinde iki ülke arasındaki eğitim ve kültürel alandaki ilişkilerin gelişmesine yardımcı olmaktadır. Kazakistan'ın Latin alfabesine geçmesi Türk-Kazak ilişkilerinin daha da yakınlaşmasına katkı sağlayacağı söylenebilir.

İki ülke ilişkilerinin gelişmesinde Kazakistan Cumhuriyeti'nin Kurucusu, Elbası Nursultan Nazarbayev'in önemli bir aktör olduğunun altının çizilmesi gerekmektedir. Bu noktada Türkiye'nin Nursultan Nazarbayev için "Türk Dünyasının Aksakalı" payesini verdiği belirtilmelidir. Nursultan Nazarbayev genelde Türk Dünyasının birliğine özelde Türkiye ile Kazakistan arasındaki ilişkilerin daha ileri seviyeye taşınması yönündeki sürece önemli katkılar sağlamaktadır. Kazakistan hem Türk Dünyası hem de Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesine önem vermektedir. Türkiye ile ilişkilerin geliştirilmesine verilen önemi Nursultan Nazarbayev'in ifadelerinden, Türkiye'ye gerçekleştirdiği sık ziyaretlerden ve Kazakistan'ın dış politika konseptinden görmek mümkündür.

Bununla birlikte Nursultan Nazarbayev TürkPA, Türk Konseyi ve Uluslararası Türk Akademisi gibi ortak Türk Dünyası kurumlarının kurulmasında önemli rol oynamıştır. Bu durumun aynı zamanda Kazakistan'ın çok yönlü ve dengeli dış politikasıyla ilgisinin olduğu ifade edilebilir. Ortak Türk Dünyası kurumları ve Türkiye ile geliştirilen ilişkiler Kazakistan'ın çok yönlü ve dengeli dış politikasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca Kazakistan uzun bir kopukluk döneminden sonra ortak tarihsel kökleri ve kültürel değerleri paylaştığı Türkiye ile ilişkilerini güçlendirmek istemektedir. İkili ilişkilerin seyrine baktığımızda Türkiye'nin Kazakistan'ın bağımsızlığını ilk olarak tanınması Nursultan tarafından sıklıkla vurgulanmaktadır.

Türkiye-Kazakistan arasındaki eğitim ilişkilerinde önemli yere sahip olan Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi'nin açılması ikili ilişkileri zirveye ulaştırmıştır. Üniversite Türkiye ve Kazakistan arasında ilişkileri artırmış ve aynı zaman Kazakistan'ın eğitiminin gelişmesine katkı sağlamıştır. Ayrıca üniversite, tüm Türk ülkeleri arasında Türkçenin ve Kazakçanın yaygınlaşmasını sağlamış ve Türk kültürünü benimsemiş gençlerin yetişmesine katkıda bulunmuştur. Hoca Ahmet Yesevi türbesini geniş çaplı bir yenilemeden geçiren TİKA da iki kardeş ülke arasındaki eğitim ve kültürel ilişkilerin gelişmesinde önemli vazife üstlenmektedir. Yine bununla birlikte Türkiye'ye eğitim amacıyla Kazak öğrencilerinin gelmesi ve Türk üniversitelerinde eğitim almalarının sağlanması zikredilebilir. 28 yılı aşkın süren kültürel hareketlilik, öğrenci değişimleri ve bilimsel çalışmalar iki ülkeyi hızlı bir şekilde birbirine yakınlaştırmaktadır.

İki ülkenin eğitim alanında önemli yer tutan öğrenci değişim programları da hızlı bir şekilde değişim hareketliliğini sürdürmektedir. Başta Büyük Öğrenci Projesi olmak üzere, Türkiye Bursları, Erasmus+ Programı, Mevlana, Orhun Değişim Programları iki ülke arasındaki öğrenci hareketliliğinin büyük bir göstergesidir.

Günümüzde artan imkanlarla beraber, bu projeler kapsamında Türkiye'ye eğitim almak amacıyla gelen Kazak öğrenci ve Türkiye'den Kazakistan'a gelen Türk öğrenci sayıları giderek artmıştır. Bununla beraber Türkiye ve Kazakistan'da eğitim gören öğrenciler, Kazakistan ve Türkiye ilişkilerini geliştirme açısından önemli bir potansiyel olarak görülmelidir. Zira bu öğrencilerin yapacağı çalışmalar hem ikili ilişkilerin eğitim boyutuna hem de Türk Birliği konusundaki araştırmalara katkı sağlayacaktır.

Uluslararası eğitim programları farklı iki ülke kültürlerin kaynaşmasına olanak sağlamaktadır. Uluslararası öğrenci değişim programı ile öğrencilerin uluslararasılaşma konusundaki gelişimi ve iki ülke arasındaki dostane ilişkilerin gelişimi amaçlanmaktadır. Gençlerin geleceğimiz olduğu gerçeği bu durumun iki ülke arasındaki ilişkileri zaman içinde yumuşak güç politikası ile geliştireceği ve kardeşlik bağlarının daha fazla güçlendirmesi beklenmektedir.

“İki kervanın yolu uzun olur.” diyor bir Kazak atasözü (Kıdırali, 2012:224). Bu yıl bağımsızlığının 30. yılını kutlamakta olan Kazakistan'ın Türkiye ile stratejik işbirliklerinin önümüzdeki dönemde daha da gelişeceğine inanılmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akıllı, Erman. (2016). Türkiye’de Devlet Kimliği ve Dış Politika, 2. Basım, Ankara: Nobel Yayıncılık, ss. 214.
- Açıkalın A., Demirel Ö., ve Önsoy R. (1996). Türkiye’de Yüksek Öğrenim Gören Türk Cumhuriyetleri Öğrencilerinin Sorunları. Ankara: Pegem Yayınları.
- Akbaş, Z., Tuna, H. (2012). Bir dış politika aracı olarak yumuşak gücün turizm sektörüne etkisi: Türkiye örneği üzerinden bir değerlendirme. Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, 49(571), 5-18.
- Alpaydın U., Rıza, A. “Soft Power in Turkish Foreign Policy Under The AKP Governments: 2002-2009”, Bilkent Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, Ankara, 145-147.
- Altınay, H. (2008). “Turkey’s Soft Power: An Unpolished Gem or an Elusive Mirage”, Insight Turkey, Vol: 10, no: 2.
- Anna Wells. (2014). “International Student Mobility: approaches, challenges and suggestions for further research.” Procedia-Social and Behavioral Sciences, Volume 143, 19-24.
- Armitage, R.L., Nye, J.S. (2008). “Implementing Smart Power: Setting an Agenda for National Security Reform,” Center for Strategic & International Studies.
- Arslan, A. (1994). Türk Cumhuriyetleri ve Türk Topuluklarından Türkiye’ye Gelen Öğrenciler (1992–1993), İstanbul.
- Asker, A. (2014). Türk Cumhuriyetleri arasında entegrasyon sürecine ilişkin bazı hususlar. İsina, A. (Ed.), Türk Diasporası ve Türk Dünyası Vizyon 2023 içinde (s. 149-154). İstanbul: Tasam Yayınları.
- Aydın, M. (2013). “Kafkasya ve Orta Asya’yla İlişkiler”, Baskın Oran (ed.). Türk Dış Politikası Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt III: 2001-2012, 2.basım, (ss.463-531). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Ayhan, A. (2008). Türkiye’nin Teknolojiyle Sınavı, Bir Rektörün Anıları. İstanbul: Yeniüzyıl Yayınları.
- Ayhan Nuri Yılmaz ve Gökmen Kılıçoğlu, Türkiye’nin Orta Asya’daki Yumuşak Gücü ve Kamu Diplomasisi Uygulamalarının Analizi, *Türk Dünyası Araştırmaları (TDA)*, Temmuz-Ağustos 2018, 119(235).
- Ahmet Alkan ve Ramazan Erdem. Güç: Formal ve İnfomal Yönden Güce Kavramsal Bir Bakış. (2019). *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 10(24).
- Ahmet, Ejder. (2019 Ekim). Türk Kamu Diplomasisi Bağlamında Türkiye Bursları Örneği, Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balzhan Omarova. (2014). Kazakistan’ın Kalkınma Politikası ve Yurtdışı Yükseköğretim Programı, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bayraktar, Z. (2012 Güz). “Türkiye’nin Balkanlardaki Yumuşak Gücü”, Karadeniz Araştırmaları, Sayı 35, 181-189.
- Bıyıklı, M. (2008). 25 Yıllık Tecrübenin Ardından Türk Keneşi Bünyesindeki Ülkelerde Ortak Kuruluşlar İlişkiler ve İş Birlikleri, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları: 225, ORASAM Raporları Dizisi No: 2, Bişkek.

- Bolat, M. A. (2016). "Türkiyen'in Uluslararası Öğrenci Politikası: Durum Tespiti ve Öneriler". Uluslararası Öğrencilik Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Perspektifler, İstanbul, 8-19.
- Bostancı, M. ve Lülecı, T. (2019). 21. Yüzyıl Başında Türkiye Kazakistan İlişkileri. Journal of History School, Ağustos 2019 Yıl 12, Sayı XLI, Doi No: <http://dx.doi.org/10.29228/Joh24651>, 715-754.
- Boya A. (2008). Ahmet Yesevi Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Bozkuş, B. (2008). "Kültür Diplomasisinin Sınırları: Türk Kültürü ve Sanatının Uluslararası Platformlarda Tanıtımı (1980-2010), Global Media Journal Turkish Edition, 20:111-133.
- Bekir Bozdağ. (2013). "AK Parti Hükümetleri Döneminde Yurt Dışındaki Vatandaş, Soydaş ve Akraba Topluluklarla Kurulan Bazı Köprüler", *Yeni Türkiye Dergisi*, 53.
- Carr, E.H. (1964). "The Twenty Years' Crisis", New York: Harper and Row, 108.
- Ceylan, E. (2015). Yunus Emre Enstitüsü. M.Turgut Demirtepe, Murat Yılmaz (Ed.), Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Yıllığı 2013 içinde (s. 611-615). Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları.
- Cowan, G. (2008). Arsenault, A. "Moving from Monologue to Dialogue to Collaboration: The Three Layers of Public Diplomacy", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616;10.
- Cronon E. D. (1965). *The Political Thought of Woodrow Wilson*, published by Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Cull, Nicholas.J. (2009). "Public Diplomacy: Lessons From the Past", Los Angeles, Figueroa Press, 1-62.
- Çaman, E. (2006). Kafkasya ve Orta Asya'da Türkiye'nin yeni bölgesel politikası: dış politikanın yönelim sorunsalı. *Avrasya Dosyası*, 12(1), 185-214.
- Çaman, E. (2013). Üçüncü on yılında Türkiye'nin Orta Asya bölgesel politikası: subjektif algılardan gerçeklere.
- Çamır, M. (2009). Yumuşak güç kavramı ve Türk dış politikasında yumuşak güç (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Harp Akademileri Komutanlığı, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü, İstanbul.
- Çavuş, T. (2012). Dış politikada yumuşak güç kavramı ve Türkiye'nin yumuşak güç kullanımı. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 23-37.
- Çavuş, T. (2012). Dış politikada yumuşak güç kullanımı ve Türk dış politikası (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Çetin, Nursulu. (2012). "Bağımsızlıkların 20. Yılında Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye", *Türk-Kazak Bilim ve Kültür İlişkileri: Geçmişten Günümüze*, Editör: Doç. Dr. Okan Yeşilot, İstanbul: Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları: 32.
- Çetin, N. (2015). Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi. M.Turgut Demirtepe, Murat Yılmaz (Ed.), Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Yıllığı 2013 içinde (s. 616-620). Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları.

- Çiğdem Şahin. (2019). “Kamu Diplomasisi Kapsamında TÜRKÜNİB Orhun Değişim Programı'nın Değerlendirilmesi”, Türk Dünyaları Araştırmaları Sempozyumu, No:1, C:2.
- Dahl, R. A. (1957). The concept of power. Behavioral Science, 2(3), 201-215.
- Demir, V. (2012). “Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç”, İstanbul, Beta Basın Yayın Dağıtım, 321.
- Dr. Öğr. Üyesi Ayhan Nuri Yılmaz - Dr. Öğr. Üyesi Gökmen Kılıçoğlu, Türkiye'nin Orta Asya'daki Yumuşak Gücü ve Kamu Diplomasisi Uygulamalarının Analizi, Türk Dünyası Araştırmaları (TDA), Temmuz - Ağustos 2018, 119(235), 141-184.
- Durmuş, M. Yılmaz, H. (2012). “Son Yirmi Yılda Türkiye'nin Orta Asya'ya Yönelik Dış Politikası ve Bölgedeki Faaliyetleri”, Ed: Ayşegül Aydınğün ve Çiğdem Balım, *Bağımsızlıklarının Yirminci Yılında Orta Asya Cumhuriyetleri Türk Dilli Halklar-Türkiye ile İlişkiler I. Kitap*, 1.basım., (ss. 485-586). Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara.
- E. Denizhan. (2010). “Türkiye'nin Kafkasya ve Orta Asya Politikası ve TİKA”, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 2(1).
- Ebru Canan-Sokullu. (2018). Türkiye'de Uluslararası İlişkiler Eğitimi Yeni Yaklaşımlar, Yeni Yöntemler 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Enver Kapağan. (2013). “Türkiye Ve Kazakistan Arasındaki Eğitim İşbirliklerinin Temelleri ve Üniversiteler Arası İşbirliklerinin Önemi” International Scientific-Practical Conference: Historical And Cultural Communications Of Kazakhstan With The Countries Of The East, 9-12, Almatı, 1-5.
- Erdil, B. (2012). Soğuk Savaş sonrası dönemde (1990-2010) Türkiye'nin Afrika politikası ve yumuşak güç (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Erdoğan, A. (2010). “Tanzimat Döneminde Yurtdışına Öğrenci Gönderme Olgusu ve Osmanlı Modernleşmesine Etkisi”. *Sosyoloji Dergisi*, 3(20):121-151.
- Ertürk, Y., Beşirli, H., Dursun, T. (2004). Türk Cumhuriyetleri Öğrencilerinin Türk Dünyasına Bakışları, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Erzen, M.Ü. (2012). “Kamu Diplomasisi”, İstanbul, Derin Yayınları.
- Esra Merve Çalışkan. (2019). Yumuşak Güç Bağlamında Türkiye'de Yükseköğretimin Uluslararasılaşması, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Erasmus+ Programı, <http://www.ua.gov.tr/programlar/erasmus-program%C4%B1> (Erişim Tarihi: 02.10.2019).
- Erasmus+ Programı Kazakistan'da <http://erasmusplus.kz/index.php/ru/erasmus/erasmus-v-kazakhstane/mkm#> (Erişim Tarihi: 01.11.2020).
- Erdoğan, A. (2010). “Tanzimat Döneminde Yurtdışına Öğrenci Gönderme Olgusu ve Osmanlı Modernleşmesine Etkisi”. *Sosyoloji Dergisi*, 3(20).
- Fahrettin Kerim Kadioğlu ve Özgür Kadir Özer (Der.). (2015). Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi: Araştırma Projesi, Kalkınma Bakanlığı, 18.
- Gençler Ayhan ve Akbaş Arif. (2011 Temmuz). “Bağımsızlık Sonrası Kazakistan ve Türkiye Arasındaki Sosyo-Ekonomik İlişkiler”, Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 1(2).

- Gökhan Özkan ve Meltem Acar Güvendir. (2015). “Uluslararası Öğrencilerin Yaşam Durumları: Kırklareli ve Trakya Üniversiteleri Örneği”, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1), 174-190.
- Gökhan Arastaman. (2017). “Karşılaştırmalı ve Uluslararası Eğitim”, Pegem Akademi, Ankara.
- Gözde Özeri. (2019). İktisadi İşbirliği ve Gelişme Teşkilatına Üye Ülkeler Arasında Eğitim Bakımından Türkiye’nin Konumu, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 84.
- Gültekin, H. (2015). Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç Kavramı. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Beykent Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gündoğdu A. ve Güler C. (2017). “Kazakistan’ın Bağımsızlığının Tanınma Süreci ve Türk Kamuoyundaki Yankıları,” Tarih Araştırmaları Dergisi, 36(61), 75-93.
- Gündüz, Olgun. (2012). Uluslararası Burslu Öğrencilerin Türkiye’de Eğitim Görme Beklentileri ve Kariyer Hedefleri, Uzmanlık Tezi, Kasım, Ankara.
- H. Murat Terzi. (2013 Ocak). “İpekyolu Yıldızları”, Artı 90, Sayı: 5.
- Hakan Keskin. (2017). Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı’nın (TİKA) Türk Dış Politikasındaki Rölü, Yüksek Lisans Tezi, Bilecik.
- Hasırcıoğlu, R. M. (2013). Uluslararası Yükseköğretim ve Türkiye'nin Konumu. Eğitim Ekonomisi İş Konseyi Raporu. İstanbul: Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu [DEİK].
- Hatipoğlu, E. (2007). “Türkiye-Kazakistan İlişkileri”, Mustafa Aydın (Der.), *Türkiye’nin Avrasya Macerası 1989-2006 (Avrasya Üçlemesi II)*, 1.basım., (ss. 369-399), Nobel Yayın, Ankara.
- Hayden, M. ve Thompson, J. (1995). International Schools and International Education: A Relationship Reviewed. Oxford Review of Education, 21 (3), 327-345.
- Hayden, Mary. (2006). Introduction to International Education, International Schools and their Communities, SAGE Publications Ltd, London, 186.
- <http://www.tika.gov.tr/upload/2017/05/Faaliyet%20Raporu%202015/2015%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Erişim Tarihi: 11.05.2019).
- Hyungseok Kang. (2013). “Reframing Cultural Diplomacy: International Cultural Politics of Soft Power and the Creative 138 Economy”, Culture, Media & Creative Industries King’s College London, 1-14. <http://culturaldiplomacy.org/academy/content/pdf/participant-papers/2011-08-loam/Reframing-Cultural-Diplomacy-International-Cultural-Politics-of-Soft-Power-and-the-Creative-Economy-Hyungseok-Kang.pdf> (Erişim Tarihi: 05.06.2019).
- İsmail Yasin Kılıncarslan. (2017). Türkiye-Kazakistan İlişkileri (2003-2017), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 100.
- İmaşova, Nursulu. (2005). Мәдениет пен білім беру саласындағы қазақ-түрік байланыстарының даму тарихы (Kazak-Türk İlişkilerinin Kültür ve Eğitim Alanındaki Gelişim Tarihi). Қ. А. Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің Оқу-әдістемелік кеңесінде ұсынылған, Алматы.

- IBO. (2015). What is an IB education? <https://dpi.wi.gov/sites/default/files/imce/cal/pdf/what-is-an-ib-education.pdf> (Erişim Tarihi: 27.09.2019).
- İmaret Karaman Haber, <https://www.imaret.com.tr/abay-kunanbayoglu-adi-muratpasa-dayasayacak/44417/> (Erişim Tarihi: 25.11.2020).
- Kalkınma Bakanlığı, Yükseköğretimin Uluslararasılaşması Çerçevesinde Türk Üniversitelerinin Uluslararası Öğrenciler İçin Çekim Merkezi Haline Getirilmesi. Araştırma Projesi Raporu. Ankara: Kalkınma Araştırmaları Merkezi. http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Yaynlar/Attachments/647/Uluslararası_Ogrenci_Raporu_2015.pdf.pdf (Erişim Tarihi: 05.07.2019).
- Karadağ Haluk. (2016). Uluslararası İlişkilerde Yeni Bir Boyut Kamu Diplomasisi, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti, 1. Basım, Ankara.
- Karagül, S. (2013). Türkiye'nin Balkanlardaki "Yumuşak Güç" Perspektifi: Türk İşbirliği ve Kordinasyon Ajansı. Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi 8(1).
- Kardaş, T., Erdağ, R. (2012). Bir dış politika aracı olarak TİKA, Akademik İncelemeler Dergisi 7(1), 167-194.
- Kavak, Y., Baksan, G. (2001). Türkiye'nin Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklarına Yönelik Eğitim Politika ve Uygulamaları, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 20: 92-103.
- Kaya, Metin. (2019). "Eğitim Diplomasisi: Kavramsal Bir Çerçeve", Türkiye Eğitim Dergisi, 4(1), 1-12.
- Kara, A. (2012). *Turgut Özal ve Türk Dünyası*, Türkiye-Türk Cumhuriyetleri 1983-1993, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul.
- Kazinform. (2017). "Days of Kazakhstan held in Ankara", http://www.inform.kz/en/days-of-kazakhstan-held-in-ankara_a3036219 (Erişim Tarihi: 10.10.2019).
- Kazakistan Cumhuriyeti'nde Bologna Sürecinin İlkelerinin Uygulanmasına İlişkin Analitik Raporu. (2019). Nur-Sultan: Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı Bologna Süreci ve Akademik Hareketlilik Merkezi.
- Keohane R. O., Nye J. S. (2012). Power and Interdependence. Fourth Edition, New York: Pearson.
- Keykavosiiranagh, S. (2015). Yumuşak Güç Enstrümanı Olarak Kültürel Hegemonya. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Keyman, E. F. (2010). Globalization, modernity and democracy Turkish foreign policy 2009 and beyond. Perceptions, 15(3-4), 1-20.
- Kıdırali, D. (2015a). Türk Konseyi (TÜRK KENEŞİ). M. Turgut Demirtepe, Murat Yılmaz (Ed.), Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Yıllığı 2013 içinde (s. 576-588). Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları.
- Kıdırali, D. (2015b). Uluslararası Türk Akademisi. M. Turgut Demirtepe, Murat Yılmaz (Ed.), Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Yıllığı 2013 içinde (s. 599-606). Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları.
- Kızanlıklılı, M., Koç, H., Kılıçlar, A. (2016) Örgütsel Güç ve Gücün Kaynakları Üzerine Kavramsal Bir İnceleme, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8/4.

- Koev, K. (2013). "The Role of Cultural Diplomacy for Intensifying the Cross Border Cooperation within Danube Region", *Journal of Danubian Studies and Research*, vol.3, 59-68.
- Kopuz, O. (2017). Bir Yumuşak Güç Olarak Türkiye'nin Dış Politikasında Yeni Osmanlılık Yaklaşımının Değerlendirilmesi, https://www.academia.edu/8577845/Bir_Yumuşak_Güç_Olarak_Türkiye_nin_Dış_Politikasında_YeniOsmanlılık_Yaklaşımının_Değerlendirmesi (Erişim Tarihi: 25.01.2019).
- Kuanışbayev, E. (2012). Türk dünyası entegrasyonu çalışmalarında Türk Akademisinin yeri ve beklentileri. Okan Yeşilot (Ed.), *Bağımsızlıklarının 20. Yılında Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye İçinde* (s. 233-235). İstanbul: Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları.
- Küçükcan, T., Gür, B. (2009). Türkiye'de Yükseköğretim Karşılaştırmalı Bir Analiz, Seta Yayınları V, Pelin Ofset, Ankara.
- Lee, G. (2009). A Theory of Soft Power and Korea's Soft Power Strategy, Seoul National University, 1-15.
- Lebedeva M.M. (2017). Мягкая Сила: Понятие и Подходы, Вестник МГИМО-Университета, 3(54), 212-223.
- Maratova A. M., Yakovenko N. B., Kairliyeva G. E., Afonin Y. A., Utegenova K. T., Voronin V.V. (2019). Академическая мобильность как фактор устойчивости системы высшего образования (на примере Республики Казахстан), Yüksek öğretim sisteminin sürdürülebilirliğinde bir faktör olarak akademik hareketlilik (Kazakistan Cumhuriyeti örneğinde), Юг России: экология, развитие, 14(3).
- M. Turgut Demirtepe, Güner Özkan (der.). Uluslararası Sistemde Orta Asya: Dış Politika ve Güvenlik içinde (s. 175-223). Ankara: Uşak Yayınları.
- Mert, O. (2015). Türk Konseyi (Keneşi) Türk Üniversiteler Birliği ve Türk Üniversiteler Birliği I. Genel Kurulu. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* [TAED], 53.
- Martin Griffiths, Terry O'Callaghan and Steven C. Roach. (2013). Çev. Cesran, Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 422.
- McClory J. (2012). "The new persuaders III", Institute for Government Monocle.
- Nye, J. (1990). Soft power. *Foreign Policy*, 80, 153-171.
- Nye, J. (2003). Propaganda isn't the way: Soft power. http://belfercenter.hks.harvard.edu/publication/1240/propaganda_isnt_the_way.htm (Erişim Tarihi: 05.06.2019).
- Nye, J. (2005). Soft power and higher education. Educause: Forum for the future of higher education. <http://net.educause.edu/ir/library/pdf/FFP0502S.pdf> (Erişim Tarihi: 10.06.2019).
- Nye, J. (2008). "Public diplomacy and soft power", *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616(1), 94-109. doi: 10.1177/0002716207311699.
- Nye, J. (2017). "Yumuşak Güç", BB101 Yayınları.

- Nye, J. (2002). "The Paradox of American Power: Why The Worlds Only Superpower Can't Go It Alone", Oxford University Press, New York.
- Nye. J. (2005). "Yumuşak Güç", Elips Yayınları, Ankara.
- Nisan 2010 Tarihli Resmi Gazete, "Yurt Dışı Türkler Ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun".
- "Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinde Sigortacılık Sektörünün Geliştirilmesi Projesi", *Avrasya Dosyası*, Sayı: 156, Temmuz 2002.
- Özdemir, N. (2009). "Divânü Lugâti't-Türk'ün Uluslararası İlişkiler Boyutu", II. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Bilgi Şöleni Bildirileri Kaşgarlı Mahmud ve Dönemi, (28-30 Mayıs 2008, Ankara), TDK Yayınları, Ankara, 573 -600.
- Özkan, İ. (2003). "Türk Cumhuriyetleri, Türk ve Akraba Topluluklarından Türkiye'ye Gelen Burslu Öğrencilerin Meseleleri ve Çözüm Teklifleri", 21 Yüzyılda Türk Dünyası Jeopolitiği Muzaffer Özdağ'a Armağan içinde, IV. Cilt, Asam, Ankara.
- Özkan, İ. (2007). Türk Dünyası Araştırmaları. Ankara: Bengü İzler, Ankara, Pegam A yayıncılık.
- Özoğlu, M., Coşkun, İ. (2012). Küresel Eğilimler Işığında Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler, Seta Yayınları, Ankara.
- Özoğlu, M., Gür, B. S., ve Coşkun, İ. (2012). Küresel Eğilimler Işığında Türkiye'de Uluslararası Öğrenciler. Siyaset ve Toplum Araştırmaları Vakfı. SETA Yayınları XVII. 1. Baskı. Ankara. https://www.academia.edu/4268730/K%C3%BCresel_E%C4%9Ffilimler_I%C5%9F%C4%B1%C4%9F%C4%B1nda_T%C3%BCrkiye_de_Uluslararası_%C3%96%C4%9Frenciler_International_Students_in_Turkey_in_the_Light_of_Global_Trends (Erişim Tarihi: 17.05.2019).
- Parasız İ. (2012). Uluslararası Ekonomik, Mali Kuruluşlar ve Oluşumlar. Ezgi Kitabevi, 1.Baskı, Bursa, 212.
- Pınar, L. (2017). Amerika Birleşik Devletleri'nin yumuşak gücü ve Hollywood. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6(1), 253-274.
- Purtaş, F. (2012). Kültürel diplomasi ve Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY). Okan Yeşilot (Ed.), Bağımsızlıklarının 20. Yılında Türk Cumhuriyetleri ve Türkiye içinde (s. 69-80). İstanbul: Ümraniye Belediyesi Kültür Yayınları.
- Purtaş, F. (2013). "Türk Dış Politikasının Yükselen Değeri: Kültürel Diplomasi", Gazi Akademik Bakış Dergisi, 7(13), Ankara, 1-14.
- Purtaş, F. (2015). Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSÖY). M.Turgut Demirtepe, Murat Yılmaz (Ed.), Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Yıllığı 2013 içinde (s. 593-598). Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.
- Purtaş, F. "Kültürel Diplomasi ve Türksöy, Medeniyet ve Kültür Araştırmaları Merkezi", <http://mekam.org/mekam/kulturel-diplomasi-ve-turksöy> (Erişim Tarihi 04.06.2019).
- Raikhan K. (2015). Dış Ticaret Açısından Kazakistan Türkiye İlişkileri, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Sancak, K. (2016). Yumuşak Güç Kaynağı Olarak Kültür ve Türkiye'nin Yumuşak Gücünde Kültür Faktörü. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4).

- Sarıaslan, K. M. (2015). Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKP). M. Turgut Demirtepe, Murat Yılmaz (Ed.), *Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Yılı* 2013. Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi.
- Sofia Kitsou. (2013). “The Power of Culture in Diplomacy: The Case of U.S Culturel Diplomacy in France and Germany”, Ionian University, Exchange: The Journal of Public Diplomacy, Published by Surface, 2(1), Art. 3, 21-39.
- Sönmezoğlu, F. (2005). Uluslararası İlişkiler Sözlüğü, Der Yayınları, İstanbul.
- Sönmezoğlu, F. (2009). Uluslararası İlişkilere Giriş, Der Yayınları, İstanbul.
- Suharev A.İ. (2011). Политическое становление субъектов сетевых гуманитарных взаимодействий в международных отношениях глобального мира: автореф. дисс. докт. полит. наук. (Uluslararası İlişkilerde İnsani Etkileşim Konularının Siyasi Oluşumu) Moskova.
- Şeyda Bükrücü Kazkondur ve Emre Aydilek. (2015). Antonio Gramsci'nin Marksist Düşünceye Katkıları. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 9.
- Süleyman Elik ve Ubeydullah Sezikli. (2019). Bir Kültür İnşası: Yerlilik ve Millilik Türk Stratejik Kültür Havzaları 1. Baskı, Küresel Araştırma Düşünce Merkezi Derneği, Kütahya.
- Tanrısever, Oktay. F. (2010). “Güç”, Atila Eralp (der.), Devlet ve Ötesi: Uluslararası İlişkilerde Temel Kavramlar, İstanbul, İletişim.
- Tayyar Arı. (2011). Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika, Bursa, MKM Yayıncılık.
- The Ministry of Foreign Affairs Republic of Kazakhstan. (2015). “Kazakhstan-Turkey”, <http://mfa.gov.kz/en/content-view/sotrudnichestvo-respublikikazakhstan-s-turetskoj-respublikoj> (Erişim Tarihi: 10.10.2019).
- TİKA.(1994). *Kazakistan Ülke Raporu*, TİKA Yayınları, Ankara.
- TİKA. (1995). *Kazakistan Ülke Raporu*, TİKA Yayınları, Ankara.
- TİKA. (2013). “Kazakistan Kamu Yönetimi Akademisi'ne Malzeme Desteği”, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/kazakistan_kamu_yonetimi_akademisine_malzeme_destegi-5478 (Erişim Tarihi: 05.07.2019).
- TİKA Dünyası. (2014). “Türk Dünyası Büyük Şahsiyeti Nursultan Nazarbayev”, Sayı: 4, s. 24, <http://www.tika.gov.tr/upload/publication/Tika-Dunyasi-4.pdf> (Erişim Tarihi: 05.07.2019).
- “TİKA 14. Yılında”. (2015). Avrasya Bülteni, Sayı: 39.
- TİKA. (2015). “Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Kazakistan'da Restorasyonu TİKA Tarafından Yapılan Hoca Ahmet Yesevi Türbesi'ni Ziyaret Etti” http://www.tika.gov.tr/tr/haber/cumhurbaskani_recep_tayyip_erdogan_kazakistan_da_restorasyonu_tika_tarafindan_yapilan_hoca_ahmet_yesevi_turbesi%27ni_ziyaret_etti-16496 (Erişim Tarihi: 05.07.2019).
- TİKA. (2015). “Altay Dağları'ndaki Kazılar Türk Tarihine Işık Tutuyor”, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/altay_daglari%27ndaki_kazilar_turk_tarihine_isik_tutuyor-18662 (Erişim Tarihi: 05.07.2019).
- TİKA. (2016). “Kazakistan Kültür Bakanlığı Personeline Türkiye'nin Müzecilik Alanındaki Tecrübeleri

Aktarıldı”,http://www.tika.gov.tr/tr/haber/kazakistan_kultur_bakanligi_personeline_turkiye%27nin_muzecilik_alanindaki_tecruberleri_aktarildi-21553 (Erişim Tarihi: 05.07.2019).

TİKA. (2017). Faaliyet Raporu, Yetki, Görev ve Sorumluluklar.

TİKA, Haber https://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_nin_genc_gonulluleri_kazakistan_da-46306 (Erişim Tarihi: 22.04.2019).

“Türk Cumhuriyetleri Yerel Yönetimler Toplantısı Yapıldı”. (2012). *Avrasya Dosyası*, Sayı: 151.

Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği, Haberler. <http://turkunib.org/news/18/> (Erişim Tarihi: 03.03.2020).

Türkiye Bursları Web Sitesi. <https://www.turkiyeburslari.gov.tr> (Erişim Tarihi: 18.04.2019).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, Erişim Adresi: http://www.mfa.gov.tr/iktisadi-ibirligi_ve-gelisme-teskilati-oecd.tr.mfa (Erişim Tarihi: 01.06.2019).

TÜRKPA. (2008). “Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA) İstanbul Anlaşması”, Resmi Belgeler, 66-69.

TÜRKPA. (2009). “Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi Bakü Beyannamesi”, Resmi Belgeler, 69-78.

TÜRKPA, “Organizasyon Şeması”, Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi Resmi web sitesi, <https://www.turkkon.org/tr/organizasyon-semasi> (Erişim Tarihi: 03.03.2020).

TÜRKSOY, Haber <http://www.turkkon.org/tr-TR/Haber-Arsivi/3/1056/3442> (Erişim Tarihi: 19.12.2019).

TÜRKSOY, Son Dakika Haber <https://www.sondakika.com/haber/haber-turksoy-daimi-konseyi-35-donem-toplantisi-10314777/> (Erişim Tarihi: 19.12.2019).

TÜRKSOY, Sekreterlik <https://www.turksoy.org/en/turksoy/secretary-general> (Erişim Tarihi: 19.12.2019).

TÜRKSOY. (2006). Genel Müdürü ve Azerbaycan Cumhuriyeti Kültür Bakanı Polat Bülbüloğlu’nun 10. Yıl Konuşması, TÜRKSOY Onuncu Yıl, TÜRKSOY Yayın No: 28, Ankara.

TÜRKÜNİB. (2020a). “Hakkımızda-Tarih”, *Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği Resmi Web Sitesi*, <http://turkunib.org/tr/site/index/#about>, (Erişim Tarihi: 16.02.2020).

TÜRKÜNİB. (2020b). Türk Üniversiteler Birliği ve Yükseköğretim Alanı Oluşturma Yönergesi, “Hakkımızda- Yönergeler”, *Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği Resmi Web Sitesi*, <http://turkunib.org/tr/site/index/#about>, (Erişim Tarihi: 16.02.2020).

TÜRKÜNİB. (2020c). Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği (TÜRKÜNİB) Orhun Değişim Programı Yönetmeliği, “Orhun Süreci-Yönetmelik”, *Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği Resmi Web Sitesi*, <http://www.turkunib.org/tr/site/orhun>, (Erişim Tarihi: 16.02.2020).

TÜRKÜNİB. (2020d). “2018-2019 Orhun Değişim Programı Başvuru İlanı”, Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği Resmi Web Sitesi, <http://turkunib.org/tr/category/article?id=74>, (Erişim Tarihi: 15.02.2020).

- Türk Keneşi. (2020). “Türk Üniversiteler Birliği'nin Dördüncü Genel Kurulu Türkistan'da Düzenlendi”, *Türk Keneşi Resmi Web Sitesi*, https://www.turkkon.org/tr/haberler/turk-universiteler-birliginin-dorduncu-genelkurulu-turkistanda-duzenlendi_1798, (Erişim Tarihi: 16.02.2020).
- TÜRKÜNİB. “Orhun Süreci-Yönetmelik”, *Türk Keneşi Türk Üniversiteler Birliği Resmi Web Sitesi*, <http://turkunib.org/tr/site/orhun>, (Erişim Tarihi: 16.02.2020).
- Tüymebayev, C. (2012). “Kazakistan Türkiye İşbirliğinin 20. Yılı”, *Eko Avrasya*, No: 18, 8-13.
- Tokayev, K. (1996). “Turtsiya – strategiceskiy partner Kazakhstana”, *Kazakhstan-Turtsiya: 5 let druzhbi i sotrudnicstva*, Bilig Yayınları, Ankara.
- The Ministry of Foreign Affairs Republic of Kazakhstan. (2017). “Kazakhstan-Turkey”, <http://mfa.gov.kz/ru/content-view/sotrudnichestvo-respubliki-kazakhstan-s-turetskoj-respublikoj> (Erişim Tarihi: 10.10.2019).
- TRT AVAZ, “Kazakistan'dan Türkiye Burslarına başvuru yüzde 50 arttı.” <https://www.trtavaz.com.tr/haber/tur/avrasyadan/kazakistandan-turkiye-burslarina-basvuru-yuzde-50-artti/5e3a9cc101a30a255c91c52e> (Erişim Tarihi: 14.04.2020).
- Ulutaş, Atılğan. (2014 Şubat). Bir Evrensel Temâyül Olarak Kamu Diplomasisi ve Uluslararası Öğrenci Hareketliliği – Burslu Uluslararası Öğrenci Hareketliliğinin Türkiye'nin Dış Politikasındaki Yeri, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Uzmanlık Tezi, Ankara.
- UNESCO, Institute for Statistics, <http://uis.unesco.org/glossary>, (Erişim Tarihi: 19.06.2019).
- Uluslararası Köroğlu Operası Projesi ve Sonuçları, Altın Çağın İncisi Köroğlu, TÜRKSOY Yayınları, Ankara, 2011.
- Uluslararası Yüksek Öğretim ve Türkiye'nin Konumu. (2013). *Eğitim Ekonomisi İş Konseyi Raporu*. <https://www.deik.org.tr/uploads/uluslararasi-yuksekogretim-hareketliliği-ve-türkiye-nin-konumu-raporu-2.pdf>, DEİK, İstanbul, s. 7. (Erişim Tarihi: 22.06.2019).
- Vedat, Demir. (2012). *Kamu Diplomasisi ve Yumuşak Güç*, Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Veysel, R. (2014). “Влияние Турции На Культуру И Образование Стран Центральной Азии (Türkiye'nin Orta Asya Ülkelerinin Kültür Ve Eğitimi Üzerine Etkisi)”, *Ислам в современном мире*, № 1.
- Vuving, L. A. “How Soft Power Works?”, www.apcss.org (Erişim Tarihi: 18.04.2019).
- Waltz N. Kenneth. (2010). “Uluslararası Politika Teorisi”, Çev. Osman S. Binatlı, Phoneix Yayınları, 304.
- Yağmurlu, A. (2007). “Halkla İlişkiler Yöntemi Olarak Kamu Diplomasisi”, *İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 9-38.
- Yediöldüz, M. (2014). Türkiye'nin Kültürel Diplomasi Ayağı, Yumuşak Gücü: Yunus Emre Enstitüsü. <http://www.yeniturkiye.org/turkiyenin-kulturel-diplomasi-ayagi-yumusak-gucu-yunus-emreenstitusu/> (Erişim Tarihi: 02.04.2019).

Yıldırım, K. E., Yıldırım, A. (2017). Türkiye'nin yumuşak güç sembollerinden Türk İşbirliği Koordinasyon Ajansı ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na genel bakış, Karadeniz, 33, 203-219.

Yunus Emre Enstitüsü, 2015 Faaliyet Raporu.

Yunus Emre Enstitüsü, Türkoloji Müdürlüğü <http://yee.org.tr/tr/turkolojibirimi> (Erişim Tarihi: 23.11.2019).

Yunus Emre Enstitüsü. <http://yee.org.tr/tr/yunusemreenstitusu> (Erişim Tarihi: 23.04.2019).

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Kurumsal, <https://www.ytb.gov.tr/kurumsal.php> (Erişim Tarihi: 25.04.2019).

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı. (2017). İdare Faaliyet Raporu. https://ytbweb1.blob.core.windows.net/files/documents/2017_FAAL_YET_RAP_ORU_Digital.pdf (Erişim Tarihi: 21.05.2019).

18 Mayıs 2007 tarihli Resmi Gazete, "Yunus Emre Vakfı Kanunu".

15. Yıl Çoşkuyla Kutlandı, TÜRKSOY Dergisi, Sayı 28.

EKLER

EK 1. Kazakistan'ın Türkiye Büyükelçisi Sayın Abzal Saparbekulı İle Gerçekleştirilen Mülakat

Bu Mülakat Ankara'daki Kazakistan Cumhuriyeti Büyükelçiliğinde Sayın Abzal Saparbekulı ile karşılıklı sohbet şeklinde yapılmıştır. Zaman ayırarak çalışmamıza katıldığından dolayı Sayın Abzal Saparbekulı'na teşekkürlerimizi sunuyoruz.

1. Büyük Öğrenci Projesi hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

Bende bir Büyük Öğrenci Projesi mensubu olarak gerçekten şu anlamda önemli buluyorum. Kazakistan bağımsızlık kazanır kazanmaz Kazakistan'a yurt dışından böyle bir destek kardeş ülke Türkiye Cumhuriyetinden yapılmıştı. Yanlış hatırlamıyorsam Kazakistan'dan toplamda 2000-2500 öğrenci, bunların içinde lisans, yüksek lisans, lise öğrencileri vardı ama ağırlıklı olarak lisans öğrencileriydi. Bu dediğim gibi ilk önemli şey, Kazakistan'ın Bağımsızlığını kazanır kazanmaz Kazakistan'a yurt dışından devlet kanalıyla ilk Türk öğrencileri gitmişti. Bu açıdan Türkiye'nin Kazakistan'ın Bağımsızlığını ilk tanınması ve bunu gerçek anlamda böyle bir destek uygulaması ikili ilişkilerimizdeki her zaman bir takdir kaynağı olarak algılıyoruz. Tabi diğer önemli bir şey, bu proje sadece Kazakistana uygulanan bir Büyük Öğrenci Projesi değil, tüm Türk Cumhuriyetlerine uygulanmıştı ve toplamda 10.000 öğrenci gelmiş durumdaydı. Yanlış hatırlamıyorsam bununla ilgili o günkü Türk Cumhuriyetlerinden sorumlu devlet bakanı ya da eğitim bakanı mıydı o zamanlar Namık Kemal Zeybek şöyle ifade etmişti; Turgut Özal Namık Kemal'i davet ediyor ve *“Türk Cumhuriyetlerine yönelik eğitim programı yapmamız gerekiyor, sen bununla bir çalışma yap ve bana getir”* diyor ve kendisi düşünüyor ve diyor ki *“hazırladım Türk Cumhuriyetlerinden toplamda 2000-2500 öğrenciye burs sağlayabiliriz”* diye sonra Turgut Özal'da soruyor *“2500 nasıl diyor işte hepsi toplam”* diyor. *“Her birisine 2000 öğrenciye burs sağlanacak”* diyor. Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan olarak evet beş şarpya 10.000 öğrenci. Böylece bu proje hayata geçiyor. Bunun tabi iki ülke arasında değil tüm Türk Dünyasını kapsayan bir proje açısından da önemlidir. Şahsi olarak, böyle bir programa katılmak benim için büyük bir fırsattı. Başka burada okuyan öğrencilere nasıl bir fırsat dersiniz yurt dışında okumak her bir kazak gencinin bir hayalidir. Onun için bu açıdan birçok kırsaldan, köyden, şehirden gelen öğrencilerin hayalinin bu açıdan gerçekleşmesi Türkiye'ye gelmesi hepside belki Türkiye'de mezun olmamış olabilir ama en azından yurt dışına çıkarak Türkiye'yi gördü,

Türkiye'yi yakından tanıdı bu açıdan önemli buluyorum. Eğitim alanındaki işbirliğimizin ilk somut projesi bu açıdan önemlidir. Kısaca böyle...

2. Sizce Büyük Öğrenci Projesi'nin Türkiye-Kazakistan ilişkilerine olan etkisi nelerdir?

Daha önceki soru cevabında da bunlardan kısaca bahsettim. Türkiye-Kazakistan ilişkileri açısından eğitim alanındaki somut işbirliğinin dışında diğer bir önemli etkiside kazak gençlerin ve onların aileleri Türkiye'yi yakından tanımasında önemli katkısı oldu. Bu öğrenciler burda bir çoğu mezun oldu. Mezun olduktan sonra ülkelerine gittiler. Herkes benim gibi devlet memuriyetini devam ettirmesi bile özel sektörde çalışan arkadaşlarımız var. Onlar kendi sektöründe karkılarını sunmaktadır. İşte orada biliyorsunuz şu anda Kazakistan'da 2200'ye yakın türk şirketleri çalışmakta. Yine o türk şirketlerin bünyesinde çalışıp özel sektörde önemli görevler üstlenen ya da oradaki türk yatırımcılardan iş tecrübesini öğrendi. Kendi işini kuran bir sürü Türkiye mezunları çıktı ortaya bu açıdan önemli buluyorum. Türkiye-Kazakistan'daki bu BÖP Kazakistan-Türkiye arasındaki diğer eğitim alanındaki ilişkilerimizin gelişmesine katkısı oldu. Bundan sonraki süreçte sadece devletler arasındaki eğitim alanındaki ilişkiler değil üniversiteler arasındaki de öğrenci akademisyen değişim ilişkilerine de olumlu katkısı oldu. Kısaca anlatmak istersek, biz Kazakistan'lılar olarak Türkiye'yi daha yakından tanıdık. Türkiye'deki türk kardeşlerimizin Kazakistan'a olan ilgisini gördük, öğrendik. Bu da burada mezun olan arkadaşlarımızın Türk-Kazak dostluluğunun bir temel taşıydı.

3. Türkiye Bursları hakkındaki düşünceleriniz nasıldır?

Ben Türkiye Bursları hakkında tam olarak detaylarını bilmiyorum. Ama Türkiye Bursları'nın diğer Büyük Öğrenci Projesi'nden farklılığı da sayısal olarak azalması BÖP başta 2000 öğrenciyle başladı da sonra bunların sayısı 2000 olarak devam etmedi. Ondan sonraki senede 500-400 yinde sonuçta yine şu andaki Türkiye Burslarının verdiği Kazakistan'a aşağı yukarı yıllık 200-250 burs veriyor bildiğim kadar. Böyle bir sayıya ulaştı. Buna da anlayışlı karşılıyoruz çünkü Türkiye bu tür burslar sadece Türk Cumhuriyetlerde değil başka gönül coğrafyası dediği Afrika, Balkan, Ortadoğu diğer Asya gibi ülkelere de yaydı. O açıdan Kazakistan açısından ya da diğer Türk Cumhuriyetleri açısından sayı azalmış olabilir ama genel anlamda bursların sayısı yine aynı şekilde kaldığını düşünüyorum. Belki daha azalmış olabilir. Diğer önemlisi Türkiye Bursları daha böyle kurumsal bir yapıya dönüştü. Bunun çerçevesinde Yurt Dışı Türkler Başkanlığı kuruldu. Bu böyle bir YTB kurulması da Türkiye Bursları çerçevesinde öğrencilerin

sorunları, sınavlarıyla ilgili daha sistematik olarak yapılmasına olumlu katkısı olduğunu düşünüyorum.

4. Türkiye Burslarının Türkiye-Kazakistan ilişkilerine etkisi nelerdir?

Bu soru, aynı şekilde o diğer birbirine benziyor bir soru cevap olarak. Ama bence diğer bir katkısı da Türkiye Bursları'nın öğrencilerin daha genişlemesi. Bizim zamanımızda diğer Afrika, Balkan ülkelerinden fazla öğrenciler yoktu. Genelde hep Türk Cumhuriyetlerinden vardı. Şimdi Türkiye Bursları daha çok geniş bir coğrafyayı kapsadığı için o açıdan öğrencilere daha böyle gelmiş olabilir. Yani arkadaşlık edinme, çevresini geliştirme açısından. Ama Türkiye-Kazakistan ilişkilerine yine aynı şekilde olumlu etkisi devam etmekte. İşte dediğim gibi YTB çerçevesinde yapan Türkiye Bursları Türkiye-Kazakistan eğitim alanındaki ilişkileri daha da kurumsal bir yapıya dönüştürdü.

5. Kazakistan'daki Türk öğrenciler ve Türkiye'deki Kazak öğrencilerin Türkiye-Kazakistan ilişkilerine etkisi, katkısı nelerdir?

Kendi açımdan söyleyim şöyle biz burda Türkiye-Kazakistan ilişkilerine etkimiz nasıl oldu. Bir kere burda arkadaşlıklar edindik. Ben buraya gelince hala o arkadaşlarımızla görüşüyoruz. Bu açıdan ilişkiler sadece devletler düzeyinde değil insani beşeri anlamda temel altı bu açıdan önemlidir. Diğer bir şey de gelen kazak öğrenciler Türkiye'yi daha iyi tanıdı. Türkiye mentalitesini, en önemlisi Türklerin aynı kökten gelen aynı dini, gelenekleri paylaşan bir kardeş halk olduğunu öğrendi. Aynı şekilde Türkiye'dekiler de biz ilk geldiğimizde bize sorardı sokaktakiler “çocuklar siz japon musunuz” diye. Artık bence Türkiye'dekiler Japonun kim olduğunu ve Kazakistan'ın Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden olduğunu herkes biliyordur. Birbirimizi halklar olarak yakından tanımamıza etkisi oldu. Diğer bir ilişkilere etkisi de siyasal özellikle bakanlara ve siyasetçilere bir etkisi olduğunu düşünüyorum. Sonuçta yine öğrenciler bir şekilde çeşitli etkinliklere katılıyor. Kazak öğrenciler oradaki öğrencileri bilmiyorum böyle bir şeye katkısı oldu mu ama Türkiye'de gördüğümüz kadar bir Türkiye-Kazakistan arasındaki çeşitli etkinlikler var. Burda da Kazak öğrenciler katılıyor. Bir kendi soydaşının, kardeşinin yine Türkiye'de okuduğunu görmese siyasetçiler açısından hocalar açısından olsun farklı bir his uyandırıyor. Bu da bence Türkiye-Kazakistan arasında genelde Türk Cumhuriyetleri arasındaki ilişkilerini geliştirmeye yönelik bir olumlu katkısı olduğunu düşünüyorum.

6. Sizin Türkiye'ye geldiğiniz ilk yıllarla, şimdi Kazakistan'dan Türkiye'ye gelen öğrencilerin yaşadığı sorunlar ve o yıllardaki onların yaşadığı sorunlar arasında bir fark var mı?

Biz ilk geldiğimizde birçok sıkıntımız olmuştu. Bizim öğrenci bursları çok düşüktü. O dönemde o kadar öğrenciyi kabul etmeye ve türkçe öğretme kitapları olsun, metodlar olsun yine Avrupalılara göre ayarlanmış metodlar Türkiye açısından hazır değildi. Şu anda öyle olduğunu düşünmüyorum. Öğrencilerimizin hem burs açısından hem türkçe öğrenme açısından ayrıca üniversitedeki eğitim açısından da daha üst noktaya ulaştığına inanıyorum. Nasıl insanlar bir yerde durmuyorsa, devletler de hep gelişmekte. Bunu da zaten görüyoruz. Hem Kazakistan hem Türkiye eğitim alanında birçok atılımlar gerçekleştirildi. Biz geldiğimizde bizi fazla tanımıyorlardı. O açıdan belki bir sorunlarla karşılaşmış olabiliriz. Ama aslında Türkiye-Kazakistan arasındaki kardeşlik ilişkileri, kültürel, eğitim, siyasi, ekonomi alanındaki ilişkiler daha da gelişti. Birbirimizi daha iyi tanıyoruz. O açıdan Kazakistan'daki öğrenciler bizim ilk geldiğimiz dönemlerde kendilerini daha rahat hissediyorlar. Ayrıca kendimizi küçümsemek açısından değil yeni Kazakistan'dan gelen öğrencilerimiz artık bağımsızlık döneminde yetişen öğrenciler olduğu için dünyayı daha iyi tanıyor. Türklerde daha iyi tanıyor. Çünkü bizim dönemimizde Türk Dünyasının tarihi böyle dursun Kazakistan'ın kendi tarihini de doğru düzgün okumadık. Biz mesela hatırlıyorum okuldayken Kazakistan tarihi otuz sayfalık mı kırk sayfalık mı bir kitaptı. Onu sadece bir ay mı iki ay mı okuturdu. Onun dışında bir Kazakistan tarihi okumazdık. Kendi tarihimizi bile çok az bilirdik. Ama şu anda gelen gençler öyle değil hem Kazakistan tarihini hem Türk Dünyasının Tarihini iyi biliyorlar. Bu açıdan onların daha çok avantajlı olduğunu düşünüyorum. Şu andaki öğrencilerimiz her açıdan kaliteli, bilgili öğrencilerin geldiğini görüyorum. Hem kazak kültürünün de yetişmesi açısından bilgili olması açısından hem ingilizce hem dünyayı daha iyi bilme açısından avantajları olduğunu düşünüyorum. Sorunlar açısından dediğim gibi uyum sağlamada herhangi bir sorun olduğunu düşünmüyorum. Çünkü artık Kazakistan'da Türkiye'yi iyi tanıyorlar. İşte biliyorsunuzdur Türkiye-Kazakistan arasında gidiş-gelişler, ziyaretler çok, turistler çok geldi. Mesela geçtiğimiz sene Kazakistan'dan 500.000'e yakın turist geldi. Biz Türkiye'yi daha iyi tanırız. Yine aynı şekilde Türkiye'den Kazakistan'a giden bir çok ziyaretçiler var, turistler var. Onlar Kazakistan'ı daha iyi tanırlar. Bunun dışında karşılıklı medya, eğitim, kültür alanında birçok alışverişlerimiz devam ediyor. Bu açıdan bunlar daha avantajlı durumdadır. Türkiye'nin ekonomik durumu 90 yıllardakiyle

karşılaştığı zaman daha iyi, yani imkanlar daha iyi, altyapıları olsun, sosyal etkinlikler olsun, destekler olsun daha iyi bizim dönemimize göre. Sorunlar var mı, evet sorunlar vardır. Özellikle YTB bursları dışında kendi imkanlarıyla gelen öğrencilerin birçok sorunları var. Sağlık sigortası sorunundan başlayarak kaliteli üniversitelerde yerleşmesiyle ilgili bir sürü sorunlar var. Bu sorunlar inşallah hem üniversite idarecileri hem kendilerin de katkıları da çözülür diye düşünüyorum. Çünkü öğrencilerin gelmesi sonuçta her üniversitenin kendi çalışmasına bağlıdır. Artık öğrenci çekebilmek için üniversiteler arasında bir Türkiye’rekabet var. Herkes yabancı üniversiteyi daha çekmek istiyor.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı : Farida ELEUKEN

Eğitim Durumu

Lisans : Al-Farabi Kazak Milli Üniversitesi, Şarkiyat Fakültesi, Yabancı Filoloji Bölümü

Yüksek Lisans: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü

Yayınlar: Eleuken, F. (2020). Türkiye-Kazakistan Arasındaki Ekonomik ve Eğitim İlişkileri. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 4(2). 296-311.